

Implementace Národního akčního plánu podporující pozitivní stárnutí ve Zlínském kraji

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. Ing. Lea Kubíčková, Ph.D.

Veronika Šocová

Brno 2017

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce doc. Ing. Lee Kubíčkové, Ph.D. za poskytování cenných rad, vstřícného a odborného přístupu v průběhu vypracování práce. Dále bych chtěla poděkovat dotazovaným a respondentům za jejich ochotu a poskytnuté informace, které mi umožnily vypracovat tuto práci.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Implementace Národního akčního plánu podporující pozitivní stárnutí ve Zlínském kraji**

vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědoma, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 3. ledna 2017

Abstract

Šocová, V. Implementation of the National action plan for positive ageing in region of Zlín. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2017.

The objective of this bachelor thesis is to find out fulfillment and functioning of the “National action plan for positive ageing for the period 2013-2017” in region of Zlín. The first part provides the review of theoretical knowledge related to the issue of ageing and activities that promote positive ageing. In the second part of the thesis is the analysis based on collection of primary and secondary data. Final part summarizes defined problem parts of NAP and devised measures for their improvement.

Keywords

Ageing, elderly, active ageing, National action plan, region of Zlín.

Abstrakt

Šocová, V. Implementace Národního akčního plánu podporujícího pozitivní stárnutí ve Zlínském kraji. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2017.

Předmětem bakalářské práce je zjistit plnění a fungování „Národního akčního plánu podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“ ve Zlínském kraji. První část poskytuje přehled teoretických poznatků týkající se problematiky stáří se zaměřením na aktivity podporující pozitivní stárnutí. V druhé části práce je vypracována analýza na základě provedeného sběru primárních a sekundárních dat. V závěru práce jsou shrnuty vymezené problémové oblasti s navrženými opatřeními pro jejich zlepšení.

Klíčová slova

Stáří, senioři, aktivní stárnutí, Národní akční plán, Zlínský kraj.

Obsah

1	Úvod	11
2	Cíl práce	12
3	Teoretická východiska	13
3.1	Stáří.....	14
3.2	Proces stárnutí	16
3.3	Změny ve stárnutí	17
3.4	Přijetí stáří	19
3.5	Aktivní stárnutí	20
3.6	Národní akční plán.....	22
3.6.1	Zajištění a ochrana lidských práv starších osob.....	23
3.6.2	Celoživotní učení	24
3.6.3	Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění	25
3.6.4	Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce.....	26
3.6.5	Kvalitní prostředí pro život seniorů	28
3.6.6	Zdravé stárnutí.....	29
3.6.7	Péče o křehčí seniory s omezenou soběstačností.....	30
4	Metodika práce	32
5	Implementace NAP ve Zlínském kraji	33
5.1	Charakteristika Zlínského kraje	33
5.2	Sběr primárních dat	35
5.2.1	Krajský úřad Zlínského kraje.....	35
5.2.2	Univerzita Tomáše Bati.....	40
5.2.3	Úřad práce ČR – krajská pobočka ve Zlíně	41
5.2.4	Zlín	44
5.2.5	Uherské Hradiště.....	49
5.2.6	Vsetín	51

5.2.7	Otrokovice.....	52
5.2.8	Napajedla.....	57
5.2.9	Sazovice.....	62
5.2.10	Shrnutí výstupů.....	65
6	Vymezení problémových oblastí	66
7	Navrhovaná opatření	70
8	Diskuze	73
9	Závěr	74
10	Literatura	76
A	Seznam příloh	81

1 Úvod

Problematika spojená s lidmi staršího věku a seniory je v současné době do značné míry aktuální. Toto téma je probíráno různými odborníky a na různých úrovních ze všech stran. V demografickém rozdělení populace se neustále obměňuje věková struktura obyvatel a jejich poměr v jednotlivých skupinách. Demografický vývoj je již několik let progredující a společnost stárne rychleji než v minulosti. Rok od roku jsou společnosti vyspělých států starší a starší. Věk je zásadním faktorem ovlivňující rozložení cílových skupin, na rozdíl od pohlaví nebo dosaženého vzdělání. Dalšími výraznými demografickými faktory, jejichž vliv je pocítován na skladbě obyvatelstva, jsou porodnost a úmrtnost. V závislosti na celkové kvalitě životních podmínek, hlavně zdravotní péči, se prodlužuje průměrná délka života a lidé se dožívají vyššího věku.

Občanů v důchodovém věku razantně přibývá, zatímco ekonomicky aktivních osob a dětí je čím dál tím méně. U seniorské populace se často naráží na různorodost a rozličnost generace starých lidí, která se mění v závislosti na osobnostních rysech, charakteristikách, biologických a psychologických změnách nebo prožitých situacích. Nelze tedy pohlížet na seniory jako na homogenní skupinu obyvatel bez motivace a cílů. Senioři jsou heterogenní skupinou. Celkový stav jedince a míra jeho aktivity jsou ovlivněny jeho zdravotním stavem a psychickou pohodou. Téma je důležité z pohledu psychologie, sociologie i ekonomiky.

Pro udržení stabilní ekonomiky a vyrovnanosti ekonomicky aktivního obyvatelstva je důležité motivovat starší osoby a seniory k delšímu setrvání na trhu práce. Senioři by měli být vedeni k udržení si své pracovní pozice, dokud budou moci. S narůstajícím počtem seniorů automaticky porostou výdaje státu na vyplácení starobních důchodů a s klesajícím počtem aktivního obyvatelstva se bude rozpočet pro jejich financování zužovat. Systém vyplácení důchodů a sociálních dávek by se měl dočkat výrazných změn v důsledku rostoucího počtu staršího obyvatelstva, aby demografický vývoj nezanechal výrazný dopad na společenskou situaci a ekonomice státu.

Celkový koncept aktivního stárnutí rozvíjí strategický dokument, který mapuje rozdílné možnosti využití volného času, zajištění kvalitního životního prostředí a adekvátních životních podmínek odpovídajících jejich specifickým potřebám v důsledku tělesných a psychických změn. Základní myšlenkou je smysluplné využití volného času. Senioři se mohou zapojit do různých činností a forem dobrovolnických aktivit, kde by docházelo k rozvoji sociálních dovedností. Dále se mohou začít vzdělávat, čímž by rozvíjeli své dovednosti a získávali nové zkušenosti. Starší lidé se v tomto čase mají možnost najít v činnostech, které by je bavily a naplňovaly. Společností by měly být u starších osob oceněny jejich zkušenosti, znalosti a moudrost, které získali v průběhu života a můžou je předat dál.

2 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je na základě analýzy primárních dat zjistit, do jaké míry a jaký způsobem je ve Zlínském kraji plněn „Národní akční plán na podporu aktivního stárnutí v letech 2013 až 2017“ (dále jen „NAP“ nebo „Národní akční plán“). Dílčím cílem je prozkoumat funkčnost NAP v obecné rovině jednotlivých vymezených tematických oblastí. Na základě výsledků mají být definovány problémové oblasti, kde není NAP ve Zlínském kraji naplňován. Výstupem jsou navržená opatření k nedosaženým aktivitám z NAP v letech 2013 až 2017, které byly v těchto letech opomíjeny a mohly by být zahrnuty do nového Národního akčního plánu na období od roku 2017.

Pro implementaci NAP jsem si vybrala svůj rodný kraj, kterým je Zlínský kraj. Jedním z důvodů bylo, že v krajském městě Zlín sídlí Univerzita Tomáše Bati (dále jen „UTB“). Následně jsem zjistila, že v kraji je značný podíl starších občanů na celkový počet obyvatelstva. Právě tato informace a má babička, která je aktivní seniorkou, pro mě byly impulzem pro výběr daného tématu. Každým rokem je celková populace starší, téma stárnutí a problematika s ním spojená je více aktuálnější a dostává se do povědomí obyvatelstva. Nejenže lidé v důchodovém věku mohou být i nadále ekonomicky aktivními občany, kteří se nespolehají jen na dávky ze sociálního systému, ale také mohou smysluplněji trávit svůj volný čas.

3 Teoretická východiska

Významným fenoménem dnešní doby je stárnutí populace. Nejedná se pouze o dočasné vychýlení zapříčiněné demografickou vlnou, ale jde o trvalou přeměnu přinejmenším evropských společností. Procento zastoupení seniorů ve společnosti se každým rokem zvyšuje a průměrný věk stoupá. Zároveň dochází k poklesu dětí a mládeže v dnešní společnosti. Stárnutí populace se odvíjí od poklesu měr porodnosti a úmrtnosti, jelikož se prodlužuje naděje na dožití obyvatel a snižuje se úmrtnost novorozenců. (Sak, Kolesárová, 2012) Čevela, Kalvach a Čeledová (2012) spojují demografický vývoj se změnami reprodukčního chování a demografickými procesy, kam řadí kromě natality a mortality i počet sňatků, rozvodů, potratů a míru migrace. Demografická revoluce je charakterizována změnami v důsledku různých historických událostí. V 30. letech 20. století byla charakterizována demografem A. Landerym.

Stárnutí populace je v současnosti velkou jak výzvou pro Českou republiku, tak i pro většinu vyspělých zemí. Přírůstek staršího obyvatelstva neovlivňuje jen demografickou situaci, ale bude mít dopad na ekonomiku a rozvoj celé společnosti. Špaténková a Smékalová (2015) uvádí, že proces stárnutí je celosvětovým problémem, kdy k nejrychlejšímu průběhu dochází v Evropě. Problém stárnutí se stává aktuálnějším ve větším počtu zemí. *„Fenomén stárnoucí společnosti zasahuje víceméně všechny evropské společnosti tím silněji, čím je společnost homogenní.“* (Sak, Kolesárová, 2012, str. 16) Podle projekce populačního vývoje zpracované Českým statistickým úřadem má podíl starších osob nad 60 let v Evropě narůst na 35 % z celkové populace v roce 2050 a v České republice má být již v roce 2020 téměř jedna třetina obyvatel starších 65 let. (ČSÚ², 2004)

Prodlužování naděje dožití je založeno na snaze celé společnosti. Přínosem demografických změn je zvyšování podílu zkušených osob, a to jak ve vztahu k odborným profesím, tak k možnosti sdílet své dosažené znalosti a získané zkušenosti s lidmi mladší generace. Osoby, předávající své životní zkušenosti a odborné znalosti ze své profese, popisuje jejich spolehlivost, odpovědnost, rozvážnost, názorové vyhranění, celková rovnováha a vyzrálost. (NAP, 2015) Zvoníková (2012) ve své studii zastává názor, že dopad problému stárnutí populace není tak zásadní na ekonomiku jako na vzájemné působení dění na trhu práce, funkčnosti a nastavení sociálního nebo důchodového systému, systému aktivit starších osob ve společnosti, aby bylo nastaveno vhodné a vstřícné prostředí přizpůsobené procesu stáří a aktivnímu stárnutí.

Vyrovnat se s problematikou stárnutí populace je možné na základě podpory aktivního a zdravého stárnutí. Koncept pozitivního stárnutí, který je zacílen na podporu stárnutí, přináší příležitost řešit finanční stránku sociálního a zdravotního systému a efektivně využít schopnosti narůstajícího počtu starších osob. Česká republika bude mít za úkol cílit své aktivity na zlepšení podmínek jak rodin s dětmi, tak i na seniory. U starších osob se bude snažit využít jejich potenciálu. Bude důležité změnit systém sociálních služeb a zdravotnictví a zahrnout změny do legislativního rámce. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012)

U seniorů by mělo být pro společnost podstatné začlenit je mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo, rozvíjet sociální oblast a vytvořit rovné příležitosti ve společnosti pro každou věkovou kategorii. Tyto výzvy by měly být reflektovány v politice příprav na aktivní stárnutí, jejichž důležitou součástí je přizpůsobení politiky zaměstnanosti, důchodového systému a služeb nastalým demografickým změnám. Strategickým dokumentem, který by měl naplňovat politiku příprav na stárnutí České republiky, je „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“, jehož účinnost byla schválena usnesením vlády České republiky. (MPSV, 2015)

3.1 Stáří

Stáří je přirozenou etapou lidského života, která je svázána s předchozími obdobími života, s obdobím dětství, mladí a zralosti. (Haškovcová, 2010) Gruss (2009) uvádí, že stáří se projevuje v tělesné, psychické, sociální i duchovní stránce osobnosti. Problematikou stáří a stárnutí se v dnešní době zabývá věda nazývaná gerontologie, členící se na experimentální, sociální a klinickou gerontologii. Dalšími blízkými obory, se kterými se můžeme při studiu gerontologie setkat, jsou: *geriatrie*ⁱ, *gerontopsychologie*ⁱⁱ a *gerontopedagogika*ⁱⁱⁱ. (Malíková, 2011)

Stáří se všeobecně označuje pozdní fáze ontogeneze, která je poslední fází vývoje lidského života. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012). Dle Mühlpachra (2004) jde o přirozený průběh života, který je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů, které jsou v průběhu života pozměněny dalšími činiteli (nemoci, životní styl) a důležitými sociálními změnami (změny sociálních rolí). Jednotlivé změny se navzájem střetávají a některé z nich mohou být i protikladné, proto je těžké dospět k ucelenému a časově přesnému vymezení stáří. Vágnerová (2007) uvádí, že stáří sebou nese nadhled, moudrost a pocit naplnění. Zároveň dochází k úbytku energie a nutné proměně osobnosti mívající k jejímu zániku. Jedná se o období relativní svobody, ale i období neodvratného úbytku ve všech oblastech. Autorka zmiňuje teorii E. H. Eriksona „Osm věků člověka“, ve které je hlavním úkolem stáří vyrovnat se se svým vlastním životem, tím že jej přijmeme.

Čevela, Kalvacha a Čeledové (2012) tradičně vymezují stáří na biologické, kalendářní a sociální.

- Biologické stáří je určeno mírou involučních změn (pokles výkonnosti či funkčního zdraví a stařecký stav). Biologické stáří se v dnešní době nestanovuje, jelikož nejsou definována přesná kritéria pro jeho zjištění. Významnými faktory určení biologického věku by mohlo být subjektivní vnímání věku a životní perspektivy, které nelze nijak zobecnit. Benešová

ⁱ Geriatrie neboli klinická gerontologie „se zabývá zdravím a jeho udržováním ve stáří, zdravotními a medicínskými problémy seniorů“. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012, str. 65)

ⁱⁱ „Gerontopsychologie se zabývá psychickými změnami ve stáří.“ (Malíková, 2011, str. 23)

ⁱⁱⁱ Gerontopedagogika je disciplína zabývající se výchovou ve stáří a zároveň výchovou ke stáří. (Malíková, 2011)

(2014) zjednodušeně biologický věk popisuje mírou naší tělesné kondice, stavem a stářím tělesných orgánů.

- Kalendářní stáří je snadno stanovitelné. Jedná se o dosažený věk vycházející z průměrného průběhu života a přirozených projevů stárnutí. Nevýhodou kalendářního stáří je, že nereflexuje individuální involuční změny a sociální role jednotlivců. Díky zvyšující se úrovni zdravotnictví se jeho hranice posouvá stále do vyššího věku.
- Sociální stáří je určené souhrnem sociálních změn, což se vymezuje změnami sociálních rolí, postojů, životní úrovně nebo složitými životními událostmi v období stáří. Nástup sociálního stáří se spojuje s odchodem do důchodu nebo vznikem nároku na starobní důchod. Význam tohoto věku je především kvůli civilizačnímu posunu, autonomii a participaci seniorů. V sociálním věku jsou brány v potaz všechny sociální události, například i pozdní rodičovství, které může některým lidem snížit jejich sociální stáří.

Haškovcová (1990) popisuje kalendářní věk jako limit produkčního věku a jako věk, který nemusí reflektovat skutečný věk. Stuart-Hamilton (2012) považuje kalendářní věk neboli chronologický věk, jehož spolehlivost je založena na počtu otočení Země kolem Slunce od data narození, za údaj, který nevypovídá nic relevantního o individualitě člověka. Lidé stejného chronologického věku se odlišují svou fyzickou kondicí a mírou mentálních schopností, což ve větší míře vypovídá o jejich pravém stáří. Sak a Kolesárová (2012) označují stáří etapou života vymezenou věkovými hranicemi. Horní hranici stáří představuje smrt a spodní hranice není přesně stanovena kvůli postupnému nástupu jevů a procesů formující stáří, jejichž souhrn v konečném důsledku tvoří stáří.

Haškovcová (1990) zmiňuje, že označení starý člověk je postaveno na zvyklostech společnosti, kde hlavní roli hrají ekonomické příčiny. Za starého člověka je považována osoba, která má podle kalendářního věku nárok na starobní důchod. Odchod do důchodu je právě proto většinou společností považován za nástup stáří. Dle Mühlpachra (2004) se ve vyspělých státech reaguje na prodlužování života spojeného s demografickými změnami posunem hranice stáří k věku 65 let. Langmeier a Krejčířová (2006) rovněž uvádějí jako spodní hranici stáří 65 let. Přesto autoři doplňují, že gerontologie se v dnešní době orientuje více na vyšší věk, tudíž na 75 let a výše.

Klasická periodizace stáří vycházející z konceptu Světové zdravotnické organizace uvedená v knize Špatenkové a Smékalové (2015) rozděluje vyšší věk do čtyř kategorií po patnáctiletých periodách. První kategorií je střední věk 45–59 let, druhou kategorií je vyšší věk, rané stáří 60–74 let, třetí kategorie je klasifikována jako pravé neboli vlastní stáří, sénium 75–89 let a poslední kategorií je dlouhověkost 90 a více let.

Za výstižnější členění stáří může být odborníky považováno následující dělení uvedené Kalvachem (2004):

- 65–74 let, mladí senioři,
- 75–84 let, staří senioři,

- 85 a více let, velmi staří senioři.

Stáří je velmi heterogenní kategorie, proto by předchozí členění mohlo lépe vyjádřit jednotlivé životní fáze každého seniora specifikované situacemi či problémy, které aktuálně v daném období řeší, zohledňující jeho priority a zaměření na témata a úkoly, kterými se senior zabývá. (Špatenková, Smékalová, 2015) Vidovičová (2008) uvádí, že pokud starší lidé vidí sami sebe jako ne-staré i ostatní lidé mají tendenci na ně takto nahlížet, a především jejich pozitivní pohled na sebe samu pro ně znamená lepší zvládnutí změn v procesu stárnutí.

3.2 Proces stárnutí

Dvořáčková (2012) uvádí, že stárnutí je souhrnem změn, kterými organismus prochází v průběhu času. Proces stárnutí je u každého jedince jiný, je velmi individuální a nelze jej považovat za synchronní, u každého jedince se projevuje v jiném věku. Stáří zasahuje všechny oblasti lidského života. V největší míře jde o změny degenerativní a o pokles základního organismu (Langmeier, Krejčířová, 2006). Projevuje se jak fyzickými, tak i psychickými změnami. Celý proces stárnutí je podmíněn geneticky a může být ovlivněn stylem života či podmínkami, ve kterých jedinci žijí. Podle Haškovcové (1990) každý člověk stárne neustále, jenom rychlost je u každého jiná a projevem jsou zřetelné obměny. Rychlost procesu stárnutí je ovlivněna biologickými, psychickými i sociálními faktory.

Stárnutí je dle Mühlpachra (2004) zákonitý, kontinuální celoživotní proces probíhající u jednotlivých druhů živočichů odlišně a jehož regresivní projevy začínají být viditelné ve 4. dekádě života. Jednotlivé systémy a funkce organismu jsou postihovány heterochronně, což může být ovlivněno mírou jejich zatěžování a poškození. Čevela, Kalvach a Čeledová (2012) zmiňují, že pokud je organismus za svým vrcholem, dochází ke zhoršení výkonosti, funkčního zdraví a snižuje se spontánnost a míra odolnosti proti psychické zátěži. Celkově je snížen potenciál zdraví organismu, především poklesem odolnosti, přizpůsobivosti a statnosti.

Podle Čevely, Kalvacha, Čeledové (2012) se teorie stárnutí dělí na 2 hlavní skupiny.

- Stochastické teorie (teorie opotřebování, náhodných změn) spojují stárnutí s náhodností jevů. Současně se s přibývajícím věkem ve větší míře objevuje opotřebování, poruchy či chyby organismu.
- Nestochastické teorie (teorie naprogramování) mají za předpoklad, že stárnutí je předem geneticky naprogramováno.

Velmi pozitivně na stárnutí nahlíží Malíková (2011), která dané období charakterizuje flexibilitou a klidem. Pro jedince má stárnutí stejnou cenu stejně jako předchozí etapy života. Změnu akceptuje a je s ní vyrovnaný. Podle svého věku, fyzické kondice a funkčních schopností uvážlivě přizpůsobuje podmínky svého bytí. Stárnutí je pro něj vytouženým obdobím odpočinku, volný čas si náležitě a plně užívá. Navzdory tomu Špatenková se Smékalovou (2015) zmiňují problém s oslovením starších osob. Na stáří je nahlíženo negativně a není v současnosti

nositelem respektu důstojnosti člověka. Přestože je normálním označením pro stárnoucího člověka „starý člověk“, v současnosti tomuto pojmu lidé vyhýbají, kvůli eliminaci pocitu ohrožení, a nahrazují ho například spojením „v nejlepších letech“ nebo „dříve narození“. Náhradou pojmu „starý člověk“ může být „senior“, který ale nemá přesné vymezení.

3.3 Změny ve stárnutí

Říčan (2004) přirovnává, v souvislosti se stárnutím, průběh života k cestě, během které ztrácíme možnosti úloh a příležitostí v různých životních etapách a zároveň odhaluje možnosti nové. Snahou je zaměřit se na pozitivní jevy, které sebou stáří přináší, a odvrátit pozornost od vidiny stárnutí jen ve snižující se fyzické i psychické kondici nebo v úbytku krásy a „mizejícím mládí“.

Stárnutí vnímáme prostřednictvím času, který neustále plyne. S vyšším věkem vnímáme plynutí času rychleji a máme pocit, že nám čas „utíká mezi prsty“. Ve stárnutí dochází k neustálým proměnám, které nemůžeme zastavit, i přes náš případný vnitřní nesouhlas. Člověk, který proměnu bude akceptovat, zůstane uvnitř mladý a vitální na rozdíl od člověka změnu odmítající. Pokud člověk nebude odmítat proměnu, změní se jeho stáří, projeví se to, co je uvnitř člověka a je jeho podstatou. (Grünn, 2010)

Průběh stárnutí je postupný a zaznamenáváme regresivní změny tělesné i psychické. Stárnutí je procesem velmi individuálním, na který má vliv genetický základ i styl a podmínky života. Tělesné změny jsou ve stáří viditelnější na rozdíl od psychických, které jsou naopak skryté a nenastávají tak rychle. V procesu stárnutí je narušeno fungování organismu, v jehož důsledku se snižuje odolnost proti negativnímu působení a schopnost adaptace je nižší. Po stránce tělesné se snižuje výkonnost a souhra funkcí těla. V organismu ubývá voda, v důsledku čehož se zmenšují tělesné orgány a tkáně, a v neposlední řadě se snižuje výška postavy. V rámci psychických změn dochází k omezení flexibility jednotlivých psychických funkcí a ke zpomalení reakční doby, nepřesnému smyslovému vnímání. (Novotná, Hříchová, Miňhová, 2004) Haškovcová (2010) uvádí, že se člověk ve stáří stává svou karikaturou. V průběhu stárnutí ve větší míře vyplouvají na povrch charakteristické vlastnosti člověka, příkladem může být vystupňování šetrnosti k lakomosti.

Stáří je typické pro svou mnohočetnost změny sociálních rolí, které vedou ke ztrátě jejich individuálních možných variací. Starší člověk ztrácí na svém společenském významu, na své individualitě a řadí se mezi ostatní anonymní důchodce. Tento zvrát nastává v období odchodu do důchodu, kdy člověk ztrácí svou profesní roli. Na člověka ve stáří se nahlíží zejména z role související s rodinou. Senior je vnímán v hlavní roli jako rodič či prarodič. Další dvě důležité změny sociálních rolí jsou podmíněny biologicky. Významným mezníkem ve stáří je ztráta milovaného partnera. Tuto situaci si člověk sám nevybírání, do role vdovce či vdovy je přinucen životními okolnostmi. Stáří je v důsledku tělesných změn spojováno s vyšším výskytem nemocí a chorob. Senior se tak ocitá v roli nemocného, která je nepříznivá nejen pro něj, ale může být i zatěžující pro společnost. (Vágnerová, 2007)

Odchod do důchodu

V publikaci 50+ Aktivně (Bočková, Hastrmanová, Havrdová, 2011) autorky považují za psychicky náročné období v životě starších lidí odchod do důchodu. Odchod do důchodu sebou přináší pozitivní i negativní aspekty. Za stinné stránky mohou být považovány ztráta společenských kontaktů a možnosti seberealizace. Pozitivním hlediskem odchodu do důchodu je zbavení se pracovní zátěže, s ní spojených stresových faktorů a fyzické zátěže, a získání více volného času pro možné realizování zájmů. To, na jaké úrovni jsou senioři spokojeni se svým životem, je určováno spokojeností z pohledu finanční situace, zdravotní kondice a sociálního kontaktu. Zároveň lidé s dosaženým vyšším vzděláním jsou zpravidla více spokojeni se svým životem.

Dle Křivohlavého (2011) je odchod do důchodu radikální změnou, která zasáhne život člověka. Končí jedna etapa života a začíná další, člověk vstupuje do třetí fáze života, kdy dochází k rekapitulaci celkové úspěšnosti či neúspěchu právě opouštěné druhé fáze. Dochází ke změně identity člověka (otázky typu: Kdo jsem? Jak mě vnímá mé okolí?) a k opuštění kolektivu lidí, jehož součástí doposud byl. Vytvořené pracovní vztahy začnou postupně ochabovat a naskytují se možnosti poznat nové lidi a navázat více přátelských kontaktů, které jsou cennější než vytrácející se vztahy pracovní. Z důvodu nárůstu volného času mohou lidé zkoušet, co je baví a čemu se chtějí dále věnovat. Důchodci mají své plány na starosti sami a většina z nich mění svůj pohled na čas, již nejsou limitováni pracovními termíny, a žijí přítomností. Zároveň se mění představy a plány, člověk zjišťuje, co mu chybí a co by ještě mohl dělat.

Ovdovění

Ovdovění patří mezi největší změny v životě staršího člověka. Její dopad je však odvislý od možného očekávání a od připravenosti na ztrátu manžela či manželky. Ve větší míře jsou ovdověny ženy, a to z důvodu odlišné průměrné délky života žen a mužů. (Stuart-Hamilton, 1999) Langmeier s Krejčířovou (2006) uvádějí, že partnerské vztahy v období stáří posilují, tudíž je ztráta partnera vážnou situací v jejich životě a těžko se s ní vdovec/vdova vypořádává.

Vágnerová (2007) ve srovnání se Stuartem-Hamiltonem (1999) říká, že starší osoby trpí ztrátou životního partnera více než by se dalo očekávat, přestože je vyšší míra pravděpodobnosti ovdovění s rostoucím věkem. Prožívání této události je u nich jiné než u jejich dospělých potomků. Někteří pozůstalí partneři mohou chtít zemřít, aby byli se svým partnerem opět pohromadě v „jiném světě“. Zvládnutí nové situace je náročným procesem, který probíhá odlišně v závislosti na pohlaví. Člověk se po ovdovění postupně sžívá s novou situací, hledá novou identitu a mění náplň svého života. Celý proces trvá u většiny vdov a vdovců zhruba 2 roky a kontakt se zemřelým partnerem zachovávají přinejmenším symbolicky (ponechání věcí partnera či návštěva hřbitova).

Role rodiče a prarodiče

Vztah rodičů a dospělých dětí zachycuje jejich společné vytvoření dějin a současně se do něj promítá vývoj jejich vztahu od dětství. Tento vztah je specifický jen u rodičů a dětí a nemůže být stejný i u jiných společenských vazeb. V průběhu jednotlivých vývojových období dětí je vztah charakterizován nesouvislostí hodnot emocí a v jejich strukturální stránce. Především období dětství je specifikováno závislostí dítěte na rodičích. (Hrozenská, Dvořáčková, 2013)

Vágnerová (2007) zmiňuje rozdíl v roli rodiče a prarodiče, které bývají v mnoha ohledech odlišné. Postoj prarodičů k vnoučatům je založen na emoční stránce osobnosti. Jsou bráni jako pečovatelé či ochranáři, nejsou hlavními aktéry výchovy, tak jako u svých dětí. V roli prarodiče jsou více benevolentní a snaží se vyhýbat kritizování. Nezasahování prarodičů do role rodičů snižuje četnost konfliktů mezi nimi. Vnuci vnímají odlišnost sociálních rolí svých rodičů od prarodičů a jejich vztah je postaven na jiných základech. Říčan (2004) doplňuje, že v „prarodičovství“ hraje důležitou roli předávání tradic a vyprávění příběhů. Na výchově se nepodílí jen rodiče, výchova je o souhře dialogu generací.

3.4 Přijetí stáří

Prostředkem vyrovnání se se stářím jsou dle Grusse (2009) sebevědomí a životní spokojenost starších osob. Starší lidé si navzdory zhoršující se fyzické kondici a stále menšímu prostoru aktivního zapojení dokáží dát svůj život dohromady a úspěšně se s ním vyrovnat. Nepřetržitým srovnáváním svého života s lidmi v horší situaci nebo po smrti se staří lidé dostávají v průměru na stejnou hranici spokojenosti jako mladší generace. Mühlpachr (2004) zmiňuje 2 základní trendy zachycující snahu odvrátit proces stárnutí. Prvním trendem je snaha o prodloužení života. Druhá varianta se zaměřuje konkrétněji na prodloužení aktivního věku člověka a zmírnění příznaků stáří. Přestože se proces nepodařilo odvrátit, snažili se dospět alespoň k prodloužení života.

Každý člověk je osobnost, která je odlišná než jiní lidé, a trvá mu rozdílnou dobu zvyknout si na příchod stáří. D. B. Bromley v roce 1966 (in Haškovcová, 1990) uvedl nejznámější klasifikaci „pět strategií adjustace na stáří“, která reflektuje, jak může člověk přijmout své stáří.

- Strategie konstruktivnosti – strategie přijetí stáří. Jedná se o ideální formu vyrovnání se se stářím. Jedinec je charakteristický svým pozitivním přístupem k životu, svou otevřeností, přizpůsobivostí, spokojeností a tolerancí. Vyzařuje z něj optimismus, má smysl pro humor a dokáže velmi snadno navázat nové vztahy s okolím.
- Strategie závislosti – jedinec inklinuje k pasivitě a závislosti. Vítá klidné a pohodlné místo k odpočinku a bezpečí. Nikdy neměl velké ambice, raději se spoléhá na druhé, kterým zcela věří.
- Strategie obranného postoje – jedinec odmítá vstoupit do nové životní etapy stáří, která pro něj představuje závislost. Dlouho se brání odchodu do důchodu,

žije svou prací, je velmi aktivní a soběstačný. Tento člověk je zvyklý se rozdávat lidem, ale sám neumí přijmout pomoc druhých.

- Strategie nepřátelství – jedinec nebyl ve svém životě příliš úspěšný a vinu za svůj neúspěch svaluje na okolí. Jedinec svůj negativistický pohled na svět přenáší i na osoby v jeho okolí. Je závistivý, nepříjemný, často může být rozzlobený až agresivní. Stáří je pro něj dalším selháním osudu, za které tentokrát obviňuje mladou generaci. Nenalézáme u něj realistický pohled na stáří.
- Strategie sebenenávisti – jedinec sebou pohrdá a nemá se rád. Má pocit, že celý život je pro něj neštěstím, kdy nic dobrého nesvedl, a nakonec i kvůli tomu skončil ve stáří. Jedinec má pocit osamělosti a zbytečnosti, lituje sám sebe a může mít dispozice k depresím. Celý život byl omezován svým negativistickým postojem k životu a daleko to nedotáhl.

Kalvach, Čevela a Čeledová (2012) uvádí 3 možné podoby stárnutí odrážející formy vyrovnání se s ním.

- Úspěšné stárnutí a zdravé stáří – adaptace na stáří proběhla ve všech ohledech úspěšně i ekonomická situace se shoduje s nároky prostředí. Jedinec je spokojený a má prostor na seberealizaci. Pokud se nachází v bezbariérovém prostředí, jeho potřeba podpory bude minimální. V úspěšném stárnutí je velmi důležitá nabídka volnočasových aktivit a činností včetně zaměstnávání.
- Obvyklé stárnutí a stáří – nároky na prostředí a zdravotní, funkční či psychický stav nejsou v rovnováze. Mohou se zde objevit problémy v sociálně ekonomické oblasti. Následkem nerovnováhy je částečná nespokojenost a snížená míra seberealizace.
- Patologické stárnutí – schopnost adaptace, seberealizace a míra spokojenosti je výrazně nižší v porovnání s vrstevníky. Patologické stárnutí je důsledkem rychlejšího nástupu nemoci či chorob typické pro vyšší věk. Jedinci mohou být sociálně vyloučeni, ztratit svou soběstačnost nebo být obětmi zneužívání. Stáří v této podobě je zároveň ovlivněno involucí, zdravotním stavem, životním prostředím, finanční a sociální situací a osobními charakteristikami. Pozitivní vliv má, pokud dokáží vnímat vstřícnost a podporu okolí a pokud nemají problém navázat kontakt a komunikovat.

V průběhu života senioři získávají mnoho životních zkušeností v různých podmínkách pod stále se měnící politikou a v rámci odlišných společenských situací. V rámci daných zkušeností ze života došlo k zobecnění a získání společenského nadhledu, vybudováním si vlastní společenské analýzy, hodnocení a pochopení. (Sak, Kolesárová, 2012)

3.5 Aktivní stárnutí

Aktivní stárnutí je podle Světové zdravotnické organizace procesem, ve kterém jsou starším lidem poskytnuty podmínky pro udržení dobrého zdravotního stavu,

adekvátní péče a podpory, je rozvíjena možnost aktivního zapojování starších lidí do dění společnosti a jim zajišťována dostatečná ochrana. Hlavním cílem konceptu aktivního stárnutí je zlepšení životních podmínek starších osob. (WHO, 2002)

Dvořáčková (2012) uvádí, že pojem aktivního stárnutí vychází ze zásad pro seniory Organizace spojených národů, které lze shrnout jako: nezávislost, účast na životě společnosti, důstojnost, péče a seberealizace. Zároveň je v konceptu aktivního stárnutí respektována různorodost starších osob, která je s jejich zvyšujícím věkem větší. Důležitými prvky aktivního stárnutí jsou mezigenerační vztahy a vztahy soudržnosti s rodinou, přáteli nebo sousedy. Podle Hasmanové Marhánkové (2013) je pojem aktivní stárnutí často spojován pouze se zapojováním starších osob na trhu práce a vzděláváním v průběhu celého života. Autorka navzdory tomu zdůrazňuje využití volného času a stylů života seniorů jako třetí klíčovou oblast v konceptu aktivního stárnutí.

Zdůrazňovanými prioritami vyššího věku jsou podle Čevely, Kalvacha a Čeledové (2012):

- završující reflexe a urovnání vlastního života,
- setrvalý osobní růst, nejúčinnější nástroj proti osobnímu úpadku,
- přirozená každodenní participace v životě rodiny či jiné sociální skupiny, plnění úkolů a povinností,
- pracovní, výtěžná či tvůrčí činnost v závislosti na životních podmínkách,
- partnerský život, podpora a péče o partnera či domácnost,
- zachování svébytnosti a autonomie.

Koncept aktivního stárnutí je považován za optimistický přinášející naději starším lidem i celé společnosti. Koncept má mít různé podoby v závislosti na individuálních odlišnostech a možnostech každého jedince v různých životních fázích. Aktivní stárnutí má být pojímáno multidimenzionálně, kdy jsou podporovány odlišné aktivity, kvalita života je vnímána u každého člověka zvláště, je podporováno začleňování do společnosti a boj proti diskriminaci. Koncept zahrnuje zdravotní i sociální problematiku a předpokládá fyzickou i psychickou způsobilost. Společnost se stává odpovědnou za možnosti angažovanosti starších osob ve vyšším věku, co nejdříve, zároveň je předpoklad úpravy podmínek nahlížení na stáří. (Novotný a kol., 2014) Vážanský (2010) uvádí, že pro úspěšný proces aktivního stárnutí je důležitá zainteresovanost osoby, které se to týká, a odvíjí se od připravenosti na problémy přicházejícími s věkem důležitou pro spokojené prožití zbývajících částí života. Hlavní je být aktivní ve zdravém stáří a nepodlehout projevům stárnutí. K přijetí stáří je důležité přistupovat od fyzických změn k duchovnímu stáří.

Pro úspěšné budování konceptu aktivního stárnutí se zdá být podstatné propojení zdraví se začleněním a účastí ve společnosti. Zdraví je důležitým faktorem umožňujícím starším osobám se zapojit do společenských aktivit, různých forem dobrovolnictví nebo zůstat aktivní na trhu práce. Z opačného pohledu působí začlenění se a zapojení do společnosti na zdraví starších lidí velmi kladně. Čím lepší

bude zdravotní stav všech obyvatel, tím větší bude konkurenceschopnost a ekonomika poroste. (Čeledová, Kalvach, Čevela, 2016) Evropská komise v reportu o aktivním stárnutí (European Commission, 2012) uvádí, že aktivní stárnutí není jen o angažovanosti na trhu práce, ale jde především o možnost být prospěšný společnosti skrze dobrovolnické aktivity nebo prostou nápomocí v rodině. Pro samotné seniory by měl koncept aktivního stárnutí rozšířit možnost být nezávislí, žít v prostředí, které je přizpůsobeno nárokům starších lidí, hlavně v oblasti bydlení pro seniory a dopravě.

Hasmanová Marhánková (2013) koncept aktivního stárnutí rozvíjí a zaměřuje se na čtyři domény soustředující se na diskurz aktivního stárnutí:

- prodlužování participace na trhu práce,
- aktivní zapojení do rodinného života – domácí práce a pečovatelské,
- aktivní zapojení do komunity – dobrovolnictví,
- aktivně trávený volný čas – zájmy, sport.

Dané domény reflektují příležitosti k aktivnímu zapojení starších osob do každodenního dění společnosti. Podle Čevely, Kalvacha a Čeledové (2012) přispívá k vyšší motivaci participace starších lidí ve společnosti, zaměstnanosti a rozsáhlejšímu využívání potenciálu starších lidí uvádět i výjimečné, někdy až extrémní, výkony a činnosti starších jedinců, kterých dosáhli přes veškeré pomyslné překážky.

V rámci politiky pozitivního stárnutí by mělo dojít k vytvoření vstřícného prostředí pro aktivní společenské zapojení starších osob. Důležité je, aby společnost pochopila význam působení jednotlivých kulturních faktorů ovlivňující příležitost angažovat se v životě společnosti. (Minichiello, Coulson, 2012) Cílem aktivního stárnutí by mělo být, že se kvůli věku nemusíme vzdávat aktivit a zájmů, pokud nejsme nemocní či nám v tom nebrání fyzické omezení. Čevela, Kalvach a Čeledová (2012) hovoří o společenské podpoře vedoucí k úspěšnému stáří v oblastech osobní zodpovědnosti, samostatnosti, osobitosti, seberealizace, spoluúčasti a přizpůsobení veřejných prostor do co nejvyššího možného věku. Dvořáčková (2012) uvádí, že nalézt smysluplnost a zachovat si autonomii co nejdéle, je ve vyšším věku velmi důležité, proto by to mělo být cílem celé společnosti, veřejných činitelů, a nejen samotných seniorů.

3.6 Národní akční plán

Velkou výzvou pro společnost, při stále přibývajícím počtu starších lidí, je využít zkušenosti a znalosti starších lidí v průběhu pracovního procesu a při aktivní účasti na společenských událostech. „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“ (dále jen „NAP“) je strategický dokument pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“), které má danou problematiku na starosti. Na základě NAP by mělo být na problematiku seniorů nahlíženo komplexně, tedy s důrazem na vzájemnou komunikaci mezi jednotlivými resorty

ohledně svých priorit a návrhů na opatření, a následně jejich spolupráci. (NAP, 2015)

Dokument navazuje a v mnohém rozvíjí národní programy příprav na stárnutí z předcházejících let. Do NAP byly zahrnuty dokumenty a doporučení organizací fungujících na mezinárodní úrovni. Aktuální verze dokumentu je platná od 30. 3. 2015, kdy byla schválena vládou České republiky. Tento dokument byl vytvořen v souvislosti s Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity v roce 2012 a v únoru 2013 došlo k jeho schválení vládou České republiky. (MPSV, 2015)

K zajištění funkčního plnění NAP je vyžadována propojenost veřejného a soukromého sektoru v oblasti, kterých se problematika starších osob týká. Pro aktivní začlenění starších lidí a jejich zdatnost je důležitá péče o jejich zdraví, rozvoj jejich schopností a získávání nových znalostí, a to v procesu celoživotního učení. Klíčovými prioritami NAP jsou: *Celoživotní učení, Zaměstnávání starších osob a seniorů, Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce, Kvalitní prostředí pro život seniorů, Zdravé stárnutí a Péče o nejkřehčí seniory*. Jednotlivé priority obsahují strategické cíle, jejichž plnění má být zajištěno skrze dílčí strategické cíle pomocí navržených opatření. Hlavním pilířem NAP jsou lidská práva starších osob, jejichž zabezpečení je věnována první kapitola v dokumentu a na jejichž základě jsou postaveny další priority. Strategické cíle uvedeny v NAP by měly vést k lepší péči o starší lidi a tím ke zlepšujícímu se prostředí umožňujícímu starším osobám žít důstojně s přibývajícím věkem a s tím spojenými omezeními. (NAP, 2015)

3.6.1 Zajištění a ochrana lidských práv starších osob

V důsledku rostoucího počtu seniorů a jeho dopadajícího vlivu na vývoj společnosti je na starší osoby nahlíženo jako na skupinu neaktivních lidí s nižší pracovní výkonností, kteří jsou ve společenském žebříčku níže, než odpovídá jejich bývalé postavení, a to právě kvůli přirozenému procesu stárnutí. Postavení ve společnosti starším lidem může přinášet obtíže s neférovým jednáním, což může být zapříčiněno i špatným přístupem starších osob ke svým právům. Většina seniorů není znevýhodňována společností úmyslně, ale pramení z nevědomosti a zažitých stereotypů, které o starší generaci má. (NAP, 2015)

Na straně starších osob je důležitá znalost jejich práv a rozpoznání špatného zacházení. Na druhou stranu by ve společnosti mělo docházet k vyvracení stereotypů a zamezení diskriminace. Zabezpečení lidských práv a svobod starších osob má být dosaženo skrze cíle, které jsou vyňaty z NAP a uvedeny v tabulce v Příloze 1.

Staří lidé jsou z více hledisek ohroženější a jsou znevýhodňovanou skupinou občanů oproti mladším generacím. Jsou snazší obětí trestných činů, díky jejich horšícímu se zdravotnímu a funkčnímu stavu, vyšší míře osamělosti a nevnímání pozornosti ze strany společnosti. Ohroženost starších lidí týráním, domácím násilím je zvýšena soužitím a závislostí na osobě páchající tento čin. (Mühlpachr, 2004) Násilnými či trestnými činy, ve kterých se mohou být starší lidé stát oběťmi jsou „běžná kriminalita, domácí násilí, násilí vůči závislé, křehké osobě doma nebo v ústavní

péči“ (Čevela, Kalvach a Čeledová, 2011, str. 108) K odvrácení špatného jednání se staršími lidmi je potřeba začít změnou negativního nahlížení na starší osoby a přeměnou postojů společnosti k mýtům a stereotypům o stáří. Přístup ke starším osobám je jedním z etických problémů vyspělých společností, jehož řešení vyžaduje citlivý přístup, tak aby se docílilo individuálního začlenění starších osob do společnosti a podpory zájmů a potřeb starších občanů.

Dle Malíkové (2011) by měl člověk vykonávat každou činnost přirozeně v souladu s vnitřními etickými zásadami, které má každý v sobě. Vždy bychom si měli uvědomovat jedinečnost každého člověka, v tomto případě seniora. Předpoklady pro správné nahlížení na člověka jsou respekt, úcta a tolerance. Každý člověk se narodí s lidskými právy a má je po celý svůj život. Osobám není nikdy dáváno právo zneužívat situaci ve vlastní prospěch a omezovat práva druhých. Nejdůležitějším právním dokumentem, na jehož základě je rovnocenné postavení založeno, je Listina základních práv a svobod. Starších osob se dále týkají následující dokumenty: Práva seniorů, Charta práv umírajících či Standardy kvality sociálních služeb.

3.6.2 Celoživotní učení

V dokumentu NAP (NAP, 2015) je uvedeno, že k celkové spokojenosti těla i ducha je zapotřebí být stále aktivní a snažit se rozvíjet svou osobnost. Zapojení seniorů do celoživotního učení je pro ně přínosem v osobním životě a aktivně je zapojuje do společnosti. Dochází k prodlužování jejich aktivního života, což má vliv na jejich zdravotní kondici a zvyšuje jejich samostatnost. Lidé by se měli dozvědět o pozitivních přínosech celoživotního učení, kterými jsou hlavně podpora integrace do společnosti a reintegrace na trh práce. V konceptu celoživotního vzdělávání by měl být kladen důraz na principy, které jsou základem slušného chování a zároveň vedou k lepšímu pochopení generace starších osob. Jednotlivé cíle NAP vedoucí k úspěšnému konceptu celoživotního učení jsou shrnuty do tabulky v Příloze 2.

Špaténková a Smékalová (2015) definují vcelku mladou aplikovanou vědu geragogiku, která vznikla kvůli odlišnostem ve vzdělávání starších osob ve srovnání s mladšími generacemi, jako vědu zabývající se všemi vzdělávacími aktivitami seniorů a jejich specifiky. Za rozvojem vzdělávání starších osob stálo i úsilí zachovat rovnoprávné postavení starších osob v porovnání s jinými generacemi, podpořit aktivity a participaci starších lidí ve společnosti. Edukace sehrává důležitou roli v průběhu chystání se na stáří a přispívá k zachování kvality života. Špaténková a Smékalová (2015, str. 28) uvádějí cíle a úkoly gerontagogiky následovně:

- edukace realizovaná v období vlastního stáří,
- edukace zaměřená na jedince, kteří budou jednou staří,
- edukace nejširší veřejnosti k úctě vůči seniorům a chápání procesu stárnutí.

Na celoživotní učení a s ním spojené rekvalifikace se zaměřuje velká pozornost v souvislosti s zapojením osob na trh práce. Koncept celoživotního učení se hlavně věnuje profesnímu vzdělávání a přípravám pro nalezení pracovní pozice. Rozdíl

oproti předcházejícím konceptům je kladení důrazu na neformální vzdělávání mimo školské instituce a vyšší spolupráci mezi zaměstnavateli, státem a dalšími organizacemi mající vliv na trhu práce. Zároveň změny nastávající během života ovlivňují potřebu se celoživotně vzdělávat. (Veteška, Tureckiová, 2008) Šerák (2009) popisuje formální vzdělávání jako učení v úředně stanovených vzdělávacích zařízeních, které měly donedávna výsadní postavení, a jejichž výstupem je oficiální dokument potvrzující absolvování daného vzdělání. Neformálním učením jsou myšleny všechny vzdělávací aktivity organizované i mimo klasická vzdělávací zařízení.

Čevela, Kalvach a Čeledová (2012) zmiňují, že se celoživotní učení v České republice prozatím profiluje jako neprofesionální vzdělávání, jehož největší rozvoj je v oblastech informačních technologií, jazykových kurzů a zájmů. V důsledku demografických změn se má pozornost upírat na rozvoj rekvalifikačního vzdělávání a aktivizaci starších lidí k zapojení se znovu do pracovního procesu nebo k delšímu setrvání na trhu práce. Pro oblast sociální práce jsou slibné i rozvíjející se univerzity třetího věku. Novotný a kol. (2014) neprofilují oblast celoživotního učení jen na profesní vzdělávání zaměstnanců, ale rozebírají i zájmové vzdělávání, které má důležité postavení v aktivitách seniorů. Zájmové vzdělávání je nejvíce rozšířeno přes aktivity Akademií třetího věku (dále jen „A3V“) či Univerzity třetího věku (dále jen „U3V“). A3V pořádají většinou jednorázové přednášky v klubech seniorů nebo ve vzdělávacích institucích dospělých, zatímco U3V je jedna z forem vzdělání na vysokých školách, většinou se jedná o celou řadu přednášek či seminářů pro osoby v důchodovém věku. Aktivity U3V probíhají na univerzitách po celé České republice, které navštěvuje přibližně 37 000 seniorů.

3.6.3 Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění

Důležitost priority zaměstnávání starších pracovníků a seniorů je na jedné z předních příček NAP, jelikož stárnutí populace bude mít vliv na vyšší podíl starších osob v pracovním procesu. Zaměstnávání osob starších 50 a více let bude nezbytné, proto by se měla změnit legislativa, tak aby bylo v budoucnosti počítáno s větším počtem pracovníků věkové skupiny 50+ a byly tomu přizpůsobeny podmínky na pracovištích. Hlavní výzva plynoucí z priority zaměstnávání starších pracovníků je vstřícnost České republiky k pracovníkům různého věku. Tabulka uvedená v Příloze 3 reflektuje cíle NAP, pomocí kterých by mělo dojít ke změně postojů ke stárnutí a k přípravě obyvatelstva na aktivní stárnutí. (NAP, 2015)

Světová zdravotnická organizace (WHO, 2002) v programu aktivního stárnutí uvádí, že starší lidé by měli mít právo účastnit se aktivit na trhu práce s ohledem na jejich individuální potřeby a možnosti. Má být podpořena reforma důchodového systému, kdy jsou rozšířeny možnosti vyplácení důchodu a zvyšuje se produktivita. Zároveň by mělo dojít k podpoře a přizpůsobení podmínek neplacených prací a pomoci v domácnostech osob se znevýhodněním. Čevela, Kalvach a Čeledová (2012) zmiňují, že zásadní věcí bude udržet starší osoby co nejdéle na trhu práce. Politika zaměstnanosti by měla do svého konceptu začlenit nové formy organizace

práce a být schopna pružně reagovat na nové situace. Důležitá je flexibilita k postupným odchodům do důchodu, přizpůsobení pracovních podmínek, snížení stresových faktorů na pracovišti a podpora zákonů popírající diskriminaci při ucházení o místo a profesní edukaci.

Podle Saka a Kolesárové (2012) je práce nejen zdrojem finančních prostředků důležitých pro živobytí, ale přispívá k rozvoji osobnosti člověka, jeho znalostí, schopností a dovedností. Práce zasahuje kromě ekonomické části také do sociální a psychologické roviny v životě člověka. Zaměstnávání lidí nad 60 let je čím dál častěji řešeným tématem. V mnoha případech je jediným příjmem starších osob žijících samostatně důchod, díky čemuž se někteří ocitají na hranici chudoby. Práce je v této situaci jak v jejich osobním zájmu, tak i ve společenském. Na druhé straně stojí fyzická kondice, zdravotní stav či únava starších osob. Bočková, Hastrmanová a Havrdová (2011) uvádějí zaměstnání jako významnou součást lidského života. Není pro člověka jen zdrojem financování, ale je pro něj i místem, kde má možnost se realizovat. Prostřednictvím zaměstnání poznává člověk nové lidi, získává kontakty a také úctu, má pocit užitečnosti a významnosti.

U osob nad 50 let je větší výskyt všech obtíží s prací na trhu práce. Tyto osoby se řadí mezi jednu z rizikových skupin při hledání zaměstnávání, vedle absolventů, lidí s postižením, rodičů pečujících o malé děti a osob s nízkou kvalifikací. Je těžké pro ně najít vhodné uplatnění na trhu práce. Při řešení problému zaměstnání starších pracovníků je nutná spolupráce se samotnými zaměstnavateli, jelikož oni dělají finální rozhodnutí o tom, koho přijmou či vyhodí. Nedílnou součástí ovlivňování zaměstnavatelů pro přijetí starších osob je zdůrazňování výhod jejich zaměstnání. K těmto aktivitám se snaží přispět i stát skrze úřady práce programem aktivní politiky zaměstnanosti. Jeho hlavním nástrojem je zprostředkování zaměstnání, dále komplexní poradenství či poskytování rekvalifikací, které jsou významným nástrojem k nalezení nového pracovního místa. (Sokačová, 2014)

Age management naznačuje organizační opatření, a to formou systematických změn pracovních pozic v průběhu času, které počítají s pracovníky různého věku zaměřené na celoživotní učení, aktivní ochranu zdraví a řízení rizik. Flexibilní pracovní doba dává možnost individuálně si přizpůsobit práci v závislosti na požadavcích dle věku jednotlivých pracovníků. (Dannefer, Phillipson, 2010) Novotný a kol. (2014) navíc zmiňují, že v Age Managementu jde o vytvoření odpovídajících pracovních podmínek zvláště pro uplatnění starších pracovníků na trhu práce. „V současnosti je Age Management rozvíjen v souvislosti s koncepty aktivního stárnutí, diversity managementu, sociální zodpovědnosti nebo zdravé organizace.“ (Novotný a kol., 2014, str. 56) V žádném případě však nejde o upřednostňování starších pracovníků před ostatními a nejde ani o boj mezi generacemi. Hlavním cílem je zajistit rovné příležitosti všem věkovým skupinám, což přináší užitek všem věkovým kategoriím.

3.6.4 Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Vyřešení dané problematiky je výzvou z důvodu demografického vývoje a zlepšení sociální soudružnosti. V současné době mají média ve společnosti silnou a stabilní

pozici. Dokáží snadno ovlivnit názory velkého počtu občanů a upevnit stereotypní nahlížení na starší osoby. Podpora mezigenerační spolupráce a solidární jednání mají vést k vytvoření pozitivních vazeb mezi generacemi, posílení jejich vztahů a změně postojů ke starší generaci. Kromě podpory mezigeneračních vztahů je významné zapojit starší osoby více do dobrovolnických aktivit. Hlavními bariérami neúčasti starších osob v dobrovolnictví jsou finanční zatížení, mýty o stáří a nedůvěra seniorů v sebe sama. Jak posílit mezigenerační solidarity a docílit zapojení starších osob v dobrovolnické sféře podle NAP je uvedeno v tabulce v Příloze 4. (NAP, 2015)

Křivohlavý (2011) uvádí, že dobrovolnictví pojednává o tom, že lidé si mohou vybrat, co budou dělat v nadbytku svého volného času. Právě větší možností svobody při výběru volnočasových aktivit jsou charakterizováni lidé v důchodovém věku. Dobrovolnictví je jeden ze způsobů, jak předávat své kulturní hodnoty dalším generacím. V zájmu rozšíření participace občanů v dobrovolnických aktivitách byl vyhlášen rok 2011 Radou Ministrů Evropské unie za rok dobrovolnických činností za účelem podpory občanské aktivity. (MPSV, 2015) Tošner a Sozanská (2006) vymezují dobrovolníka jako osobu, která nezištně pomáhá ostatním lidem a společnosti, předává jim své vědomosti a energii bez možnosti finančního ohodnocení a ve svém volném čase. Může být na něj pohlíženo jako na spolehlivou osobu, po které může být požadována podobná práce jako u zaměstnanců.

Holczerová a Dvořáčková (2013) hovoří o dobrovolnictví jako občanské a sousedské výpomoci, kdy se lidé necítí být dobrovolníky. Jedná se především o spontánní a očekávanou formu pomoci svým blízkým přátelům, sousedům či rodině. Tošner se Sozanskou (2006) občanskou výpomoc považují za dobrovolnictví vzájemně prospěšné. Druhou formou dobrovolnictví je veřejně prospěšné dobrovolnictví, na jehož základě jsou postaveny neziskové organizace. Dobrovolnickou činností rozvíjejí dobrovolníci své dovednosti, uspokojují své osobní potřeby a naplnění z toho, že dělají něco důležitého k prospěchu druhých, mají pocit ocenění, sounáležitosti či uznání. I přesto je v dnešní společnosti spousta bariér, kvůli kterým se lidé nechtějí zapojovat do společenského života dobrovolnickou činností.

Křivohlavý (2011) hovoří o dobrovolnictví tam, kde jde o individuální iniciativu, která je velkým pozitivem pro starší lidi. Dobročinnost je považována za ctnost ve společnosti a jednou z forem aktivního občanství. Dobrovolnická činnost nemusí být souvislou činností, ale může se jednat pouze o jednorázové zapojení do různých akcí. Do dobrovolnictví se zapojují lidé napříč všemi věkovými skupinami, což je patrné v zemích, kde má dobrovolnictví tradici. V České republice je na dobrovolnictví doposud nahlíženo skepticky a jeho činnost není rozšířena do takové míry jako v jiných vyspělých státech. (Tošner, Sozanská, 2006)

Rok 2012 byl vyhlášen za Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity, jehož hlavním cílem bylo podpořit vytvoření společnosti vstřícné ke všem lidem nezávisle na jejich věku. V rámci roku aktivního stárnutí měla být podpořena důstojnost každého člověka a jeho schopnost prožívat a užívat si život. (MPSV, 2015) Podle Dvořáčkové (Holczerová, Dvořáčková, 2013) je rozvoj mezigeneračních

vztahů významným faktorem konceptu aktivního stárnutí. Mezigenerační spolupráci můžeme vnímat prostřednictvím pořádaných aktivit či setkání dohromady pro odlišné věkové generace. Těžištěm daných aktivit je zajištění kontaktu starších osob se společnostmi, zejména kontakt s mladými lidmi.

3.6.5 Kvalitní prostředí pro život seniorů

Míra aktivity starších osob je závislá na kvalitě prostředí, kde člověk žije. Pokud chceme, aby byli senioři aktivní, musí jim být přizpůsobeno prostředí, které odpovídá co nejvíce jejich potřebám. Právě starší lidé patří mezi ohrožené skupiny ve společnosti, ať už kvůli finanční situaci, zdravotním problémům, celkově snížené schopnosti nebo negativním společenským postojům ke stáří. Pro splnění cílů této priority by společnost měla starším lidem poskytovat pevné zázemí zajištěním adekvátní úrovně bydlení zohledňující potřeby seniorů, spolehlivé finančně a místně dostupné dopravy, dostatečné nabídky sociálních a zdravotních služeb, začlenění do společenského života (sociálního, polického i ekonomického), ochrany a bezpečnosti seniorů. Přesnou specifikaci jednotlivých cílů podle NAP naleznete v tabulce v Příloze 5. (NAP, 2015)

Vágnerová (2007) označuje postoj společnosti ke stáří za negativní. Starší lidé jsou znevýhodňováni a společnostmi podceňováni. Na období stáří je nahlíženo jako na celkový úpadek člověka. Společnost je postavena na idolu mládí, důležitý je výkon, celková svěžest a vnější vzhled. Současný postoj společnosti je podporován i médií. Vážanský (2010) uvažuje nad přínosy starších osob v dnešní společnosti, přestože se tyto benefity doposud přecházejí. Neopomenutelná je jejich moudrost, zralost a jejich získané životní zkušenosti, které mohou předávat dál. Podle Malíkové (2011) je společnost charakterizována postojem k seniorům. Chování a vnímání seniorů odráží úroveň morálky a vyspělosti celé společnosti.

Stěžejním problémem vyššího věku je koncept ageismu. Teorie ageismu je podložena projevy stereotypů v závislosti na věku a věkové diskriminaci. „*Ageismus je ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovaná skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité kohortě/generaci.*“ (Vidovičová, 2008, str. 113) Kvůli projevům ageismu se mezi mladšími a staršími lidmi zvyšuje míra napětí. V důsledku toho vznikají projekty, které cílí na eliminaci možnosti sociálního vyloučení kvůli věku a které všem bez ohledu na věk nabízejí rovné příležitosti a zacházení. (Haškovcová, 2010)

Zajištění vhodných podmínek občanské vybavenosti přispívá k rozvoji aktivního zapojení seniorů do společnosti. Jedním z faktů předurčujících kvalitu života je bydlení, které má pro lidi větší význam než jenom byt nebo dům. Pro většinu lidí je bydlení domovem poskytující jim soukromí, kde se cítí být v bezpečí a kde prožívají svůj intimní život. Problémem pro starší osoby je změna jejich domova. Stěhování ve vyšším věku je stresovou situací, i přestože jde o dobrovolné a chtěné přestěhování, na tož když je ke stěhování senior donucen situací či rodinnými příslušníky. Druhou podmínkou ovlivňující aktivní stárnutí je doprava. Ta člověku

umožňuje navštívit vzdálená místa, přispívá k rozvoji znalostí, je pohodlná a usnadňuje veškeré aktivity člověka. S vyšším věkem a změnou zdravotního stavu lidí se naráží na problémy s přístupností dopravních prostředků, výších nákladů na dopravu, nedostatečnou dostupností hromadné dopravy do všech míst a jako aktivními účastníky silničního provozu i vyšším počtem nehod a úrazů. Zajištění bezbariérovosti vede k zabezpečení přístupnosti dopravy. Přizpůsobení podmínek dopravy a pořádání osvětových dopravních akcí snižuje riziko vzniku některých nehod. (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012)

3.6.6 Zdravé stárnutí

Zdravotní stav obyvatelstva má významný dopad na ekonomiku společnosti i do dalších oblastí společnosti, především na zdravotnictví a oblasti sociálních služeb. Celkový zdravotní stav seniorů je pozitivně ovlivňován aktivním začleňováním a účastí na společenských a dobrovolnických aktivitách. Na zajištění lepší zdravotní kondice by měly přispět preventivní programy, které mají být realizovány a informace o nich by měly být co nejvíce rozšiřovány mezi občany. Významná je také podpora zdravého životního stylu k docílení zdravého stárnutí. V rámci této osvěty je důležité zaměřit se kromě seniorů na vzdělávání, informovanost a motivaci mladých lidí a dětí k zdravému životnímu stylu, kde se investice později velmi dobře zúročí. Cíle směřující k naplnění priority zdravého stárnutí jsou vypsány v tabulce v Příloze 6. (NAP, 2015)

„Životní styl je tvořen totalitou života v průběhu celé životní dráhy a 24 hodin denně.“ (Sak, Kolesárová, 2012, str. 98) V průběhu celého života je životní styl upravován a pozměňován tak, aby se odvíjel od postavení ve společnosti, potřeb a zálib v jednotlivých fázích života. Plynutím jednotlivých životních fází dochází ke změně vlivu a míry svobodného rozhodování při utváření životního stylu a jeho naplňování. Hlavními důvody pro změnu životního stylu starších lidí je uvolnění, které je důsledkem odchodu do důchodu, a přírůstek svobody. (Sak, Kolesárová, 2012)

Grassi, Landi a Delogu (Active Ageing and Healthy Living, 2014) uvádějí, že životní styl představuje hlavní faktor, který ovlivňuje několik aktérů týkající se procesu stárnutí. Faktory ovlivňující životní styl neurčují, jak dlouho bude člověk žít, ale jde spíše o ovlivnění zdravého stárnutí. Pro zdravé stárnutí je důležitá kvalita života, která je podle Vad'urové a Mühlpachra (2005) popisována z různých hledisek, ze širokého pohledu nebo se zaměřením na konkrétní stránku kvality života. Ze sociálního hlediska je definující životní úroveň, způsob života, životní styl člověka a je ovlivňována jeho hodnotami a potřebami. Nedílnou součástí kvality života je vzdělání, které nám zajišťuje míru uplatnění, společenské postavení a stupeň ekonomické nezávislosti. Kvalita života se stává důležitým tématem v závislosti na rozvoji ekonomické situace, vědy a techniky. Tato situace občanům dopřává uspokojení jejich základních materiálních potřeb, avšak vyvstává zde možnost narušení lidského bytí a je ohroženo zdraví.

Podle Vážanského (2010) má největší vliv na zdravotní stav starších osob kvalitní úroveň zdravotní péče a medicíny. Přesto se senioři mohou cítit v nebezpečí,

jelikož je vyšší riziko páchaní trestných činů na seniorech, a mohou negativním způsobem pohlížet na změny v sociálním systému. Životní styl starších lidí je určován volností a svobodou pro svá rozhodnutí, které provází celé stárnutí. Starší člověk přese všechno může začít vnímat sám sebe nadbytečným, mohou se objevovat pocity samoty a myšlenky blížícího se konce života. Čeledová, Kalvach a Čevela (2016) vnímají zdraví jako hlavní předpoklad pro aktivní stárnutí. Zdraví člověku dovoluje, do jaké míry se může zapojit do dobrovolnictví, na trh práce a ostatních aktivit společnosti. Rozvíjením sociálního začleňování a participace přispívá k aktivitě seniorů a jejich lepší zdravotní kondici a má pozitivní vliv na zdravotní a sociální péče, která je starším lidem poskytována.

3.6.7 Péče o křehčí seniory s omezenou soběstačností

Se zvyšujícím se počtem starších osob budou kladeny vyšší nároky na péči v sociálních a zdravotních službách. Stavebními kameny dobře fungujícího systému sociálních a zdravotních služeb by měla být jejich vzájemná provázanost a zajištění kvalitního poradenství, dostupného všem občanům. Nedílnou součástí zlepšování péče o seniory je hlavně rozšiřování nabídky poskytovaných služeb odpovídající různým onemocněním a odlišným potřebám nejstarších občanů. K naplnění vize této priority bude důležitá i podpora rodin pečující o nemocného rodinného příslušníka a zajištění domácí péče. Tabulka v Příloze 7 shrnuje cíle NAP a konkrétní aktivity směřující k zajištění lepší péče o nejkřehčí seniory (NAP, 2015)

Poskytování sociálních služeb je definováno v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který přesně vymezuje jednotlivé činnosti poskytované v rámci sociálních služeb, služby poskytované v sociální péči a zařízení, kde jsou služby realizovány. Sociální služby jsou rozdělovány do tří kategorií: sociální poradenství, služby sociální prevence a, pro seniory nejdůležitější, služby sociální péče. Služby sociální péče zabezpečují hlavní životní potřeby starších osob, které již nejsou schopny si je zajistit samy a potřebují pomoc druhé osoby. (Malíková, 2011) Důležitými službami sociální péče pro seniory uváděné Čevelou, Kalvachem a Čeledovou (2012) jsou osobní asistence, pečovatelská služba a odlehčovací služby. Služby sociální péče jsou poskytovány v terénu, ambulantně nebo v pobytových zařízeních, a podporují soběstačnost starších osob.

Haškovcová (2010) uvádí názor ze 70. let 20. století, že není dobře oddělovat od sebe zdravotní a sociální péči, a že taktika péče nemůže být postavena na lůžkové péči. Později v 80. letech minulého století byla vytvořena strategie 4xD, která zmiňuje, že je zásadní zdravotní a sociální péči:

- deinstitucionalizovat,
- demedicinalizovat,
- deprofesionalizovat,
- deresortizovat.

Poslední období života je dáno celkovým zdravotním stavem, kdy se u člověka vyskytují nemoci a syndromy, které předurčují blížící se konec života. Významnou

skupinou nemocných jsou lidé se sníženou nebo razantně omezenou mírou soběstačnosti. Míra soběstačnosti je vždy závislá na zdravotním stavu člověka. Lidé s disabilitou potřebují komplexní poskytování odborných služeb, které povedou k co nejdelšímu uchování soběstačnosti a udržení určité kvality života. V současné době je v sociálních a zdravotních službách zdůrazňována autonomie, která je u osob v dlouhodobé péči více limitována kvůli míře jejich soběstačnosti, křehkosti či zranitelnosti. Proto je důležité poskytovat pacientům kvalitní péči, která je realizována na základě jejich potřeb. (Holmerová, 2014)

4 Metodika práce

Vlastní práce byla postavena na zpracování primárních a sekundárních dat. Ke zpracování dat byly využity základní vědecké metody. Nejvíce bylo pracováno na základě analýzy, syntézy, indukce a dedukce. Na metodách analýzy a syntézy bylo postaveno získávání důležitých informací z hloubkových rozhovorů a jejich následné shrnutí podle tematického zaměření. Pomocí indukce a dedukce byly odvozovány problémové oblasti NAP, k nimž byly poté navrhovány možná opatření, která by měla pozitivní dopad na problémové oblasti.

V první řadě došlo k získání a vyhodnocení sekundárních dat, na jejichž základě byly stanoveny metody a cíle pro sběr primárních dat. Sekundárními daty byly statistické údaje zveřejněné v ročenkách a ve zprávách vydávaných Českým statistickým úřadem, Úřadem práce České republiky a Českou správou sociálního zabezpečení. Mezi sekundární data byl zahrnut i samotný strategický program NAP, který se stal východiskem pro sběr primárních dat.

Při sběru primárních dat se vycházelo z metodologie kvalitativního výzkumu. Primární data byla zjišťována dvěma způsoby. Hlavním zdrojem dat byly hloubkové polostrukturované rozhovory s pracovníky příslušných institucí. Otázky byly stanoveny podle specifických cílů NAP a byly upravovány podle úrovně příslušného úřadu nebo odboru. Během rozhovoru nemusela být dodržována přesná posloupnost otázek a byla možnost odběhnout otázkami od probírajícího tématu. Vedlejší metodou získávání primárních dat bylo dotazníkové šetření. Do měst, kde neproběhly rozhovory, byly zaslány zkrácené verze dotazníků sestavené na základě získaných dat z rozhovorů.

Primární data byla získávána průřezově všemi úrovněmi veřejné správy ve Zlínském kraji, buďto osobní návštěvou, nebo prostřednictvím emailové komunikace. Celkem bylo osloveno 12 organizací, měst či obcí. Sběru primárních dat se zúčastnilo 9 subjektů z celkového počtu oslovených. Se šesti z nich byl zrealizován hloubkový rozhovor a zbylých šest bylo osloveno písemně. Z důvodu nenavázání komunikace nebo negativní reakce, nebyla od třech oslovených získána potřebná data. Jednalo se o dvě konkrétní organizace (Klub seniorů Rožnov pod Radhoštěm, o. s., Rada seniorů Zlínského kraje) a okresní město Kroměříž. Problém se získáním dat nastal také v okresním městě Vsetín.

Nejvyšším úřadem, kde byl rozhovor proveden, byl Krajský úřad Zlínského kraje. Dále byla data získávána z okresních měst Zlínského kraje, obce s rozšířenou působností (Otrokovice), spádové obce ORP (Napajedla) a na úrovni nejnižšího samosprávného celku, obce I. stupně (Sazovice). Údaje z některých oblastí jako jsou celoživotní učení a zaměstnávání starších pracovníků byly doplněny informacemi z konkrétních institucí, a to z U3V a pobočky Úřadu práce Zlínského kraje. Písemnou formou skrze dotazníkové šetření byly osloveny okresní města (kromě Zlína), U3V a konkrétní organizace. Všechna zjištěná primární data byla interpretována na jednotlivých úrovních a byla dle témat shrnuta do myšlenkových map.

5 Implementace NAP ve Zlínském kraji

5.1 Charakteristika Zlínského kraje

Následující kapitola je zpracována na základě dat ze zpráv nebo ročenek Úřadu práce České republiky, Českého statistického úřadu a České správy sociálního zabezpečení za rok 2015. (ÚP ČR², 2016, ČSÚ^{1,3}, 2016, ČSSZ, 2016).

Zlínský kraj od roku 2000 patří mezi 14 územně samosprávných celků České republiky a je tvořen okresy Zlín, Kroměříž, Uherské Hradiště a Vsetín. Kraj se rozkládá ve východní části republiky a tvoří hranici se Slovenskem. Sousedními kraji jsou Jihomoravský kraj na jihozápadě, Olomoucký kraj na severozápadě a Moravskoslezský kraj na severu. Zlínský kraj je svou rozlohou 3 964 km² čtvrtým nejmenším krajem České republiky. Území kraje je velmi rozmanitě rozčleněno. V povodí řeky Moravy je úrodná a rovinatá oblast, zatímco ve východní části kraje se rozléhají dvě chráněné krajinné oblasti, Beskydy a Bílé Karpaty. Na území kraje se nachází 307 obcí, z toho 30 měst, ve kterých ke konci roku 2015 žilo celkem 584 676 obyvatel. Rozložení počtu obyvatel je znázorněno v tabulce níže.

Tab. 1 Rozložení počtu obyvatel ve Zlínském kraji a jeho okresech

	Počet obyvatel	Rozloha v km ²
Zlínský kraj	584 676	3 962,9
Okres Zlín	191 830	1 033,5
Okres Vsetín	143 722	1 142,6
Okres Uherské Hradiště	142 830	991,2
Okres Kroměříž	106 294	795,6

Zdroj: ČSÚ³, 2016

Atraktivitu a originalitu Zlínského kraje výrazně podporuje střet 3 národopisných celků. Jedná se o úrodnou Hanou, pohostinné Slovácko a svérázné Valašsko. Atraktivita Zlínského kraje vyplývá „z množství přírodních, kulturních a historických památek. Nikde jinde v České republice nelze najít oblast, která nabídne současně hory, zahradní architekturu, lázně, vinařská údolí, pozůstatky Velkomoravské říše, řadu církevních památek a historicky cenných staveb, jakož i ojedinělý příklad moderní baťovské funkcionalistické architektury.“ (ČSÚ¹, 2016)

Demografická a sociální situace

Ve Zlínském kraji žilo k 31. 12. 2015 celkem 584 676 obyvatel, z toho bylo 286 156 mužů a 298 520 žen. Ke konci roku 2015 byl podíl obyvatelstva starších 65 let na celkovém počtu 18,8 % občanů. Věková struktura obyvatelstva je z ekonomického pohledu pozitivní, i přestože je podíl osob v neproduktivním věku stále vyšší. Avšak jedinou rostoucí skupinou v budoucnosti budou občané starších

65 let, díky čemuž dojde k ráznému stárnutí populace. Průměrný věk obyvatel Zlínského kraje se k 31. 12. 2015 zvedl na 42,5 let. Nárůst obyvatelstva starších 65 let a zvyšující se index stáří v posledních 15 letech znázorňuje graf „Věkové skupiny obyvatel Zlínského kraje a index stáří“, který je zobrazen v příloze Obrázek 1.

Na území kraje je zdravotní péče zajištěna sítí 10 nemocnic s celkem 2 598 lůžky. Jeden lékař by měl mít podle počtu obyvatel ve své evidenci 257 pacientů. Průměrná hrubá měsíční mzda v období 1. až 3. čtvrtletí 2016 v kraji dosáhla 23 749 Kč. Průměrná výše starobního důchodu k 31. 12. 2015 dosáhla 11 114 Kč. Počet obyvatel ke konci roku 2015, kteří jsou starobní důchodci a kteří z nich odešli do předčasného důchodu je zobrazen v následující tabulce.

Tab. 2 Porovnání počtů odchodů do starobního a předčasného důchodu

	Předčasné odchody do důchodu	Starobní důchod	Celkový počet obyvatel
Zlínský kraj	35 670	137 293	584 676
Okres Zlín	11 852	45 588	191 830
Okres Vsetín	10 371	33 274	143 722
Okres Uherské Hradiště	7 887	33 315	142 830
Okres Kroměříž	5 560	25 116	106 294

Zdroj: ČSSZ, 2016, ČSÚ³, 2016

Zaměstnanost na území kraje

K 31. 10. 2016 bylo na Úřadu práce ČR evidováno celkem 18 433 uchazečů o zaměstnání, z toho 6 411 uchazečů jsou nad 50 let. Za poslední 3 roky se počet těchto uchazečů postupně snižoval. Na konci roku 2015 byl stav o něco vyšší vlivem sezónních prací. Uchazečů nad 50 let bylo 7 986 z celkového počtu 23 874 uchazečů. Průměrný věk uchazečů o zaměstnání byl v roce 2015 41,9 roku a u uchazečů se zdravotním postižením dosáhl 51 let. Během roku 2015 se struktura uchazečů o práci podle věku změnila. S vyšším věkem se pokles nezaměstnanosti snižoval, avšak nebyl tak velký jako u mladších skupin. Celková nezaměstnanost se snížila, což ale neplatí pro menší územní celky v kraji.

Skupina uchazečů o zaměstnání nad 50 let je po zdravotně postižených druhou nejproblémovější skupinou uchazečů na trhu práce. Až dvě třetiny uchazečů se zdravotním postižením jsou uchazeči nad 50 let věku. Tito uchazeči jsou významně ohroženi dlouhodobou nezaměstnaností, téměř 40 % uchazečů nad 50 let je evidováno na ÚP déle než 2 roky. Významnými faktory ovlivňující nalezení práce jsou zdravotní stav, vzdělání a kvalifikace. Čím blíže je člověk důchodovému věku, tím nižší je šance nalezení nové práce. V rámci aktivní politiky zaměstnanosti byl v roce 2015 realizován projekt „Zkušenost výhodou ve Zlínském kraji“, který se

zaměřoval na uchazeče o zaměstnání starší 45 let věku a bylo do něj zapojeno celkem 453 uchazečů.

5.2 Sběr primárních dat

V této kapitole jsou zaznamenány informace ze získaných primárních dat. Jedná se téměř o doslovné přepisy hloubkových rozhovorů, proto jsou v jednotlivých kapitolách použity odlišné výrazy a není uváděna jednotná terminologie. Přestože bylo osloveno více měst a institucí, nejsou v této kapitole všechny uvedeny. V jednotlivých městech se k žádosti o poskytnutí informací postavili odlišně. V některých případech, mi nebylo vůbec odpovězeno, v jiných případech byla data nekompletní, nevypovídající a nebyly na jejich základě vyvozovány závěry.

5.2.1 Krajský úřad Zlínského kraje

Krajský úřad Zlínského kraje je orgánem realizující rozhodnutí Rady a Zastupitelstva Zlínského kraje. Jeho vizí je zajištění kvalitního života obyvatelům kraje na základě rozvoje spolupráce, partnerství a kreativity. Důležité je poskytovat veřejné služby tak, aby byli občané spokojeni a bylo přispíváno k obecnému rozvoji celého kraje. Na podporu kraje byl realizován projekt „JSME ZLÍNSKÝ KRAJ“, který má poukázat na jedinečnost a zajímavost kraje. (KÚ ZK, 2016)

Zajištění a ochrana lidských práv a svobod

Zlínský kraj realizuje projekty, kterými se snaží naplňovat všechny cíle v oblasti ochrany lidských práv a svobod. V roce 2015 a 2016 se kraj zapojil do organizace projektů na ochranu práv a svobod seniorů, které se svým obsahem zaměřovaly na informovanost starších osob o jejich právech a možnostech obrany proti jejich zneužívání. Byly realizovány dva projekty formou přednášek v okresních městech Zlínského kraje (Zlín, Vsetín, Kroměříž, Uherské Hradiště). Projekty byly ukončeny závěrečnou konferencí ve Zlíně na dané téma. Oba projekty byly finančně podpořeny Ministerstvem vnitra.

První rok byl projekt s názvem „Senioři a jejich bezpečí“ zaměřen na nekalé obchodní praktiky používaných proti seniorům. Byly vytvořeny informační letáčky zmiňující základní doporučení k jejich ochraně. Do projektu byly přizvány organizace, které měly přednášku pro seniory k danému tématu. V daném ročníku byla oslovena policie ČR, tísňová linka a exekutorský úřad. Člověk z exekutorského úřadu byl přizván z důvodu nabídnutí pomoci starším osobám, které se dostaly do tíživé finanční situace. Organizátoři procházeli problematiku od prevence, příčin až po následky a možná řešení. Tento projekt měl upozornit seniory, aby nepodepisovali to, čemu nerozumí, nepouštěli domů cizí osoby, nedávali peníze cizím lidem, nechlubili se majetkem a penězi a neplatili za neobjednané zboží či služby.

Druhý ročník projektu v roce 2016 s názvem „Násilí očima seniorů“ byl věnován tématu domácího násilí. Projekt měl motivovat ohrožené seniory nebát se promluvit o násilí, které je na nich pácháno. Senioři měli být informováni o organizacích, na

keré se v případě problému mohou obrátit. Z tohoto důvodu byly do programu zařazeny přednášky Policie ČR, tísňové linky a intervenčního centra. Patronkou obou projektů byla radní Zlínského kraje Mgr. Taťána Valentová Nersesjan.

Celoživotní učení

S ohledem na to, že senioři zasahují do všech oblastí ve společnosti, jsem nedostala mnoho informací o výchově žáků na školách, která je v kompetenci odboru školství. Referentka z kraje měla informaci pouze o fotografické soutěži posilující mezigenerační solidaritu a spolupráce, která se konala v roce 2013. Zvoleným tématem soutěže bylo „Stáří versus mládí“.

Kraj se do tématu vzdělávání a učení v průběhu celého života nijak výrazně nezapojuje. Ve Zlíně je Univerzita Tomáše Bati (UTB), jejichž součástí je U3V. Univerzita je samostatným subjektem, a proto si organizaci a nabídku kurzů zajišťuje sama. Podle kraje je systém dalšího vzdělávání přizpůsobován poptávce starších osob a nové kurzy otevírány na základě zpětné vazby seniorů. Více o této problematice ví organizátoři U3V na UTB. Nejširší nabídka kurzů U3V je ve Zlíně, kde dojíždějí senioři z celého blízkého okolí. Omezená nabídka kurzů je poskytována ve Vsetíně, Kroměříži a v Uherském Hradišti. V Uherském Hradišti má pobočku U3V Univerzity Palackého v Olomouci.

Komunikace a vzájemná spolupráce kraje s UTB je na dobré úrovni. Na UTB je mnoho osob, na které se kraj obrací kvůli spolupráci, ať už jde o výpomoc studentů na jednotlivých aktivitách či oslovení přednášejících. S krajem se zástupci U3V setkávají na projektech pořádaných krajem, kam jsou zváni. Spolupráce kraje s různými organizacemi a UTB není pravidelná. Jedná se spíše o jednorázové události při organizaci projektů. Jedním z programů, na kterém spolupracuje UTB s krajem, je seminář pro uchazeče U3V. Kurz se konal už čtyřikrát, a to každoročně v průběhu listopadu či prosince. Tématem semináře bývá sociální oblast se zaměřením na sociální služby, veřejná správa a v minulém roce byla přidána přednáška o zdravotní službě. Program trvá 2 až 3 hodiny, je spojen s návštěvou krajského úřadu a svezením Baťovým výtahem.

5. října 2016 se v Luhačovicích konala Konference ke dni seniorů. Říjen je označován měsícem seniorů. Tato konference se koná každoročně a v loňském roce byly hosty dva přednášející z UTB, kteří seniorům přibližovali svět informačních technologií. Této konference se měli možnost zúčastnit všichni senioři, kteří jsou zavedeni v databázi kraje. Byla jim poslána pozvánka poštou a oni se na konferenci měli možnost přihlásit předem kvůli omezené kapacitě míst.

Zaměstnávání starších pracovníků

Veškeré formy a nabídky zaměstnávání a problematika Age Managementu jsou v působnosti úřadu práce. Taktéž informovanost lékařů o daném tématu je mimo působnost sociálních služeb a je součástí zdravotních služeb.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Spolupráce seniorů a žáků byla rozvíjena fotografickou soutěží, která je zmíněna v kapitole celoživotního učení. V kraji nejsou vytvořena přímo mezigenerační

centra. Setkávání je však umožněno v rámci programů organizací a spolků. Jakákoliv setkávání a aktivita seniorů je na jejich dobrovolné iniciativě. Kraj se v dobrovolnictví neangažuje a nejsou zde zřízena multigenerační centra pro setkávání.

O novinkách a o rozvoji aktivit pro starší osoby se občané mohou dozvědět v magazínu „Okno do kraje“, který je krajem vydáván jednou měsíčně. Magazín informuje seniory o aktivitách na UTB, programech a možnostech dobrovolných a volnočasových aktivit v daném měsíci. Jednotlivé organizace zde mají možnost prezentovat své úspěchy a entusiasmus.

Vytvoření databáze zařízení poskytujících sociální služby starším osobám rozvinulo spolupráce mezi jednotlivými organizacemi. Bylo zjednodušeno dohledávání kontaktů a možnost vzájemně se oslovit. Organizace si měly možnost vyměnit kontakty a příklady dobré praxe v průběhu speciálně pořádaného semináře. Bylo osloveno pět organizací, aby seznámily účastníky se svou činností.

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Zlínský kraj zapojuje seniory ve všech směrech do chodu kraje. Při komisi Rady Zlínského kraje je zřízena Komise pro seniory, která má 11 členů a je poradním orgánem Rady. Komise předkládá doporučení Radě Zlínského kraje, kterých „Rada“ přizpůsobuje svá rozhodnutí. Další organizací je Rada seniorů Zlínského kraje, která je samostatnou organizací, s krajem pouze spolupracuje, i když ji finančně podporuje. Tato organizace na rozdíl od Komise seniorů nezastřešuje všechny aktivity v kraji, ale má pod sebou jen pár poboček. Třetí organizací na úrovni kraje je Svaz důchodců Zlínského kraje, se kterým kraj také spolupracuje. Na krajské úrovni je rovněž rozvinut projekt „Senioři sobě i jiným“, ve kterém jsou oceňováni členové a předsedové seniorských spolků.

Zlepšit prostředí, ve kterém senioři žijí, je v dnešní době cílem všech. Prostor může být zkvalitněno dostupnější dopravou nebo bydlením. Dále je snaha přizpůsobovat většinu veřejných budov tak, aby byly bezbariérové. Tento problém se netýká pouze seniorů, ale přístupnost je důležitá i pro osoby na vozíčku nebo maminky s kočárky. Pokud se jedná o úřady či veřejné organizace je vždy na jejich uvážení, zda vstup a celkový pohyb v budovách upraví bezbariérově. Více informací o bydlení a dopravě člověk získá při návštěvě příslušného odboru bez rozdílu věku.

Ochrana a bezpečnost seniorů byla v minulých letech zvyšována realizací projektů, které vedly k ochraně práv a svobod starších osob. Projekty o nekalých obchodních praktikách a o domácím násilí byly zaměřené na prevenci. Současně měly lidem v obtížných situacích nabídnout pomocnou ruku. Zapojováním seniorů do společenského dění se zvyšuje míra jejich ochrany a odolnosti. Senioři jsou více informováni a mají širší přehled o celkovém dění v jejich městě nebo vesnici. O problematice stárnutí dostávají potřebné informace i policisté, kteří se na školeních dozvídají, jak pracovat s různými skupinami lidí při výkonu své práce.

Zdravé stárnutí

Kraj spolupracuje na tvorbě různých projektů, které do jednoho můžeme považovat za významné pro rozvoj zdravého a aktivního stárnutí osob. Senioři jsou účastí na

projektech zapojování do sociálně-společenského života. Jsou podporováni v setkávání a volnočasových aktivitách, což může ovlivnit jejich zdraví. Kraj však nepořádá kampaně zaměřené přímo na zdravý životní styl. Součástí jednotlivých projektů bývá většinou stánek, kde si senioři mohou například nechat změřit krevní tlak. Rozvoj zdravého prostředí je v působnosti samotných měst a obcí. V této oblasti nejsou předepsány žádné směrnice. I školení a kurzy pracovníků v sociálních nebo zdravotnických zařízeních o komunitním zdraví jsou v kompetenci příslušných odborů či zařízení, kde jsou pracovníci zaměstnáni.

Každoročně se ve spolupráci s domovem pro seniory Burešov koná krajské kolo v pétanque tzv. „Senior cup“. Letos v Luhačovicích proběhl 3. ročník a zúčastnilo se přes 260 seniorů. Tato akce byla vytvořena za účelem propojení seniorských spolků, které například mají stejný zájem, akorát spolu nemohly spolupracovat, protože na sebe neměly kontakt. Díky tomuto turnaji by měly být tyto bariéry prolomeny. „Senior cup“ vychází ze spolupráce s UTB a s akciovou společností Lázně Luhačovice. Studenti UTB pomáhají s organizací akce v rámci své odborné práce. K projektu byla přizvána Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Zlín a Střední škola oděvní a služeb z Vizovic. Studenti ze zdravotnické školy nabízeli seniorům zběžné vyšetření a studenti z Vizovic poskytovali ve většině případů dámám kosmetické a kadeřnické služby.

Na základě „Senior cup“ vznikl větší projekt turnaje v pétanque „Morava cup“. Do projektu je zapojeno 5 moravských krajů a z každého kraje se turnaje účastní 10 družstev. Myšlenka moravského kola vznikla na popud paní radní Valentové Nersesjan. Další akcí jsou „Barvy života“ pořádané pro domovy seniorů formou kulturního odpoledne, na kterém se spolupodílí samotní senioři z domovů, kteří zde vystupují. Tento projekt probíhá ve spolupráci s domovem pro seniory Buchlovice v Boršicích. V letošním ročníku přesáhla účast 300 lidí.

Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností

Krajský úřad se zaměřuje ve svých aktivitách na aktivnější seniory a uvádí, že základna seniorských organizací je velmi široká. Ve Zlínském kraji je zajištěna péče o osoby s demencí. Ve Zlíně se nachází Alzheimer centrum. Taktéž jsou podpořeny služby asistovaného života. Kraj vydal již druhým rokem brožuru „Určitě si poradíte“, v níž občané naleznou praktické rady a informace, které jim pomohou v nepříznivé životní situaci, kdy potřebují některou ze zdravotních nebo sociálních služeb.

Jsou senioři, kteří dojíždějí do měst na přednášky U3V nebo do klubů. Všechno je o vůli člověka, pokud bude vůle, bude cesta. V kraji existují i na menších městech nebo vesnicích organizace a spolky. Vždy zde musí být alespoň jeden aktivní člověk, který je založil a dokázal oslovit další lidi. V jiných případech jsou senioři krajem podporováni ke vzájemným setkáním seniorů z pobytových zařízení se seniory mimo zařízení. Na druhou stranu kraj nepodporuje rodinné příslušníky v péči o své rodiče. Tato působnost je přenechána samotným městům a obcím.

Komunikace kraje

Program týkající se seniorů se začal rozvíjet před 8 lety s nástupem paní Valentové Nersesjan do funkce. Veškeré projekty a aktivity byly psány „na koleně“, vůbec se neorientovaly podle NAP. NAP je pouze jakýmsi doporučením pro kraje, nikdo nelpí na jeho plnění. Na začátku roku měly kraje podat vyjádření o plnění cílů NAP. Kraj přitom naráží u některých cílů na vzájemnou shodu, přestože se NAP neřídil.

Problematika seniorů je poměrně široká a zasahuje do různých odvětví, které jsou součástí jiných odborů. Většinu mají na starosti odbory sociálních věcí. Veškeré sociální služby jsou poskytovány v rámci organizací. Problematikou zaměstnávání se zabývají úřady práce, o vzdělání se starají odbory školství, dopravu a bydlení mají pod sebou také zvláštní odbory a v neposlední řadě je zde problematika zdravotnictví.

V rámci poskytování služeb se kraj zaměřuje na seniory, kteří jsou skutečně v důchodě. Kraj má nyní udělanou databázi seniorských organizací na území celého Zlínského kraje, kterou si přísně střeží. V tomto systému jsou kontakty na veškeré organizace, které se kraji ozvaly a mají zájem být v systému zavedeny. Kraj organizace z daného systému vždy kontaktuje v souvislosti s pořádanou akcí, takže není problém zorganizovat jakoukoliv akci.

V sociálních službách nevyvíjí města nijak velkou aktivitu či iniciativu na spolupráci s ostatními městy či krajem. Na projektech se kraj snaží spolupracovat s neziskovým sektorem. Když na kraji byla ještě paní radní Taťána Valentová Nersesjan, tak se konalo několik akcí do roka. Všechny projekty jsou zaměřeny čistě na seniory a na organizace, které jim mohou nějakým způsobem pomoci. Některé akce byly pořádány jen pro seniorské organizace a jiné byly pořádány pro seniory umístěné v domovech. V rámci akcí spolupracují s domovy, kde jsou senioři umístěni na stálo.

Jednotlivé organizace jsou zřizovány při domovech pro seniory formou svazů nebo volně. Kraj se na rozvoji nepodílí, jelikož se jedná o samostatné organizace. Všechny organizace, centra a svazy jsou zavedeny v databázi poskytovatelů sociálních služeb, a část z nich oslovuje v rámci projektů. Oslovení jednotlivých organizací a poté následná komunikace není nijak jednoduchá, jelikož více jak polovina organizací nekomunikuje prostřednictvím emailů. Tyto organizace musí být osloveny přes poštu nebo telefonicky.

Významnou seniorskou organizací je Klub seniorů Rožnov pod Radhoštěm, který funguje výborně a má širokou základnu seniorů, přes 800 členů. Seniorům nabízí širokou škálu aktivit. Do organizace mohou přicházet senioři jen na kávu a poté odejít zpět domů. Přitom se sejdou s vrstevníky a mají možnost si s nimi povykládat. V roce 2016 byla krajem nominována na „Cenu rady pro seniory stárnutí populace“, kterou získala.

Financování sociálních služeb probíhá z rozpočtu Zlínského kraje, kterému přiděluje peníze MPSV. Kraj peníze poskytuje formou dotací na projekty. MPSV nabízí dotační program na podporu samosprávy stárnutí, rozvoj seniorských a proseniorských aktivit, do kterého se mohou zapojit seniorské organizace a projektem se zapojením alespoň 5 krajů. Projekty zaměřené na prevenci jsou

financovány z dotačních programů Ministerstva vnitra. Kraj finančně podporuje aktivity v sociální oblasti (edukační, rehabilitační nebo vzdělávací akce) skrze individuální podporu plánovaných aktivit, dříve označovaný sociální fond. Jedná se o podporu aktivit, které splnily podmínky výzvy a byla podána žádost o finanční podporu.

5.2.2 Univerzita Tomáše Bati

Univerzita třetího věku (dále jen „U3V“) realizována na Univerzitě Tomáše Bati („UTB“) ve Zlíně nabízí starším osobám, lidem ve starobním či invalidním důchodu, zapojit se do programu celoživotního vzdělávání. Vzdělávací kurzy na U3V mají své počátky v roce 2002. Celoživotní vzdělávání na U3V rozvíjí především osobnost člověka a jde o profesní vzdělávání. (UTB ve Zlíně, 2016) Zástupcem U3V byly prostřednictvím emailové komunikace doplněny informace v oblasti dalšího vzdělávání. V komunikaci byla přiblížena spolupráce a komunikace U3V s Krajským úřadem Zlínského kraje.

Celoživotní učení

Zdali je systém dalšího vzdělávání schopný pružně reagovat na potřeby trhu práce, je možné brát z různých hledisek. Prvně se na to můžeme podívat jako firma nebo soukromá osoba. Vzdělání je pro ně něco nehmotného, za co si nejsou často ochotni platit. Navíc studovat ve volném čase nebo místo práce, je pro ně také nemístné. Pokud by to bylo pro zaměstnance firmy nutné, firma si najde způsob „mimo systém“. Druhý pohled ze strany seniorů je ten, že jsou specifickou skupinou, která již není na trhu práce. Seniori studují, protože chtějí, mají na to čas a baví je to. Pro většinu z nich se jedná o volnočasovou aktivitu, prostřednictvím které si plní své sny či touhy. Další vzdělávání pro ně není nezbytně důležité. Oni to totiž dělat „nemusí“ a o nic jim nejde. Nikdo je neznámkuje, nezkouší ani nehodnotí. Seniori tudíž studují pro radost a aby byli ve společenském kontaktu s jinými lidmi.

V současné době se nabídka kurzů čím dál více rozšiřuje a snaží se být „šitá seniorům přímo na tělo“. Samotní seniori mohou vyjádřit svá přání, libost či nelibost ohledně jednotlivých kurzů a univerzita bude brát jejich názory na vědomí a bude se snažit kurzy dle možností měnit a upravovat. Zároveň se univerzita snaží, aby dalšího vzdělávání prostřednictvím U3V mohli využívat i seniori v menších městech nebo z vesnic. UTB, která má hlavní sídlo v krajském a okresním městě Zlín, má jednu svou fakultu v Uherském Hradišti, kde nabízí také kurzy pro seniory. V dalších okresních městech, Vsetíně a Kroměříži, pořádá kurzy za pomoci partnerských univerzit, které zajišťují prostory a organizaci akcí. Většina univerzit má menší pobočky v různých městech. Například Univerzita Palackého v Olomouci má pobočku i na území Zlínského kraje, a to konkrétně ve Valašském Meziříčí.

Kromě možnosti vzdělávání skrze U3V existují i jiné možnosti celoživotního učení. V největší míře se jedná o Akademie třetího věku (dále jen „A3V“), například v Klubu kultury v Uherském Hradišti, dále pořádají spoustu programů městské knihovny a své programy si organizují i městské úřady. Lidé v menších obcích, kteří i přesto nemohou rozsáhlé nabídky využít, mají možnost se zapojit do systému

zvláštní formy U3V. Jedná se o virtuální U3V, kdy jsou seniorům nabízeny naučné programy přes internet, i v těch nejmenších vesničkách.

Občané mají možnost se dozvědět více o aktivitách a přínosech seniorů na U3V pro společnost různými články, které neustále vycházejí. Jeden rok měla U3V dokonce celou sérii rozsáhlých článků v Deníku, které si financovala sama a bylo to docela dost nákladné. Aktuálně má vyjít článek o U3V v České republice v časopisu *Moje Země*. Univerzita se samozřejmě snaží propagovat všechny své akce (například i promoce).

U3V je zcela nezávislou institucí, tudíž její činnost není spojována s krajem nebo městem. Spolupráce U3V a kraje je omezena na setkání představitelů krajského úřadu s posluchači 1. ročníku U3V, které se koná každoročně na začátku jejich studia. Setkání se skládá z přednášek o sociální oblasti, o působnosti kraje obecně a v minulém roce například přednáškou o fungování krajské záchranné služby. Navíc mají posluchači možnost navštívit historickou část 21. budovy, která kdysi bývala sídlem Baťovských závodů a dnes je sídlem krajského úřadu. Z druhé strany se zástupci UTB účastní konferencí ke Dni seniorů, které pořádá kraj a kde prezentují U3V, případně hovoří obecně o seniorském vzdělávání. V letošním roce se však setkání posluchačů a představitelů kraje zatím neuskutečnilo, což může být spojeno s nedávno konanými krajskými volbami, a tedy změnou radních na kraji. Dříve probíhala komunikace s paní radní Mgr. Taťánou Valentovou Nersesjan, která měla na starosti oblast péče o seniory.

5.2.3 Úřad práce ČR – krajská pobočka ve Zlíně

Úřad práce České republiky je správním úřadem s celostátní působností a je organizační jednotkou. Nadřízeným správním úřadem je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které má na starosti jeho řízení. (ÚP ČR¹, 2011) Pobočka Úřadu práce Zlínského kraje se nachází ve Zlíně. Úřad práce (dále jen „ÚP“) hraje hlavní roli v mnoha sociálních oblastech. (ÚP ČR¹, 2011) Poskytnuté informace ÚP z oblasti zaměstnanosti, doplňují zjištěné údaje z krajského úřadu o zaměstnávání starších osob.

Zaměstnávání starších pracovníků

Po zkušenostech z jednání se staršími klienty nad 50 let lze konstatovat, že mají přehled o možnostech současně pracovat a pobírat důchod. Pokud se klienti rozhodli pro některou z variant současného pobírání důchodu a práce, mají zjištěny podmínky pro tuto situaci (jak se jim bude zhodnocovat důchod, kdy lze podat žádost o přepočítání důchodu v případě pokračování s prací, aj.). Případně se mohou informovat na České správě sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“). Na veškeré dotazy ohledně důchodu mohou získat odpovědi i prostřednictvím call centra důchodového pojištění na telefonním čísle 257 062 860 zřizovaného ČSSZ.

Na ÚP se mají možnost zaevidovat i klienti pobírající starobní důchod. V této situaci však plyne otázka proč, jelikož povinné pojištění, které je v mnoha případech motivem pro evidenci na ÚP plyne u těchto klientů z pobíraného starobního důchodu. První skupina klientů chce využít služeb, které jim mohou být

prostřednictvím ÚP nabídnuty. Těchto klientů však není mnoho. Druhou skupinou jsou osoby, které již dosáhly důchodového věku, avšak nemají nárok na pobírání starobního důchodu kvůli neodpracovaným rokům potřebným pro jeho získání. Tato skupina osob je problematická z hlediska uplatnění na trhu práce, protože potřebují nalézt zaměstnání s odvodů na sociální pojištění, což se většinou z nich nedaří. Mezi faktory komplikující nalezení práce můžeme zařadit nízkou kvalifikaci, zdravotní stav a v neposlední řadě nedostatečnou motivaci. U těchto lidí je motivace mizivá z důvodu pobírání sociálních dávek, které jsou v mnoha případech na stejné úrovni, na jaké by byla výše jejich mzdy v případě nalezení zaměstnání.

Ohledně motivace starších osob k odkladu odchodu do důchodu můžeme jen polemizovat. Vše souvisí s dosaženou kvalifikací, dosavadním zaměstnáním či zdravotním stavem daného člověka. Většinou jsou lidé s vyšší dosaženou kvalifikací vykonávající odborné pracovní pozice motivovanější k delšímu setrvání na trhu práce. Zatímco dělníci vykonávající manuální či fyzicky náročné práce, osoby se zdravotním postižením nebo osoby pečující o své blízké nejsou motivováni k odkladu odchodu do důchodu. Tyto osoby preferují pobírání důchodu, případně důchod v kombinaci s občasným přivýdělkem.

Je známo, že osoby nad 50 let patří mezi rizikové skupiny na trhu práce. ÚP se snaží eliminovat věkovou diskriminaci starších osob na trhu práce a podporovat zaměstnavatele v jejich zaměstnávání. Poskytnutí podpory je možné formou dotace na mzdu nebo dotace na zřízení nového pracovního místa pro zaměstnavatele, který přijme uchazeče o práci z některé rizikové skupiny. Dotace je poskytována na dobu maximálně 6 měsíců, kdy je zaměstnavateli pokryta tzv. "díra" než se člověk zaučí a začne být pro firmu přínosem. Zaměstnavatelé se o přínosech, které pro ně může mít zaměstnání člověka 50+, mají možnost dozvědět od pracovníků ÚP, kteří provádějí monitoring, obcházejí firmy a informují je o možnostech a výhodách zaměstnávání starších pracovníků. Touto cestou by měli být informováni všichni zaměstnavatelé, kde je nějaká pravděpodobnost využití.

V současné době nejsou na trhu práce zohledňovány potřeby starších pracovníků a trh práce není plně přizpůsoben jejich zaměstnávání. Zatím nedochází ani k převratné změně náhledu společnosti ke stárnutí na trhu práce. Rostoucí ekonomika a zvyšující se počet volných míst možná přinese změnu postojů na trhu práce ke starším uchazečům o zaměstnání. Pokud budou zaměstnavatelé potřebovat více pracovníků, jak v současnosti mnoho z nich tvrdí, budou nuceni snížit své nároky a přijímat na pracovní místa osoby z rizikových skupin. Je všeobecně známo, že skupina 50+ je diskriminována, přestože se ÚP snaží podpořit jejich zaměstnávání. Vždy to záleží na rozhodnutí zaměstnavatele, který si vybírá zaměstnance na základě svých potřeb a požadavků.

Uchazeči o zaměstnání se registrují u příslušného pracovníka ÚP, za kterým docházejí na pravidelná setkávání a od kterého se dozvídají možné pracovní nabídky ve zvoleném oboru. V případě, kdyby člověk potřeboval něco navíc, je mu příslušným pracovníkem zajištěna návštěva poradenského centra, jelikož mu na přepážce nemůže věnovat potřebný čas. V poradně se osobám věnují podle jejich potřeb, například jim mohou ukázat, jak si hledat práci na internetu, připravit je na

často se vyskytující otázky na pohovorech nebo uchazeč může projít diagnostikou určující vhodnou pracovní oblast. Možnosti pro doporučení vhodné oblasti na trhu práce, ve které by mohl člověk pracovat, je buď pracovní diagnostika (test na počítači, který zjišťuje „soft skills“ osoby a možnost jejího uplatnění) nebo bilanční diagnostika (dělá se s psychologem s pomocí tužky a papíru).

Poradenské činnosti na ÚP je více využíváno mladšími lidmi a absolventy. V případě, že starší lidé využijí poradenské činnosti je zaměřena na aktuální trendy v sebeprezentaci, nácviku pohovorů, sestavení a napsání životopisu, rekvalifikaci nebo bilanční diagnostice. V rámci rekvalifikace starší osoby ve větší míře navštěvují kurzy počítačové gramotnosti. Příležitost ovlivnit obory studia mladých lidí, tak aby uchazeči o zaměstnání odpovídali poptávce na trhu práce, je možné na úrovni středních škol, které jsou zřizovány krajem. Paní ředitelka Úřadu práce Zlínského kraje je zvána na různé krajské rady, kde má možnost se vyjádřit k otevírání oborů a počtu přijímaných uchazečů. ÚP je v této problematice pro kraj poradním orgánem, který má přehled o potřebách trhu práce.

V rámci poradenství se mohou uchazeči setkávat díky motivačnímu programu „Job club“ s širokou škálou motivovaných uchazečů o zaměstnávání. Je možné realizovat „Job club“ pouze pro kategorii 50+, tedy „Job club PLUS“, čemuž se záměrně pracovníci ÚP snaží vyhýbat. Důvodem je možný pocit uchazečů vyčlenění kvůli věku a také, aby se necítili všichni stejně. Skupiny nejsou uzavírány jen pro osoby 50+ proto, aby zjistily, že i ostatní uchazeči různého věku jsou na tom stejně jako oni. Uchazeči si zde mají možnost navzájem vyprávět své příběhy a vyměňovat si své zkušenosti se zaměstnavateli. Skupiny jsou většinou tvořeny 8–12 uchazeči, kteří se setkávají na 5–6 schůzkách v průběhu 3 týdnů. Dalšími aktivitami na setkáních jsou cvičení na verbální a neverbální komunikaci, hraní rolí, diskuze a jiná praktická cvičení. Důležité také je, aby uchazeči získali obecný přehled v pracovní právní problematice. Omezujícím faktorem pro nezařazení do programu je ve většině případů nezájem o hledání zaměstnání, který je pro absolvování „Job klubu“ velmi důležitý.

Uchazeči o zaměstnání mají možnost přes ÚP získat kvalifikaci v novém odvětví, zvýšit svou stávající kvalifikaci pro vyšší šanci dosažení práce nebo využít možnosti začít samostatně podnikat. V případě, že se uchazeč rozhodne začít podnikat, má možnost využít podporu od ÚP. První možností je absolvování rekvalifikačního kurzu Základy podnikání a druhou možností je přímé schválení komisí APZ (aktivní politiky zaměstnanosti) pro získání jednorázového příspěvku maximálně do výše 80.000 Kč na hmotné vybavení provozovny s ohledem na výši skutečných nákladů. V případě, že přijde člověk s tím, že by chtěl začít podnikat, měl by mít promyšleno, v jakém oboru chce začít podnikat a mít přehled o daném způsobu podnikání. Na ÚP není nikdo kompetentní pro to, aby člověku radil, v jaké oblasti je vhodné začít podnikat. Člověk by měl přijít na ÚP již s jistou vizí a nepředpokládat, že pracovníci na ÚP za něj vše vymyslí.

Absolvování kurzu Základy podnikání je doporučeno i osobám, které se rozhodnou využít druhé možnosti podpory. Uchazeči v průběhu kurzu vytvářejí a zdokonalují svůj podnikatelský záměr, který na konci kurzu obhajují. Pro získání

finanční podpory od ÚP pro rozjezd svého vlastního podnikání je nutno splnit několik podmínek. Je nutné předložit komisi propracovaný podnikatelský plán či záměr, který nesmí být starší než 3 roky. Uchazeč, který by chtěl založit své podnikání s podporou ÚP, by měl projevovat svůj zájem, měl by si vybrat vhodný sektor pro podnikání, měl by být schopný, mít vhodné předpoklady, dovednosti a znalosti pro podnikání, a nesměl by v předchozích pěti letech podnikat. Není stanoven limit na počet žádostí, které mohou být ročně schváleny. Vždy záleží na odvětví, ve kterém by chtěl člověk podnikat, o promyšlenosti podnikatelského záměru, zda může být dané podnikání prosperující. Pokud by se uchazeči podařilo získat finanční podporu od ÚP, předpokládá se, že na trhu práce setrvá alespoň jeden rok. V případě, že by s podnikáním skončil do jednoho roku, musel by vrátet poměrnou část poskytnuté dotace.

ÚP prozatím nepodporuje rozvíjení Age Managementu. Rozvoj Age Managementu závisí vždy na konkrétní firmě a na jejich personalistech. Vše je spojeno přímo s kulturou firmy. V současné době nemůže jít firmám ani příkladem, jelikož je Úřad práce Zlínského kraje momentálně bez personálního pracovníka, a struktura pracovníků není zcela věkově vyvážená. Taktéž spolupráce ÚP s lékaři o informovanosti v oblasti Age Managementu není zabezpečena. Jediná spolupráce ÚP se zdravotnickou institucí, je s rehabilitačním oddělením, kdy člověk pro ně přestává být pacientem ukončenou diagnostikou.

5.2.4 Zlín

Okres Zlín je centrální částí Zlínského kraje, kde se prolínají 3 etnografické oblasti – Haná, Slovácko a Valašsko. Okres nabízí mnoho míst vhodných pro rekreaci a odpočinek, z nichž jsou nejvýznamnější lázně Luhačovice. Krajským městem i centrem okresu je město Zlín, které je obklopené ze všech stran přírodou. Zlín je rodištěm Tomáše Bati, zakladatele obuvnických závodů, což se odrazilo na jedinečné architektuře města a rozvoji podnikání. To je jedním z důvodů, že Zlín se svými necelými 75 000 obyvateli neztrácí ekonomický potenciál. Mimo jiné proslul zlínskými filmovými ateliéry a každoročním pořádáním Mezinárodního festivalu filmů pro děti a mládež. (Magistrát města Zlína, 2016, ČSÚ³, 2016)

Zajištění a ochrana lidských práv a svobod

Na zabezpečení práv a svobod není odbor sociálních věcí zcela kompetentní. Přesto na některých aktivitách spolupracuje s policií, pod kterou aktivity spojené s ochranou spadají. Jednou z akcí realizovanou policií byl „Projekt Řetízek“, kdo se přihlásil, byl mu do domácnosti na dveře bezplatně nainstalován řetízek. Ohledně prevence mívají přednášky na různá témata. Preventivní akcí v dopravě bylo rozdávání reflexních pásek seniorům, kteří jsou také aktivními účastníky dopravy. V rámci prevence organizovala Městská policie Zlín kurzy sebeobrany, kterých se mohli zúčastnit všichni občané. Danou problematikou se dále zabývá intervenční centrum, které ve Zlíně existuje od roku 2012.

Město v Magazínu Zlín pravidelně vydává novinky o možnosti SOS tlačítek, které mohou být přínosné pro osoby s horším zdravotním stavem. Na území kraje

jsou vytipovány firmy, které se výrobou SOS tlačítek zabývají a jsou na ně uvedeny kontakty, kam se mohou lidé obrátit. Tento systém není přímo propojen s policií, ale většinou mají lidé na tlačítkách nastavené vytáčení policie pro případ, že rodinní příslušníci na jejich volání nereagují. Dalšími projekty, do kterých je policie zapojována, jsou projekty Zlínského kraje na téma násilí, zneužívání a jiných praktik ohrožující člověka. Město je na tyto projekty kraje zváno. V roce 2016 se byly zástupkyně z odboru sociálně-právní ochrany dětí a oddělení sociální práce podívat na přednášce projektu o domácím násilí. Jiným projektem ve Zlíně byla před 7 lety přednáška na téma „Nekalé obchodní praktiky“, kterou pořádala paní europoslankyně Olga Sehnalová.

Celoživotní učení

Kompetentním odborem angažující se ve výchově a vzdělávání žáků je odbor školství, který řeší veškeré problémy a cíle v oblasti mezigenerační solidarity a spolupráce. V sociální oblasti se však vyskytují běžné situace, během kterých se děti setkávají s generací starších lidí.

Senioři ve Zlíně aktivně využívají U3V na UTB jako možnost jejich osobního rozvoje formou celoživotního vzdělávání. Ze strany města byla snaha o spolupráci s U3V, kterou se nepovedlo zrealizovat. Senioři si organizují své další vzdělávání sami. Další vzdělávací aktivity probíhají přímo v seniorských klubech, jako jsou kroužky zaměřené na výuku cizích jazyků, ruční práce, turistický kroužek či jiné sportovní aktivity (šipky, tenis, kuželky). Nabídka jednotlivých aktivit se odvíjí od poptávky seniorů v klubech a individuálních možností lektorů. Celková činnost klubů je na jejich předsedech. Věnují se tomu, co chtějí a co je zajímavé. Klubům je městem poskytnuto hmotné a finanční zázemí. Jeden klub seniorů ve Zlíně pořádá již několik let každoročně A3V. Město se snaží být i při této akci nápomocné. Poskytuje techniku a případně dopomáhá s organizací přednášek. Letošní ročník byl organizován ve spolupráci se zdravotnickou školou, v jejichž prostorách se konaly všechny přednášky.

Z evropských fondů byl před 6 lety realizován projekt zahraniční spolupráce „Můj domov region Bílé Karpaty“ se slovenským městem Trenčín a tamním klubem seniorů. Udržitelnost projektu je 5 až 7 let od jeho realizace, což se zatím daří. Zástupci města a přihlášení senioři se pravidelně setkávají buďto v Trenčíně, nebo ve Zlíně. Města vždy připravují program a aktivity pro hosty i pro své seniory. Na setkání ve Zlíně dorazilo zhruba padesát seniorů z Trenčína. Pro seniory bylo připraveno divadelní představení, návštěva zdejšího klubu seniorů s přichystanými vystoupeními seniorů.

Zaměstnávání starších pracovníků

Pracovníci odboru sociálních věcí se v celé oblasti NAP zabývají jen seniory a ne osobami 50 let a výše, které jsou ještě aktivní na trhu práce, a tudíž jde toto téma úplně mimo ně. Zaměstnávání starších osob je v plné gesci ÚP.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Občané jsou o aktivitách seniorů informováni prostřednictvím médií, bezplatného periodika, novin nebo webových stránek. Na uvedených portálech se můžou dozvědět užitečné informace i samotní senioři, kteří by se chtěli zapojit do aktivit. Každý měsíc vycházejí články v „Magazínu Zlín“ o tom, co je právě aktuální. V říjnu to byl například článek o ocenění pěti aktivních seniorů v Městském divadle Zlín.

Za mezigenerační centrum můžeme považovat Zlínský klub 204, kde se ve společných prostorech nachází „Family Point“ a „Senior Point“. Aktivity dětí s maminkami a seniorů se zde prolínají a nabízí se možnost přirozeného setkávání. K mezigeneračním setkáváním dochází taktéž na oslavách a setkáních seniorů, kde si pravidelně zvou děti z mateřských škol, aby jim vystoupily. Do června 2016 se senioři měli možnost setkávat s dětmi v mateřské škole, kam si senioři docházeli do jídelny pro obědy, než byla zrušena.

Město nemá přehled o zapojení seniorů do dobrovolnických aktivit, ale jsou lidé angažující se v dobrovolnictví. Ve Zlíně jsou dvě organizace, které shromažďují dobrovolníky a dochází do domovů pro seniory a jiných organizací. V dobrovolnických aktivitách se senioři více zapojují do veřejných sbírek než do jejich aktivní činnosti. Sbírký se odvíjejí od zaměření a aktivit jednotlivých klubů. Posledními realizovanými sbírkami byly obinadla do Afriky nebo pravidelná sbírka ošacení pro sociální družstvo Diakonii Broumov.

V minulosti město čteně spolupracovalo na aktivitách s knihovnou. Oblíbenou akcí bylo pravidelně jednou do měsíce pořádané hudební odpoledne. V současnosti se nepodařilo tuto spolupráci opět navázat.

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Ve Zlíně je nespočet aktivit pro seniory. Město velkou měrou podporuje své kluby seniorů, kterých je ve městě 16 s celkem 1000 členy. Přestože se počet seniorů zvyšuje, počet členů v klubech seniorů klesá. Pracovnice jako důvod uvádí individualistickou skupinu mladších seniorů. Tito důchodci prozatím nemají potřebu docházet do klubu. Raději se aktivně věnují roli prarodiče, sportování a další spoustě koníčků. Dalším důvodem může být věkový rozdíl mezi členy klubu, který je v některých případech o celou generaci. Členy klubů jsou většinou ženy, často vdovy, které přicházejí do klubu společně plést nebo si povykládat při kávě. Do klubu docházejí většinou dvakrát až třikrát do týdne. Důležité je, že se snaží být stále aktivní a nezavírají se samy doma.

Město dvakrát ročně pořádá setkání se starosty, kde se jednotlivé odbory města prezentují a diskutují různé problémy. V září se konávají setkání poskytovatelů a uživatelů sociálních služeb, a lidí účastnících se komunitního plánování, tzv. u „kulatého stolu“. Tyto setkání jsou zaměřena vždy na jednu ze čtyř skupin komunitního plánování. Přesto jsou senioři nejdiskutovanější skupinou. Na schůzkách je zhruba 35 míst, tudíž se jich nemůže zúčastnit široká veřejnost. Hlavními účastníky jsou předsedové klubů, zástupci neziskových organizací pracující se seniory a případně aktivní senioři.

V červnu je každoročně na náměstí pořádáno seniorské odpoledne, kde vystupují jednotlivé zlínské kluby seniorů podle zaměření jejich aktivit a kde je pozván VIP host, ke kterému má starší generace blízko. V říjnu je pořádáno divadelní představení pro seniory zdarma. Konec roku je završen pravidelně pořádaným vánočním koncertem v obřadní síni Magistrátu města Zlína, kde jsou nejčastěji zváni senioři, kteří o danou akci projevují velký zájem. Letos poprvé bude při této příležitosti probíhat předání ocenění „Zlínský anděl“ vybranému pracovníkovi sociálních služeb.

Odbor sociálních věcí je kdykoliv a komukoliv otevřen. Na všech setkáních pracovníci propagují, že se na ně lidé mohou s čímkoliv obrátit. Dá se říci, že senioři ve Zlíně jsou dobře informováni a orientováni ve společnosti.

Město Zlín nemá své vlastní sociální služby kromě linky SOS. Všechno řeší prostřednictvím neziskových organizací, se kterými již od konce 90. let velmi intenzivně spolupracuje a významně je podporuje nejen finančně. Terénní služby jsou poskytovány hlavně občanům na území města Zlín a v jeho městských částech. Jedná se především o pečovatelskou službu (charitní pečovatelská služba nebo pečovatelská ošetrovatelská služba Českého červeného kříže) a o služby osobní asistence ABAPO, Podané ruce nebo Osobní asistence – Handicap Zlín. Většina organizací poskytuje terénní služby v menších městech a na vesnicích v okolí Zlína, ale jsou i takoví poskytovatelé, kteří s tím mají problém.

Město se snaží získat co nejvíce financí pro aktivity v komunitním plánování z evropského sociálního fondu. Proto se velmi aktivně zapojuje do evropských projektů. V současnosti mají za sebou 3 úspěšně ukončené projekty a další je ve fázi příprav. Při realizaci konkrétních projektů je pořádáno minimálně jedno veřejné setkání, kde mají možnost přijít všichni občané a vyjádřit svůj názor a připomínky. Jedním z posledních projektů bylo „Komunitní plánování sociálních služeb ve Zlíně“, do kterého bylo zapojeno pět okolních obcí Zlína. V projektu byla mapována (bez)bariérová dostupnost vybraných institucí a zařízení v zapojených obcích. Město tedy podporuje rozvoj bezbariérovosti, byť by se našly určité rezervy v jeho činnosti. Již od 90. let se v oblasti dopravy a zabezpečení bezbariérovosti města velkou měrou angažuje člověk na vozíčku, který letos dostane cenu „Zlínský anděl“.

V oblasti bydlení má město k dispozici zhruba 400 bytů zvláštního určení, které se rozdělují na základě pořadníků. Tyto byty se nacházejí ve 4 odlišných objektech a jsou určeny lidem v nouzi. Ať už jde o nabídku bydlení, přizpůsobení dopravy, celkově o dostatečnou občanskou vybavenost či dostatečnou základnu sociálních služeb. Rozvoj kvalitního prostředí pro občany se vždy odvíjí od rozpočtu města a finančních možností, které město může poskytnout na rozvoj všech oblastí.

Zdravé stárnutí

Město se do aktivit v oblasti rozvoje zdravého stárnutí nezapojuje. Akce zaměřené na zdravý životní styl a přednášky o zdraví pořádá pro občany především Český červený kříž. Příkladem mohou být pořádání akce na náměstí, kde lidem měří tlak, nebo aktivity v průběhu seniorských odpolední.

Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností

Spolupráce sociálních služeb se zdravotnictvím je především v situacích, kdy člověk nemá kam jít, není soběstačný, avšak míst pro umístění těchto lidí je omezený počet. Pracovníci odboru se člověku snaží zajistit odpovídající pečovatelskou službu a pomoci klientům s žádostí na místo v domově důchodců. Součástí poradenství je i zajišťování míst v domovech, kterých je omezené množství. V souvislosti se zdravotními službami narážejí pracovníci sociálních služeb ve své práci na problém zajistit lékařskou péči domů kosobě, u které jsou zaznamenány projevy psychického onemocnění.

V podpoře pečujících rodin se město příliš neangažuje. V dnešní době je pro rodiny většinou velmi složité pečovat o své starší nemocné rodiče, protože se současně starají o své děti. Rodiny si mohou zažádat o příspěvek na péči a další dávky. Ve Zlíně chybí odlehčovací služby, které by mohly pomoci rodinám s péčí o jejich rodinné příslušníky. Senioři využívají služeb okolních měst a obcí, například organizace Seniora Otrokovice, Charity sv. Anežky Otrokovice, Doteku nebo Nemocnice Milosrdných bratří ve Vizovicích. Nedostatek odlehčovacích služeb je nejvíce znatelný v období prázdnin. Na tento čas si rodiny musí zařizovat služby zhruba rok dopředu.

Spolupráce a komunikace

Ve městě je osoba pověřená správou 16 městských klubů seniorů, kterým pomáhá s vedením, organizací a zajišťuje jejich administrativu. Jednotlivé kluby seniorů jsou vedeny seniory a do výborů si členové volí své zástupce sami. V současnosti dochází ke stárnutí jednotlivých klubů seniorů. Některé kluby pořádají nebo navštěvují divadelní představení, koncerty či přehlídky.

Město aktivně nerozvíjí vzájemnou spolupráci s krajem, ale každý se věnuje svým aktivitám. Pokud kraj pozve pracovníky města na některý z jeho pořádaných projektů, rádi se zúčastní. Poslední akcí byly „Barvy života“. Dále se jedná o různé události, kde se předávají ceny a mnoho dalších, kterých se pracovníci odboru účastnili. Město se nepodílí na událostech pořádaných krajem, ale kraj občas spolupracuje přímo s kluby města. V rámci klubů se všichni znají a navzájem spolupracují. Pokud město pořádá konferenci, zve předsedy organizací a částečně s nimi i spolupracuje. Pokud se jedná o akci na náměstí, jsou dávány pozvánky seniorům i do Vizovic a Otrokovic. Příkladem může být letošní druhý ročník módní přehlídky 50+, který město spoluorganizuje s Klubem 204.

Spolupráce s domovy pro seniory je navázána na účast ředitelů domovů na setkáních komunitního plánování. Ve Zlíně jsou i domovy se zvláštním režimem, se kterými spolupracuje. Město nemá možnost zasáhnout do akcí pořádaných domovy, během kterých by se senioři z domovů potkávali se seniory mimo ně. Akcí města je návštěva a blahopřání seniorům nad 90 let v domovech důchodců. Přestože se ve Zlíně a jeho okolí nachází několik domovů a pobytových zařízení, jsou i přes navýšenou kapacitu plné.

U sociálních služeb je využíváno vícezdrojové financování. Služby jsou financovány jak ze strany uživatelů, tak na ně přispívá město, stát a v minimální míře

i kraj. Některé služby, konkrétně například prevence, jsou spolufinancovány z fondů evropské unie.

5.2.5 Uherské Hradiště

Uherské Hradiště je přirozeným centrem regionu Slovácko. Jedná se o jedno z okresních měst Zlínského kraje se zhruba 26 000 obyvateli. Pro území Uherskohradištska je typická rozmanitá příroda, řeka Morava a blízké vinohrady. Město je charakteristické svými společenskými, kulturními a sportovními akcemi, které se zde odehrávají. Příkladem může být Letní filmová škola, ekologický festival „Týká se to i tebe“ nebo Slavnosti vína. Okres Uherské Hradiště je spojován s folklórem, cimbálem a pěveckými soubory, vínem a kulturními tradicemi. Slovácko je proslaveno Jízdou králů a lidovým tancem Verbuňk, které byly zapsány na seznam kulturního dědictví UNESCO. (Uherské Hradiště, 2014)

Zajištění a ochrana lidských práv a svobod

Město se angažuje v informovanosti starších občanů o jejich právech, svobodách a jejich ochraně. Podporuje a zajišťuje pro seniory informační a vzdělávací akce, ať už se jedná o přednášky a diskuse k nekalým obchodním praktikám nebo zabezpečení seniorů proti „nezvaným hostům“ v domácnostech. Spolupracují s Českou obchodní inspekcí a mnohé besedy jim přímo zajišťují strážníci městské policie. Účast seniorů na těchto akcích však bývá bohužel nízká.

O projektech „Senioři a jejich bezpečí“ a „Násilí očima seniorů“, které byly organizovány krajským úřadem Zlínského kraje, bylo město informováno a část besed proběhla také v Uherském Hradišti. Avšak spolupráce města s krajem při zprostředkování akcí, které jsou pro seniory pořádány, je minimální.

Jinou organizací, která se problematikou ochrany lidských práv a svobod zabývá, je intervenční centrum. To působí při Centru poradenství pro rodinné a partnerské vztahy v Uherském Hradišti. Centrum již dlouhodobě pořádá pravidelná setkání multidisciplinárního týmu zástupců institucí, které jsou zainteresovány na pomoci osobám ohroženým domácím násilím, mezi ně bohužel patří i senioři. Z tohoto důvodu, je určitě nezbytná neustálá osvěta a informovanost nejširší veřejnosti a apelace na to, aby lidé nebyli lhostejní k tomu, co se v jejich okolí děje. I v rámci práce odboru sociálních služeb se pracovníci setkávají s podněty na prošetření situace v domácnostech, kde se pečuje o nemocné nebo nemohoucí seniory.

Celoživotní učení

Město zaštiťuje oblast předškolního a základního školství. Za tyto organizace se dá určitě tvrdit, že je dětem vštěpována mezigenerační solidarita. Také v oblasti volnočasových aktivit dochází k rozvoji mezigenerační spolupráce, kdy se děti často účastní vystoupení v domovech pro seniory, v domech s pečovatelskou službou nebo na setkání Klubu seniorů, kde se setkávají se seniory.

V Uherském Hradišti jsou rozvinuty možnosti dalšího vzdělávání pro seniory. Prvně má UTB v Uherském Hradišti Fakultu logistiky a krizového řízení, na které

pořádá U3V vzdělávací kurzy pro seniory. Další možností vzdělávání je A3V, která je zajišťovaná Klubem kultury v Uherském Hradišti ve spolupráci s Obchodní akademií v Uherském Hradišti. A3V pořádá sérii volnočasových aktivit, jež jsou zaměřeny na vybrané téma. Nabídka aktivit je poměrně široká, kromě odborných témat je možné se věnovat rozvoji či výuce jazyka, výtvarným činnostem nebo počítačovým kurzům.

Zaměstnávání starších pracovníků

Město bylo dříve partnerem ÚP v rámci projektu na podporu získávání práce pro osoby starší 50 let. Samozřejmostí je zajištění základního poradenství na obci i v rámci poskytovatelů sociálních či navazujících služeb. Pracovnice odboru sociálních věcí se domnívá, že této problematice se stejně tak věnují v zájmových organizacích určených seniorům, především Klub seniorů, ale i ve vzdělávacích organizacích, jako jsou U3V nebo A3V. Prozatím nejsou starší lidé motivováni zůstat delší dobu na trhu práce a odejít do starobního důchodu později, než mají nárok.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Na otázku ohledně budování mezigeneračních vztahů a posilování vzájemné spolupráce a solidarity se dá odpovědět ano, ale rezervy jsou v této oblasti určitě citelné. Velmi dobře je v Uherském Hradišti rozvinuto dobrovolnictví, kterému se věnují, jak studenti, tak lidé v produktivním věku. Dobrovolníky můžeme nalézt dokonce i mezi aktivními seniory. S dobrovolníky pracuje například Oblastní charita Uherské Hradiště, Maltéžská pomoc nebo Uherskohradištská nemocnice. V rámci komunitního plánování sociálních služeb a činnosti sociální práce odboru se informace o dobrovolnictví k zájemcům dostanou.

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Vedení města Uherského Hradiště se snaží být informováno o potřebách seniorů žijících ve městě. Mimo jiné již od roku 2008 tvoří Střednědobý plán rozvoje sociálních a navazujících služeb, v jehož přípravách jsou zapracovávány tematicky zaměřené pracovní skupiny. Jednou ze skupin jsou právě senioři. Systém pracuje formou komunitního plánování a pracovní skupina je otevřená. Účastníky v ní jsou poskytovatelé sociálních služeb pro seniory, zadavatelé (zástupci obcí) a hlavně uživatelé (senioři), kteří již služby využívají nebo mají zájem být o nich informováni.

Během komunitního plánování jsou senioři aktivně zapojeni do plánování sociálních služeb nebo mohou být členy komise města. Na druhou stranu město podporuje a účastní se akcí pořádaných Klubem seniorů. V rámci dotačního programu má město uzavřenu Smlouvu o dlouhodobé spolupráci s Klubem seniorů. Účelem této spolupráce je zajištění kulturních, vzdělávacích a dalších akcí pro seniory města. Součástí smlouvy je také finanční podpora ze strany města.

V přizpůsobení občanské vybavenosti potřebám starším občanům by se určitě našly rezervy, ale snaha o řešení se městu upřít nedá. Opět se lze vrátit k podnětům z pracovní skupiny „senioři“, od které se k vedení města dostávají aktuální požadavky (například bezbariérovost, četnější místní hromadná doprava

i regulované nájemné v malometrážních bytech). Zástupci města se zodpovědně zabývají všemi podněty, protože ne všechno lze splnit okamžitě.

Zdravé stárnutí

V této oblasti se město přímo neangažuje, poskytuje jen záštitu, případně finanční pomoc nebo pronájem prostor organizátorům, kteří pořádají akce či přednášky na téma zdravý životní styl. Taktéž preventivní programy a jejich nabídka není městem a jeho příslušnými odbory ovlivňována.

Péče o nejkréhčí seniory s omezenou soběstačností

Otázka péče o křehké a nemocné seniory zasahuje i do oblasti zdravotnictví, o kterém se není možné zcela kompetentně vyjádřit. Na Uherskohradištsku je snaha řešit problematiku sociálních služeb nabídkou odlehčovacích služeb, navýšením kapacit chybějících specializovaných služeb (domovy se zvláštním režimem) či zajištěním dostupnosti pečovatelské služby i v okrajových částech regionu. Zároveň se město snaží pomoci rodinám, které pečují o svého nemocného příslušníka rodiny, a to především nabídkou odlehčovacích služeb, poradenstvím nebo zprostředkováním další pomoci.

Komunikace a spolupráce

Na dílčích akcích Uherské Hradiště spolupracuje a komunikuje s krajem, avšak koncept aktivního stárnutí město prozatím nemá a nezpracovává. Město je informováno o existenci Rady seniorů Zlínského kraje, ale na odboru sociálních věcí nemají informace o tom, že by s ní byla navázána spolupráce. V rámci komunitního plánování sociálních služeb byly osloveny všechny obce v rámci obce s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) a přizvány ke spolupráci na tvorbě Střednědobého plánu sociálních služeb. Nabídku spolupráce využilo pouze několik obcí. Pravidelně pořádají setkání starostů obcí v ORP, kde jsou předávány aktuální informace a diskutována nejširší problematika.

Uherské Hradiště nemá pracovníka, jehož náplní práce by byla problematika seniorů a spolupráce s organizacemi. V současnosti se touto oblastí zabývá odbor sociálních služeb, oddělení plánování sociálních služeb. Na poskytování sociálních služeb se podílí všichni poskytovatelé registrovaných i navazujících sociálních služeb, nemocnice a některé obce. Sociální služby uplatňují vícezdrojové financování. Město Uherské Hradiště poskytuje dotace na sociální i navazující služby.

5.2.6 Vsetín

Vsetín je jedním ze čtyř okresních měst Zlínského kraje, které se nachází mezi valašskými kopci a je přezdíván „srdcem Valašska“. Má necelých 29 000 obyvatel a leží na březích řeky Vsetínské Bečvy. Okres Vsetín leží v severní části Zlínského kraje a je největším okresem v kraji. Krajina na Vsetínsku je nejceněnější z celého území a je velmi atraktivní rekreační oblastí. Vsetín se pyšní především okolní přírodou a město pak svou historií a kulturními památkami. Nejvýznamnější

památkou je renesanční zámek s anglickým parkem. V současnosti jsou prostory zámku využity pro sídlo Muzeí regionu Valašska. (Vsetín, 2016)

Vsetín byl osloven prostřednictvím emailové komunikace jakožto jedno z okresních měst kraje s prosbou vyplnění dotazníku sestaveného podle cílů NAP. Po delším ugování mi byly poskytnuty odpovědi, které neměly významnou vypovídající hodnotu pro zpracování analýzy. Získané odpovědi shrnu do pár odstavců, avšak nebude na ně při vyhodnocování přihlíženo.

V rámci ochrany lidských práv a svobod je zajišťována informovanost starších občanů o jejich právech ve spolupráci s policií, která o dané problematice občanům přednáší. Město se nepodílí na ochraně starších občanů před zneužíváním, diskriminací a jinými projevy špatného zacházení. V oblasti celoživotního učení a zaměstnávání se respondent neorientuje a o daných problematikách nemá žádné informace. Město nepodporuje občany ani v zapojování do dobrovolnických aktivit. Mezigenerační spolupráci a solidaritu se snaží posilovat skrze spolupráci se seniorskými organizacemi.

Senioři jsou aktivně zapojováni do komunitního plánování sociálních služeb. Město se snaží zajistit dostatečnou občanskou vybavenost s ohledem na potřeby starších osob. Poskytuje občanům byty v domech zvláštního určení a v dopravě reguluje ceny jízdného, nad 70 let jezdí senioři zadarmo. Dochází k rozvoji terénních sociálních služeb. Ve Vsetíně se nachází klub důchodců a město pro důchodce pořádá kulturní akce, hlavní z nich je akce ke Dni seniorů. Město zajišťuje kvalitnější prostředí města i tím, že informuje občany o zdravém životním stylu formou přednášek na různá témata a nabízí seniorům aktivity, kterým se mohou věnovat ve svém volném čase. Na rozvoj zdravého stárnutí má pozitivní dopad vzdělávání pracovníků v sociálních službách.

Na péči o nejkřehčí seniory se město spolupodílí s LDN (léčebna dlouhodobě nemocných) a domovy pro seniory. V konceptu komunitního plánování je zahrnut rozvoj geriatrické péče, který má být podpořen rozvojem sociálních služeb. Pokud se rodina rozhodne postarat o svého nemocného rodinného příslušníka sama, je městem podporována prostřednictvím sociálního poradenství, nabídky terénních sociálních služeb a odlehčovacích služeb. Sociální služby ve městě poskytují především nestátní neziskové organizace a jsou financovány buďto z MPSV, dotačních programů nebo příspěvků města a obcí. Vsetín v rozvoji konceptu pozitivního stárnutí spolupracuje s krajem, spádovými obcemi i s neziskovými organizacemi, které podporuje.

5.2.7 Otrokovice

Městský úřad Otrokovice je pověřeným obecním úřadem pro Otrokovice, Bělov a Tlumačov a obecním úřadem obce s rozšířenou působností pro Otrokovice, Napajedla, Bělov, Halenkovice, Komárov, Oldřichovice, Pohořelice, Spytihněv, Tlumačov a Žlutavu. (Otrokovice, 2016) Obec s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) Otrokovice je svou rozlohou nejmenším obvodem ve Zlínském kraji. Město Otrokovice leží v západní části Zlínského kraje. Nachází se 14 km od města Zlín, na hranici tří regionů Valašska, Slovácka a Hané. Otrokovice mají necelých

18 000 obyvatel a v celém obvodu se spádovými obcemi je téměř 35 000 obyvatel. Otrokovice jsou dynamickým moderním průmyslově se rozvíjejícím městem. V současnosti své plány rozvíjejí společně s městy Zlín a Napajedla a stávají se ekonomickým centrem regionu. (TIC Otrokovice, 2016)

Zajištění a ochrana lidských práv a svobod

Ve spolupráci s městskou policií bylo ochraně práv a svobod seniorů věnováno několik přednášek. Město nejvíce realizovalo v oblasti nekalých obchodních praktik. Samozřejmě ani další oblasti, na které je důležité se při ochraně práv a svobod zaměřit, nejsou opomíjeny. Ukázkou fungování může být realizace projektu „Pojďte s námi“, který byl vytvořen v roce 2014 ve spolupráci se seniorskou organizací z Uherského Hradiště a týkal se problematiky domácího násilí. Projekty jsou přístupné celé veřejnosti. Přesto většinou přijdou ti, kteří mají zájem a nejsou ohroženi danou situací. Případy domácího násilí jsou sociálními pracovníky řešeny až na konkrétní popud či upozornění.

Celoživotní učení

Aktivity týkající se vzdělávání, mezigenerační solidarity a spolupráce jsou řešeny na odboru školství. Některé kurzy mohou být součástí celoživotního učení a jsou pořádány v knihovně. Ta si své programy tvoří samostatně.

Na schůzkách komunitního plánování bylo několikrát zástupci odboru apelováno na to, aby byly děti vychovávány k úctě ke stáří. Tato problematika by měla být součástí učiva občanské výchovy. K setkávání dětí s generací seniorů dochází pravidelně na besedách klubu seniorů nebo výročních schůzích. Děti ze základních škol nebo domu dětí a mládeže mají pro seniory nachystané vystoupení, které jim předvádějí. Těmito kulturními akcemi je samovolně podporován rozvoj mezigenerační spolupráce.

Vzdělávací kurzy pro seniory si zajišťuje každá organizace samostatně. Například ředitelka příspěvkové organizace „Senior Otrokovice“ zařídila, že do organizace pravidelně přijíždějí přednášející z UTB a vedou konkrétní vzdělávací kurzy. V jiném případě mohou senioři dojíždět do Zlína a vzdělávat se na kurzech pořádaných U3V.

Zaměstnávání starších pracovníků

Zaměstnáváním starších pracovníků a problematikou Age Managementu se zabývá úřad práce. Odbor sociálních věcí se orientuje na starší osoby v důchodovém věku, se kterými zaměstnávání doposud neřešili. ÚP mají své programy, do kterých nejsou pracovníci sociálních služeb zapojováni. Jediným tématem propojující oba odbory je sociální poradenství. Jejich úkolem je radit lidem ohledně sociálních dávek. V případě, že mají senioři zájem pracovat, vyhledávají si práci sami. Sociální odbor s ÚP cíleně nespolupracuje při zaměstnávání starších osob. V dané problematice má sociální odbor minimální kompetence. ÚP v minulých letech nabízel starším osobám kurzy pro zvýšení pravděpodobnosti nalezení pracovního místa. Do kurzů docházel i psycholog, se kterým mohli uchazeči řešit problémy spojené s hledáním nového zaměstnání. ÚP řeší i jiné potíže uchazečů při hledání práce. Pokud například starší

člověk neví, jak sepsat životopis nebo motivační dopis, kolegové z ÚP jim i s tímto rádi pomůžou.

Spolupráce sociálního odboru s lékaři probíhá při zajišťování lékařské péče u osob, které jsou ve špatném zdravotním stavu a nemohou se samy dopravit do ordinace lékaře.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Občané jsou Otrokovicemi informováni o přínosech občanů a aktivitách v komunitním životě články v „Otrokovických novinách“. Zároveň zde bývají informace o dobrovolnických aktivitách nebo akcích podporovaných městem, pro které je charakteristické střetávání různých generací.

Město nemá přehled o dobrovolnických aktivitách. Občanům možnost zapojení se do dobrovolnictví ani nenabízí. Dobrovolnictví se věnují konkrétní organizace, které buďto nabízí svoje služby dobrovolnickým programem nebo zapojují starší osoby do aktivní pomoci jiným lidem. Dobrovolníci většinou docházejí za seniory nebo zdravotně postiženými. Senioři jsou častěji příjemci služeb, v menší míře je sami poskytují. V rámci dobrovolnictví dochází i k rozvoji spolupráce mezi seniory, kdy jedni nabízejí něco ze sebe druhým. Přesto není dobrovolnictví doposud pro občany natolik lákavé.

Spolupráce dětí a studentů se seniory je podporována na setkáních ve vyučování, návštěvách ve školkách a školách. Příkladem může být školka, kde je ve stejné budově i klub seniorů. Děti se pravidelně mají možnost potkávat se seniory. Ať už na společné zahradě, vzájemnými návštěvami, předčítáním pohádek dětem anebo senioři pro děti dělají Mikuláše. Avšak specializované centrum na mezigenerační setkání neexistuje.

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Senioři se dobrovolně a aktivně zapojují do komunitního života. Z důvodu plnění komunitního plánování existuje skupina, jejímž prostřednictvím mohou senioři dávat různé podněty k diskusi na společných setkáních. Zároveň se senioři schází na různých aktivitách, které si pořádají sami podle aktuálního zájmu. Organizují setkání s různými odborníky nebo lidmi zajímaví se o konkrétní téma. Ve spolupráci s policií je pro seniory každoročně pořádána přednáška o jejich bezpečnosti.

Rozvoj kvalitního prostředí zasahuje do působnosti různých odborů. Pro seniory jsou velmi důležité odbory zabývající se bytovou politikou, dopravou nebo zdravotnictvím. Odbor sociálních věcí se podílí na bytové politice města, a to zpracováváním žádostí do domovů s pečovatelskou službou. Snahou je také spolupracovat na bezbariérovosti dopravy (bezbariérová úprava zastávek, nákup bezbariérových trolejbusů a autobusů). Zlepšit kvalitu veřejné dopravy není jen v zájmu seniorů, ale ovlivňuje i zdravotně postižené nebo matky s kočárky. V roce 2015 byl vypracován plán bezbariérovosti. Jedním z jeho výstupů byla malá knížečka o místech, která jsou bezbariérová, kam se člověk dostane, kde se může ubytovat a najít další služby.

Zdravé stárnutí

V rámci podpory zdravého životního stylu proběhla přednáška s nutriční poradkyní na téma stravování, která byla pro občany zdarma. Před 5 lety vyšel v novinách dotazník zjišťující celkovou spokojenost občanů. Co jim ve městě chybí, jaké služby by chtěli, aby byly nabízeny. Otrokovice jako ORP nepodporuje okolní obce v rozvoji zdravého prostředí. Výzkum na podporu zdravého stárnutí nebyl proveden.

Na webových stránkách města Otrokovic jsou uvedeny situační návody, které lidem radí, jak se zachovat v určité situaci a na koho se obrátit při řešení různých problémových situacích. Město se snaží vycházet svým starším občanům, co nejvíce vstříc. Důkazem může být i to, že seniorům objednává předplatné do divadla a noviny do klubů, které si mohou půjčovat. Dále mají ve 3 klubech počítače s internetem. Město má zájem na tom, aby měli, co nejvíce možností kulturního využití. V dalším projektu by se chtěli zaměřit na počítačovou gramotnost a práci s novými technologiemi. Nejedná se jen o počítač, ale velmi důležité jsou i mobilní telefon, platební karta nebo elektronické bankovníctví. Myšlenkou je, že by projekt mohl být realizován ve spolupráci s průmyslovou školou.

V minulých letech byl realizován projekt na poskytování sociálních služeb, kdy se senioři jako členové pracovních skupin a poskytovatelé sociálních služeb jeli podívat na fungování sociálních služeb v Anglii a v Holandsku. Některé nápady pro ně mohly být inspirací, například dobře nastavený systém pro duševně nemocné v Holandsku. Zároveň si někteří uvědomili, že péče u nás není na špatné úrovni a v zahraničí se nemají jenom lépe.

Od září letošního roku se rozjel nový projekt „Partnerství pro duševně nemocné na Otrokovicku“, do kterého budou zapojeny všechny obce ORP. Rozhodnutí realizovat tento projekt bylo založeno na faktu, že počet lidí s duševním onemocněním narůstá a spolupráce s nemocnými je velmi specifická a náročná. V souvislosti s duševními nemocemi je stále častěji probíraným tématem opatrovnictví. Jedná se o případy, kdy se o osobu nemůže postarat žádná osoba blízká a město je stanoveno veřejným opatrovníkem. Součástí projektu bude proškolení sociálních pracovníků v dané problematice, aby byli schopni pracovat s těmito lidmi. Rovněž má být vytvořena metodika pro práci s nimi. Do projektu budou zapojeny různé organizace a odborníci. Také má dojít navázání úspěšné spolupráce s psychiatrickou léčebnou v Kroměříži. Projekt má být ukončen v srpnu roku 2018.

Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností

Sociální služby jsou službami komplexními a provázanými. V jistých ohledech jsou propojeny se zdravotnickými zařízeními. Sociální pracovníci komunikují například s LDN, v případě propuštění pacienta žijícího osaměle, nebo dojíždí řešit situaci pacientů do LDN. Odbor sociálních věcí má na starosti této osobě zajistit služby, které potřebuje. Sociální pracovníci si ho musí převzít, zajistit mu bydlení a ostatní potřebné věci. Komplikací v těchto situacích je opatrovnictví, které sociální odbor vykonává u osob, o které se nemá, kdo postarat a nejsou soběstačné.

Problémem v péči o křehké seniory může být, že není v dostatečné míře rozvíjena geriatrická péče. V této oblasti zcela chybí specializované služby. Mnoho starších osob od určitého věku nebo v horším zdravotním stavu, nejsou schopny samy navštěvovat lékaře a pochůzky praktických lékařů v terénu by jim výrazně ulehčily. Zástupci sociálního odboru již na toto téma diskutovali se Všeobecnou zdravotní pojišťovnou. Červený kříž se snaží seniorům ulehčit nabídkou domácí ošetrovatelské péče, kde je opět naráženo na problém s nutností předepsání od lékaře.

V rámci sociální práce působí sociální pracovníci na území celé ORP. Pracovníci o svých službách informují starosty a organizace v menších obcích, kde jsou schopni přijet a poskytnout terénní služby. Všechno záleží na vzájemné domluvě a vyjednání podmínek ohledně financování, jelikož každá obec nemá svou pečovatelskou službu. Zakladatelem klubů a organizací je město, které se později na poskytování sociálních služeb nepodílí.

Specializovaná péče osobám s demencí je poskytována v denním centru „Senior Otrokovice“ nebo v domově se zvláštním režimem. Jednotlivá centra pořádají workshopy, které mají účastníkům přinášet především praktické rady v péči o osoby s demencí. Semináře s odborníky jsou přístupné veřejnosti a jsou poskytovány zdarma. Tématem kurzu bývají specifika péče o osoby s demencí.

V případě, že starší člověk chce raději zůstat bydlet doma, přestože už to sám nezvládá, jsou mu nabídnuty služby asistovaného života. Jedná se o placené služby, díky čemuž je poptávka po nich malá. Sociální pracovníci poskytují jak ambulantní, tak i terénní služby. Takže i osobám žijícím mimo město, se může dostat potřebných sociálních služeb.

Otrokovice pořádají projekty, které jsou schopny svým programem oslovit, jak seniory vně i mimo sociální zařízení. Právě na těchto akcích se mají možnost senioři potkávat a trávit spolu volný čas. Aktivity v domovech si organizuje zařízení samo bez zapojení města. I když se aktivity konají v zařízení, mohou se jich zúčastnit i jiné osoby. Senioři se dále mají možnost setkat na dnech otevřených dveří pobytových zařízení. Přichází se podívat, jak to v zařízeních funguje z důvodu, že by se tam jednou sami ocitli. Chtějí mít informace a být na danou situaci připraveni.

Pokud se rodinní příslušníci v případě nemoci rozhodnou postarat sami o osobu blízkou, jsou pro ně pořádány různé semináře pro zvládání takto fyzicky i psychicky náročné situace. Semináře jsou nabízeny jako součást projektu na vzdělávání poskytovatelů sociálních služeb a osob mající v péči osobu blízkou. Pro osoby pečující doma o nemocného jsou nabízeny vzdělávací kurzy, které mohou být na konkrétní témata (například stravování nebo polohování nemocného). Zároveň mohou využít nabídky odlehčovacích služeb či jiné formy sociálních služeb, které by rodině pomohly při zajišťování adekvátní péče.

Komunikace a spolupráce

Stárnutí seniorů je komplexní problematikou zasahující do všech rovin, proto je zásadní spolupráce s různými odbory. Spolupráce na všech úrovních je v sociálních službách velmi důležitá. Město se zapojuje do poskytování pomoci seniorům skrz

organizace již několik let. Od roku 2005 probíhá na území „Otrokovicka“ komunitní plánování, kdy probíhají diskuze s poskytovateli služeb i s jejich příjemci.

V rámci střednědobého plánování sociální péče na kraji probíhá intenzivní spolupráce. Přičemž odbor sociálních věcí neví o existenci Komise seniorů či Rady seniorů. Kraj čas od času pořádá akce, kdy osloví odbor s prosbou pomoci kontaktovat některé organizace nebo s pozváním na určitou akci. Tato spolupráce však není nijak intenzivní. Na úrovni měst si Otrokovice se Zlínem vyměňují spíše své zkušenosti než, že by rozvíjeli vzájemnou spolupráci. Ta bohužel není možná kvůli rozpočtům, každé město má své finanční možnosti. Na rozdíl od spolupráce mezi městy ve větší míře funguje spolupráce mezi samotnými organizacemi nebo vzájemná spolupráce organizací s městem na daných aktivitách.

V sociálních službách může být využito dvou zdrojů finanční podpory. Jedním z nich jsou peníze z kraje, o které si žádají organizace. Mezi kraje tyto peněžní prostředky rozdělilo MPSV. Druhým zdrojem financování sociálních služeb jsou dotace z rozpočtu města. Program tísňových tlačítek pro seniory, aby si dokázali přivolat pomoc, byl financován dotacemi z Ministerstva vnitra. Ministerstvo vnitra vypisuje dotační programy na programy prevence. Z nových projektů, které jsou dotovány státem, je v první řadě projekt na podporu sociálního bydlení. Ten by měl odstartovat v lednu 2017. Druhým projektem je program zabývající se duševními onemocněními. Ten bude zaměřen i na vzdělávání sociálních pracovníků v problematice duševních nemocí.

5.2.8 Napajedla

Město Napajedla se nachází ve Zlínském kraji u toku řeky Moravy, 13 km jihozápadně od Zlína. Město je často spojováno s hřebčínem nebo firmou Fatra zpracovávající plasty a nafukovací hračky. (Městský úřad Napajedla, 2016)

Zajištění a ochrana lidských práv a svobod

Město pravidelně pro občany pořádá ve spolupráci s městskou policií nebo Policií ČR besedy o bezpečnosti seniorů. Starší občané jsou informováni o novinkách v oblasti bezpečnosti a výskytu možných ohrožení. Mladší senioři tuto besedu mají zaměřenou více na dopravu, jelikož část z nich je stále aktivními účastníky dopravy. Město pro seniory sepsalo a rozdalo mezi ně „Zásady moudrého seniora“. Město vypracovalo různé návody a manuály, které mohou starším lidem pomoci při řešení náročných a výjimečných situací.

Celoživotní učení

Od roku 2014 spolupracují Napajedla s Českou zemědělskou univerzitou v Praze v projektu realizace virtuální univerzity. Město pro tyto účely poskytuje seniorům k dispozici klubovnu, která je vybavena počítači a plátnem. Senioři toho aktivně využívají. Tento semestr se pravidelně každou středu dopoledne setkávají na výuce. Spolupráce s U3V ve Zlíně není v tomto směru rozvíjena, pár seniorů na kurzy ve Zlíně dojíždí.

V září 2016 se město zúčastnilo projektu „Senioři komunikují“. Deset let po sobě se město pokoušelo přihlásit do projektu Nadace Livie a Václava Klausových na rozvoj počítačové gramotnosti. Desátá žádost byla pro město úspěšná. Kurz se uskutečnil pro 17 přihlášených seniorů s nejstarší účastnicí narozenou v roce 1938. Kurz probíhal jeden týden a byl seniorům poskytován bezplatně. Výuka probíhala každý den v dopoledních hodinách a vyučujícími byli také senioři. Senioři se naučili základní práci s počítačem, hledání na internetu, založili si emailovou adresu a naučili se přes ni komunikovat. Účastníci tohoto kurzu jsou v nadaci zavedeni a v případě řešení jakéhokoliv problému s počítačem se na ně mohou obrátit.

Dalším kurzem, který město pro své občany realizovalo, byl kurz finanční gramotnosti. Ten byl určen pro všechny občany, jenž by mohli mít problémy s placením. Důležité je zachytit problémy ve finanční oblasti zavčas. Proto je rozvíjena i spolupráce s exekutory a jinými podobnými organizacemi.

Zaměstnávání starších pracovníků

Napajedla mají vyvinutý vlastní systém poradenství, ať už v oblasti ekonomické, právní, sociálních dávek či celkové informovanosti občanů. První schůzka klubů je pravidelně s představiteli města a zástupkyní sociálního odboru. Senioři jsou na setkáních vždy informováni o nadcházejících událostech a novinkách. Například pokud se blíží volby, vysvětlují seniorům, o jaké volby jde, jakým způsobem mohou volit a podobně. Senioři informace donášejí domů, kde se o ně mohou podělit s ostatními členy domácnosti a ti jim mohou být nápomocni. Přestože poradenství není v plné kompetenci sociálního odboru, je zde poskytováno všem místním občanům a využívají ho i občané ze spádových obcí. Starším lidem je vysvětlována posloupnost jednotlivých nutných kroků při podávání žádostí. Pracovníci sociálního odboru jsou ochotni s lidmi sepsat žádost o dávky a poradit jim na jaké sociální dávky by měli mít nárok a jak si o ně požádat. Již se stalo, že si do Napajedel přijeli pro radu lidé z Otrokovic nebo z Uherského Hradiště.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Občané jsou informováni o aktivitách seniorů články v místních novinách nebo na webových stránkách města. Napajedla mají svou kabelovou televizi, která vysílá jednou týdně aktuální informace o událostech ve městě. Knihovna vyhlašuje kvízy pro seniory, aby si trénovali svou paměť. Po ukončení možnosti odevzdat odpovědi probíhá slavnostní vyhlášení nejlepších řešitelů a předání odměny.

Zapojení některých seniorů v dobrovolnických aktivitách přetrvává z dob, kdy bylo podmínkou pro vyplácení sociálních dávek. Senioři se zapojovali v domovech pro seniory a někteří z nich stále dochází navštěvovat seniory v těchto domovech. Jedná se o jednu z forem možného propojení seniorů v domovech se seniory mimo ně. Zástupci města se jinak aktivit, které si pořádají domovy samy, neúčastní. Občas má občanský sbor s obyvateli seniorských domovů schůzku o chodu a fungování zařízení.

Každý rok mají kluby své vánoční besídky, kde jim vystupují většinou malé děti, čímž se rozvíjí setkávání více generací. Malé děti mívají vystoupení i na jiných setkáních Klubů seniorů, které zajišťují rozvoj mezigenerační solidarity

a spolupráce. V opačném případě navštěvují senioři děti v mateřských školách v rámci projektu „Zpíváme a hrajeme si s dětmi z MŠ“. Na prosinec je naplánována akce „čtení dětem“ v mateřských školách.

Město s kluby velmi úzce spolupracuje a podílí se na jejich celkové činnosti. Na realizaci programů jednotlivých klubů spolupracuje s místními spolky (například hasiči, rybáři nebo klub turistů), které seniorům přednáší o jejich činnosti. Další aktivity pořádá i městská knihovna. Jsou zde pořádány různé besedy a programy. Pravidelně probíhají povídání s paní knihovnicí o „tipech na dlouhé podzimní večery“ nebo je domlouvána bezplatná výuka na počítačích umístěných v knihovně.

Senioři v Napajedlech jsou velmi aktivní a využívají veškerých seminářů a zájezdů, které pro ně kluby ve spolupráci s městem pořádají. Pro seniory jsou aktivity v klubech vytrhnutím z každodenní rutiny.

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Senioři jsou aktivně zapojováni do komunitního života a spolupracují s městem na samosprávné úrovni. Jednou ročně zastupitelé města navštěvují všechny tři napajedelské kluby seniorů a setkávají se s místními seniory. Ti na setkáních mohou vyjádřit své potřeby a být iniciativní v zajišťování lepších podmínek pro ně. Senioři mají možnost vyjadřovat své názory a poznatky i na jiných akcích, například na vánoční besedě, kde se setkávají s představiteli města. Své konkrétní podněty a připomínky nosí také přímo na městský úřad. Pro pracovnice není problém kontaktovat příslušné oddělení a zapracovat připomínky k diskusi na jednání města. Na městském úřadě existuje Sbor pro občanské záležitosti, ke kterému mohou občané vznášet své požadavky či návrhy pro lepší fungování města. Tento sbor rozdává seniorům pravidelně každým rokem dárky na Vánoce. Senioři se mohou taktéž účastnit návštěv partnerských měst Napajedel.

Město se snaží co nejvíce přizpůsobit podmínky starším občanům. Mezi Otrokovicemi a Napajedly je zavedena speciální linka, kde jezdí bezprahový autobus. Navíc od roku 2017 budou dostávat občané nad 70 let příspěvek na dopravu ve výši 300 Kč. Dále jsou v Napajedlech dvě seniorská bydlení. V domově s pečovatelskou službou (DPS) probíhají konzultační dny na téma bydlení a správa majetku. Město se snaží předělávat úřady a veřejná prostranství, aby byly bezbariérové. Prozatím je bezbariérový přístup pouze na městský úřad, ale ne na radnici. Rozšiřují se i bezbariérové toalety, které jsou v současné době na náměstí, zdravotním středisku a na DPS. Město mapuje další možnosti bezbariérových přístupů. Na místech, které nejsou prozatím bezbariérovými, byly nainstalovány alespoň zvonky.

Podpora společenského vyžití seniorů je v Napajedlech na vysoké úrovni. Celková nabídka volnočasových aktivit je rozsáhlá. Přes kulturní akce, kluby důchodců, pořádaná cvičení, výstavbu sportovního hřiště, seniorské promítání v kině až po realizaci zájezdů. Město pro všechny své občany pořádá mnoho akcí. Pro kluby zakoupilo i předplatné do divadla, takže pokud má některý ze seniorů zájem, má možnost jej využít. Jindy jsou pořádány koncerty vážné hudby. Město do klubů nakoupilo karetní a deskové hry a pořádá pro seniory herní odpoledne.

V Napajedlech existují tři kluby důchodců, které pro starší občany zabezpečují veškeré aktivity a činnosti. Jejich programy jsou různorodé a liší se podle věkového rozmezí členů. Do žádného z klubu se občané Napajedel či spádových oblastí nemusí evidovat a neplatí žádné poplatky. Nikde není řečeno, že členové jednoho klubu nemohou navštěvovat akce či zájezdy klubu druhého. Zájezdy pro seniory jsou pořádány třikrát až čtyřikrát během roku. Město jim většinou platí autobus, případně pokud už jde o několikátý zájezd a město nemá daný finanční obnos, přispěje jim jen na vstupné.

Přednášky se střídají na různá témata a je snaha, aby byly průběžně z odlišných oblastí. V každém roce bývá cestopisná beseda, akce k Mezinárodnímu dni žen a ke Dni matek, a jedna z přednášek je na zvolené téma roku. Letošním tématem byl Karel IV., kdy si po vzájemné dohodě místní divadelní soubor o něm připravil hru. Byla realizovaná beseda o městě Napajedla, co se vybuďovalo nového, jaké projekty mají být realizovány a co všechno se změnilo, jelikož někteří senioři nejsou schopni si město obejít sami. Kluby si vždy stanovují program setkání na celý následující rok. Každé setkání je na určité téma a je spojeno s přednáškou, praktickou ukázkou či představením různého druhu. Do tohoto roku jim program sestavovala pracovnice odboru sociálních věcí. Letos mají kluby za úkol si program navrhnout samy, s tím, že jim s jeho realizací pomůž.

Zdravé stárnutí

Ve svém cyklu přednášek mají kluby důchodců zařazenu vždy alespoň jednu přednášku s lékařem nebo odborníkem ze zdravotnictví. Přednášky jsou orientované na specializaci lékaře. Při výběru vhodné oblasti se bere v úvahu užitečnost a atraktivnost pro starší osoby. V minulých letech se organizovaly přednášky s ortopedem, gynekologem, kožním, očním či praktickým lékařem anebo s lékárníkem. V průběhu přednášek je kladen důraz hlavně na prevenci a podpůrné prostředky. Přednášky slouží k podpoře osvětových akcí a preventivních prohlídek. V roce 2017 by senioři stáli o přednášku fyzioterapeuta a také výživového poradce. Město by v daném roce chtělo pro seniory uspořádat kurz nácviku severské chůze „Nordic Walking“.

Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností

Město se svým občanům snaží zařídit, co nejkvalitnější prostředí pro jejich život. Na kvalitě životního prostředí se odráží rozšířenost sociálních služeb v Napajedlech a v okolních obcích. Pečovatelskou službou, která funguje pod záštitou města, jsou poskytovány i terénní služby. Rozvoj jiných sociálních služeb si jednotlivé obce zajišťují samy, především se na jejich realizaci podílejí finančně. Na jiné sociální služby, které mohou být placené, poskytuje odbor sociálních věcí zájemcům kontakty. Klientům pečovatelské služby jsou poskytovány vlastní služby. Před několika lety se snažil jeden taxikář založit živnost na převážení starších lidí. Přestože město informovalo občany o existenci této služby, mnoho lidí ji nevyužívalo a pán musel podnikání ukončit. Odlehčovací služby jsou placené a většinou se pojí se znalostí dávek.

Napajedla mají svou vlastní pečovatelskou službu, která je příspěvkovou organizací a na své aktivity získává dotace z kraje, u placených služeb od klientů a je spolufinancována městy a obcemi, kde poskytuje své služby. Město se snaží poskytnout svým občanům co nejlepší péči. Proto přispívá organizacím (například občanskému sdružení HVĚZDA zaměřující se na Alzheimerovu nemoc, Nemocnici Milosrdných bratří ve Vizovicích, organizacím v Nedašově nebo v Lukově), které s Napajedly spolupracují nebo zde dojíždí poskytovat své služby.

Je velmi důležité informovat o potřebách starších občanů a o možnostech nabízených sociálních dávek zajisté i lékaře. Důležitou součástí rozvoje péče o starší osoby je geriatrická péče, která je důležitá v péči o křehké pacienty. Například chybí existence geriatrických sester a praktičtí lékaři nejsou v mnoha případech ochotni opustit svou ordinaci a dojet k pacientovi domů osobně. V této oblasti nastává problém hlavně kvůli omezeným pravomocem pečovatelské služby. Ta nemůže poskytovat bezplatnou péči a vykonávat některé zdravotní úkony. V těchto případech může vypomoci Český červený kříž v rámci poskytované ošetrovací péče.

Napajedla jsou zapojeny do nově začínajícího projektu „Partnerství pro duševně nemocné na Otrokovicku“, do kterého jsou zapojeny všechny obce z tohoto mikroregionu. Cílem je poskytnout sociálním pracovníkům dostatečné vzdělávání, naučit je pracovat s duševně nemocnými. V rámci ORP Otrokovice byly mimo jiné v minulosti pořádány vzdělávací kurzy pro osoby pečující o své blízké.

Komunikace a spolupráce

Spolupráce s krajem probíhá formou účasti na projektech pořádaných Zlínským krajem. Zástupci města a klubů seniorů se snaží využít všech nabídek účasti na krajských projektech zaměřované na starší osoby. Poslední akcí, které se v říjnu účastnili, byla Konference ke Dni seniorů. V průběhu konference byla v anketě Zlínského kraje „Senioři sobě i jiným“ oceněna paní z Napajedel, která se věnuje veřejně prospěšným aktivitám pro seniory a vede jeden z napajedelských klubů seniorů. Velmi populární je turnaj v pétanque organizovaný krajem, kterého se za Napajedla účastní celkem 3 týmy. Město vybuodovalo hřiště pro seniory, kde jsou 3 cvičební stroje a nově zřízená dráha pro pétanque. Město se snaží podpořit nadšení seniorů, a proto jim nakoupilo do klubů 6 hracích sad. Jelikož jsou senioři v Napajedlech velmi aktivní, organizují si vlastní utkání a také pořádají turnaj s domovem seniorů.

Pracovnice nevěděla nic o Radě seniorů Zlínského kraje. Možná o ní někdy slyšela na některém z projektů Zlínského kraje, kde mohli být její zástupci, avšak žádná spolupráce s nimi nebyla navázána. Město o této spolupráci ani neuvažuje z důvodu orientace organizace jenom na jednu konkrétní skupinu lidí. Jedenkrát společně s Krajským svazem důchodců Zlínského kraje organizovali besedu v napajedelském klášteře, které se účastnili důchodci z klubů i z domovů pro seniory. Senioři byli zajisté lákáni do svazu, ale ti se sami vyjádřili, že jim aktivity v Napajedlech bohatě postačují a nemají potřebu dojíždět někam jinam. Navíc členové Svazu musí hradit poplatek.

Spolupráce s Otrokovicemi jakožto příslušnou ORP pro Napajedla se omezuje na každoroční setkání klubů seniorů z celé oblasti ORP. Toto setkání je spíše

společenskou událostí. Otrokovice nedávají Napajedlům žádné příkazy a ani nekontrolují jejich činnost. Otrokovice se starají o své seniory a výjimečně do svých aktivit zapojují i spádové obce. Napajedla jsou tedy v sociální oblasti samostatné a starají se i o přilehlé spádové obce.

Město hradí veškeré náklady spojené se samosprávou. Pod samosprávné činnosti města jsou řazeny místní Kluby důchodců. Město členům klubů platí nebo částečně přispívá na zájezdy, poskytuje jim místnosti a bezplatné energie, zajišťuje jim drobné občerstvení na přednáškách a posezeních a každoročně od města dostávají balíček k Vánocům. Veškeré sociální služby jsou v rukách organizací, které si zajišťují finanční stránku samy. O dotace si žádají přímo organizace. Domov pro seniory je krajským zařízením, od kterého má možnost čerpat finanční podporu.

5.2.9 Sazovice

Sazovice jsou obcí s dlouholetou tradicí nacházející se ve Zlínském kraji, na území okresu Zlín. Obec je základním územním samosprávním společenstvím občanů. K 13.7.2016 bylo v obci přihlášeno k trvalému pobytu 748 obyvatel. (Obec Sazovice, 2016)

Zajištění a ochrana lidských práv a svobod

V minulých letech měla policie v obci přednášku o možných nástrahách otevírání dveří cizím lidem. Letos se senioři vyjádřili, že by obdobnou přednášku opět uvítali, možná se její realizace podaří v příštím roce. Obec byla oslovena spotřebitelskou poradnou „dTest“ pro možnou spolupráci, s čímž obec souhlasila.

Celoživotní učení

V obci už se jednu dobu hovořilo o programu dalšího vzdělávání. Zájem lidí nebyl však dostatečně velký, aby stálo za to někoho zvat. Zástupkyně obce o U3V ví, ale od členek klubu nezaznamenala projevenou takovou míru aktivity, že by chtěly někam dojíždět například za vzděláváním, důvodem může být i vyšší věk členek.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

O aktivitách klubu seniorů se občané mohou dozvědět prostřednictvím místních novin, kde jsou vydávány články o jeho činnosti, anebo na webových stránkách obce. Všechny dokumenty o plánování služeb a o komunitním plánování jsou občanům volně přístupné k nahlížení či zapůjčení na obci.

O většině věcí a aktivit se nedá říct, že by se týkaly jen seniorů. Spolky si vzájemně vypomáhají, jeden málokdy něco udělá sám. V obci spolupracuje každý s každým, když člověk chce a má zájem, tak se zapojí. Členky senior klubu jsou ochotny vypomoci při realizaci a chystání různých akcí, když je obec osloví.

Seniorky místního klubu se čas od času zapojí do charitativních sbírek či dobrovolnické činnosti. Pravidelně vypomáhají obci při sběru oblečení pro sociální družstvo Diakonie Broumov anebo zorganizovaly sbírání víček od PET lahví. Seniorky místního klubu se zapojily do projektu pro Tibet a složily se na koupi kozy.

V obci je rozvíjena mezigenerační spolupráce mezi staršími obyvateli a těmi nejmladšími prostřednictvím aktivní spolupráce klubu seniorů s místní základní školou. Členky chodí za dětmi do školy, účastní se jejich akcí a pokud jsou přizvány, jezdí s dětmi na výlety. V prosinci pojedou společně s dětmi na výlet do Přerova na zámek, kde navštíví výstavu „Vánoce na zámku“. V průběhu listopadu se seniorky účastnily koncertu a přednášky o výrobě hudebních nástrojů, kterou pořádala škola pro své žáky. V minulosti se účastnily projektu Edison realizovaného organizací AIESEC ČR. Členky klubu a ostatní starší obyvatelé obce byli osloveni školou, aby se zapojili do projektu „Celé Česko čte dětem“. Starší lidé, kteří projeví zájem, se jedenkrát měsíčně střídají v návštěvách školky a předčítání pohádky dětem. Klub aktivně spolupracuje s místním muzeem. Členky se podílely na výstavě zástěr a iniciovaly exkurzi dětí z místní školky a školy. Dětem pak předváděly, jak se v dřívě dralo peří a děti si to mohly samy vyzkoušet.

Jednou ročně je obcí organizována beseda seniorů, kde jsou zváni představitelé z Magistrátu města Zlína. Na těchto akcích se gratuluje jubilantům. Začíná se dosažením 70 let, poté vždy k výročí po 5 letech a po 80. věku života se přeje občanům každým rokem. Dříve se chodívalo přát domů v den narozenin, což některým rodinám jubilantů nevyhovovalo, tak se přikročilo k hromadné gratulaci v jednom termínu.

Kvalitní prostředí pro život seniorů

Sazovice byly zapojeny do projektu bezbariérovosti. Projektu se zúčastnilo 5 obcí z okolí Zlína, kde byla mapována bezbariérovost a přístupnost objektů v celé obce od veřejných budov, veřejného prostranství až po možnosti místní dopravy. Pokud město obci nabídne spolupráci na projektech, obec se ráda zapojí, přestože je to časově náročné.

Obec měla možnost se zapojit do projektu ohledně bezpečnosti, ale pro malý zájem nebyla tato spolupráce navázána. V letošním roce se zástupkyně obce účastnila projektu „Senioři a jejich bezpečí“ a zjištěné informace předávala ostatním členkám na jejich setkání. Jiným projektem pořádaným krajem byl „Násilí očima seniorů“, který obsahoval přednášky zástupců policie, magistrátu i psychologa. Účastníci obdrželi brožuru „Určitě si poradíte“ vydanou Zlínským krajem již ve druhém vydání. V rámci projektu navštívili družební město Zlína, kterým je město Chorzów v Polsku. Účastníci měli možnost nahlédnout do chodu tamního sociálního systému, navštívili domov pro seniory a ubytovnu pro bezdomovce.

Obec se snažila vybudovat penzion pro seniory. Se společností, která se výstavbou těchto domů zabývá a stává se jejich vlastníkem, bylo už vše domluvené. Nakonec z projektu sešlo kvůli obavám z povodní, které obec v minulosti zasáhly. Iniciativa rozvinout nové formy seniorského bydlení vzešla ze strany obce a zástupcům obce bylo velmi líto, že tento projekt nebyl realizován.

V Sazovicích existuje klub seniorů od ledna 2011. Lákaají občany, aby se zapojili do klubu seniorů. I když se jim to zatím moc nedaří, zdravé jádro zhruba 10 seniorek se stále drží. Setkávají se každý první čtvrtek v měsíci v prostorách obecního úřadu. Ze začátku působení klubu byl členem i jeden muž, který to po několika setkáních vzdal, necítil se dobře mezi samými ženami. Zatím aktivity seniorů nefungují, jak by

si zástupkyně obce a členka senior klubu představovala, ale je ráda za jakoukoliv jejich společnou aktivitu. Už z toho důvodu, že v okolních obcích, se kterými Sazovice jako obec spolupracuje, kluby seniorů neexistují.

Během roku si pořádají minimálně 2 až 3 besedy podle nabídky, kterou jim poskytne jedna z členek klubu a také podle jejich osobního zájmu. V minulosti měly více cestopisných přednášek, například o Jihoafrické republice, Austrálii nebo Keni. Dalšími aktivitami, které mají členky oblíbené, jsou poslechy hudby anebo četba v místní knihovně. Tyto aktivity si zpestřují různými kvízy, které ověřují jejich znalosti v dané oblasti. Seniorky společně jezdí do Zlína navštívit aktuálně probíhající výstavy. Naposledy byly na výstavě klobouků v 14|15 BAŤOVĚ INSTITUTU. Předtím byly na výstavě panenek a na výstavě cukráren, kde bylo vystaveno nádobí na výrobu cukroví a staré zařízení cukrárny.

Zdravé stárnutí

V prostorách obecního úřadu byla v předchozích letech ordinace, ve které jednou měsíčně ordinoval praktický lékař. Této služby využívali především starší občané, kteří měli problémy se dopravit za lékařem mimo obec. V současnosti ordinuje lékař pouze ve vedlejší obci. Místo lékařské ordinace je momentálně mateřské centrum. Přesto se snaží starším lidem vyjít vstříc a během svých ordinčních hodin je navštěvuje u nich doma.

Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností

Veškeré služby, které starší občané využívají, si zajišťují sami. Zatím se nestalo, že by si někdo přišel pro radu ohledně sociálních služeb na obecní úřad. Tuto funkci zabezpečuje většinou rodina. Obec byla nápomocna pouze v případech, kdy si lidé podávali žádosti do domova pro seniory. Pokud je některý z občanů obce Sazovice umístěn v domově pro seniory, pravidelně před Vánocemi ho navštíví zástupci obce, aby mu popřáli a předali vánoční balíček. Pravidelně se jim posílají noviny „Sazovský zpravodaj“, aby měli přehled o aktuálním dění v obci.

Komunikace a spolupráce

Zástupci obce a členky klubu jsou pravidelně zvány na akce pořádané Zlínským krajem. Komunikace s krajem probíhá tedy jen na úrovni rozeslání pozvánek na akce a projekty, které pořádá. Členka představenstva obce seniorky pravidelně informuje o aktuálních akcích a předkládá jim pozvánky z města či z kraje. Seniorky zatím nemají zájem se nabízených akcí zúčastňovat. Byla snaha přemluvit seniorky naučit se hrát pétanque a účastnit se projektů, ale nebylo dosaženo úspěchu. Současné členky senior klubu se ostýchají zúčastnit aktivit mimo obecní úřad. Prozatím jim vyhovuje se jen scházet a povídat si. Na den seniorů bývají ve Zlíně různé aktivity, ale zatím se nepodařilo členky někam dostat. Nabídek aktivit seniorů je hodně. Novinky jsou zveřejňovány na webových stránkách anebo ve vývěskách, ale zatím nepřišla od nikoho odezva, že by se některé z akcí zúčastnil.

Se zástupci seniorských organizací, klubů seniorů, Rady seniorů a jiných aktivních spolků se členka zastupitelstva obce setkává na pravidelných jednáních Magistrátu města Zlína, kde se pozvaní mají možnost vyjádřit k plánování sociálních

služeb. Na těchto schůzkách se dozvídá o realizovaných projektech, má možnost nanést body k jednání, v čem vidí problém ve své obci, případně se zapojit do diskuzí. Na základě předchozích jednání zástupkyně obce očekává, že bude realizován projekt na podporu rodin, které se starají nebo by se mohly samy postarat o své rodinné příslušníky a že bude převažovat preference rozšiřování terénních služeb.

Obec působnost klubu podporuje, například poskytuje seniorkám možnost využití prostoru na obecním úřadě. Přispívá na fungování klubu seniorů a finančně podporuje i jiné aktivity občanů. V případě, že se členky domluví a vyjíždějí společně na výlet, obec jim na danou akci ráda přispěje. Místní knihovna také pořádá akce, kterých se mohou starší občané účastnit a kde mají možnost si přečíst či zapůjčit časopis Doba seniorů, který pro ně obec odebírá.

5.2.10 Shrnutí výstupů

V této kapitole jsou pomocí myšlenkových map shrnuty nejdůležitější činnosti celého Zlínského kraje (kraj, oslovená města a obce), kterými se v co největší míře podílejí na naplňování NAP podle jednotlivých tematických oblastí. Z důvodu celkového rozsahu práce jsou vytvořené myšlenkové mapy uvedeny v přílohách práce.

6 Vymezení problémových oblastí

Pojetí každého cíle jednotlivě se odráží v celém Národním akčním plánu. Cíle NAP se od sebe odlišují v souvislosti s tematickým celkem. Jednotlivé oblasti se snaží pojat problematiku z širokého hlediska a zahrnout do ní co nejvíce. Cíle jednotlivých kapitol se liší svým postojem, jedny jsou hodně konkrétní a popsány obsáhle, jiné jsou zase více obecnější až neurčité. Některé z nich si lidé mohou vyložit rozdílně a představit si pod nimi jiné činnosti. V rozhovorech je znatelné, že pohledy pracovníků na konkrétní problematiku se občas lišily. Na otázky z některých tematických okruhů NAP nebyli pracovníci sociálního odboru schopni odpovědět. U všech územně samosprávných celků je naráženo zejména na problémy s charakteristikou oblastí celoživotního učení, zaměstnávání starších pracovníků a zdravého stárnutí.

Na kraji, v okresních městech a též v obcích nemají zapracovaný koncept pozitivního stárnutí do komunitního či jiného plánování. Například kraj si pořádané projekty stanovoval podle svých úvah a cílů. Až později došli ke zjištění, že se jejich aktivity prolínají s cíli NAP. Současně se ve městech a na úřadech nenachází osoba, která by měla na starosti pouze seniory, případně kluby seniorů. Oblast jejich působnosti je většinou mnohem širší. Znatelné je to hlavně u menších měst.

Přestože byl NAP vydán MPSV, na některých úřadech jen zaslechli něco málo o jeho existenci. Jelikož pro ně z tohoto plánu nic konkrétního neplynulo, tak se o něj dále nezajímali a nebyl jimi brán jako směrodatný a závazný dokument. NAP byl sepsán jako strategický dokument s celostátní působností. Pro úřady se stal „de facto“ dokumentem obsahující pouhá doporučení a orientační cíle a není jimi brán jako závazný plán. Zároveň v dokumentu není stanoveno, do jaké míry mají být cíle splněny a podle čeho bude rozpoznáno, zda vůbec byly naplněny. Pro snadnější orientaci a lepší představivost rozsahu jednotlivých cílů by stálo za to, stanovit systém, podle kterého by byly cíle kvantifikovány.

Komunikace a spolupráce

Z rozhovorů vyplývá, že problém komunikace a vzájemné spolupráce vyskytující se na všech úrovních veřejné správy, je zásadní překážkou pro úspěšné zapracování konceptu pozitivního stárnutí do všech rovin. Každý úřad a odbor se věnuje své problematice, tak jak je zvyklý. Od některých je dokonce projevován nezáměr spojit se a pracovat na splnění cílů společně. U sociálních odborů je postrádán prostor pro vzájemná setkávání, podporu a možnost vyměnit si informace nebo poznatky. V dané oblasti to funguje stylem, kdo si co zařídí, to má.

Nejhůře je na tom kraj a jeho spolupráce s ostatními celky. Kraj se do aktivit měst a obcí nezapojuje. Jeho aktivita se projevuje hlavně ve finanční oblasti poskytováním dotačních programů konkrétním organizacím a klubům, zastává roli prostředníka mezi státem a organizacemi. V případech probíhající komunikace krajem jde ve většině případech o komunikaci shora. Kraj zve zástupce obcí, měst a organizací k aktivní účasti na svých projektech. Zdá se zajímavé, že sociální služby

jsou dost velkou měrou financovány z krajských zdrojů, avšak kraj se v činnosti organizací nijak neangažuje a ani komunikace s těmito organizacemi není rozvíjena.

V sociálních službách se vynořuje taktéž problém ve financování a skloubení možné spolupráce. Každé město nebo obec má rozpočet pro své obyvatele a nechce dělat věci, kterými by sponzoroval někoho jiného. Tento důvod se stává limitujícím pro navázání jakékoliv spolupráce. Přestože jde o město, které je ORP a mělo by na svých aktivitách participovat s okolními spádovými obcemi, stává se otázka financí předmětem celkové nesoudržnosti území.

Bezpečnost a ochrana seniorů

Oblast ochrany práv a svobod seniorů byla směřována na aktivity policie nebo případnou spolupráci s jejími orgány. Aktivity zaměřené na vyšší informovanost seniorů o jejich bezpečí a znalosti svých práv jsou dostatečně rozvíjeny. Účast seniorů na besedách o ochraně nebo preventivních přednáškách o bezpečnosti je mnohdy nízká a nabízená pomoc se nedostává k těm, kteří by ji potřebovali. Nižší účast je spojována s citlivostí přednášených témat pro některé seniory.

Celoživotní učení

V oblasti celoživotního učení bylo náročnější zjistit informace o rozvoji mezigenerační solidarity a spolupráce mezi dětmi, žáky a seniory. Výchova a vzdělávání žáků spadá do agendy odboru školství a s tím i spojená mezigenerační spolupráce a rozvoj solidarity mezi těmito věkově vzdálenými generacemi. Odbory se prozatím nepodařilo spojit ani skrze propojenost realizovaných projektů podporující pozitivní mezigenerační soužití. Rozvoj konceptu celoživotního učení je nechán na aktivitě samotných seniorů a příslušných institucí, které se zapojují do vzdělávání seniorů a poskytují jim nabídku vzdělávacích kurzů.

Zaměstnávání starších pracovníků

Další oblastí, na kterou nebyl kompetentní ani jeden pracovník sociálního odboru, je zaměstnávání. Jednou ze skutečností, která tento fakt potvrzuje, je, že sociální oblast je orientována jen na seniory, kteří jsou v daném věku již v důchodu a na trhu práce se často nevyskytují. Pracovníci ÚP přicházejí výjimečně během své práce do kontaktu s uchazeči o zaměstnání v seniorském věku. V dnešní době nejsou senioři dostatečně motivováni setrvat delší dobu na trhu práce. Zaměstnávání všech bez odlišnosti věku mají na starosti úředníci na ÚP. Starší pracovníci nad 50 let jsou považováni za jednu z ohrožených pracovních skupin, pro které jsou ztíženy podmínky k nalezení nového zaměstnání.

Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

Mezigenerační spolupráce a solidarita je rozvíjena během přirozených vzájemných setkávání seniorů s dětmi. Nicméně oblast dobrovolnictví je v této problematice mírně opomíjena. Úřady nemají ucelený přehled o možnostech dobrovolnických aktivit a se zajišťujícími organizacemi v dané oblasti nespolupracují. Na dobrovolnické aktivity je mnoha občany nahlíženo s nedůvěrou a pocitem nedostatečné průhlednosti systému poskytovatelů. Nedostatečný rozvoj

dobrovolnictví je spojován s tím, že občané nebyli dříve zvyklí na typy těchto aktivit. Dobrovolnické aktivity dobře fungují v Uherském Hradišti, kde se do činnosti zapojují, jak studenti, produktivní lidé, tak i aktivní senioři.

Rozvoj kvalitního prostředí

Posledním velkým celkem, který velkou měrou zasahuje na jedné straně do sociálních služeb a na druhé straně do zdravotnictví, je prioritně kvalitní prostředí. Je obtížné zajistit kvalitnější prostředí bez vzájemné spolupráce úřadů a organizací, které do dané oblasti zasahují. Momentálně se každý úřad a jeho příslušná oddělení zabývají zejména prací, která je v jejich kompetenci, a nemají potřebu navazovat vzájemnou komunikaci s druhými. Mezi příčiny nerozvinuté spolupráce a komunikace je zařazována i rozsáhlá agenda úkolů jednotlivých odvětví.

Odbor dopravy se zabývá záležitostmi spojenými s cestováním a možnostmi dopravy. Odbor zdravotnictví se věnuje zdravotním službám a zařízením, ve kterých jsou poskytovány. Přestože jednotlivé odbory mají mnoho společného, své aktivity si vytvářejí nezávisle na sobě.

Zdravé stárnutí

Města ani obce se ve velkém nezapojují do aktivit v oblasti zdravého stárnutí. Nejsou pořádány žádné přednášky o zdravém životním stylu či z jiných oblastí zdravotnictví. Není podporována ani nabídka více programů zaměřených na preventivní činnosti. Součástí spolupráce s organizacemi působící v oblasti zdravotnictví by mělo být i rozvíjení komunikace s lékaři a zajištění jejich služeb mimo jejich ordinaci. Především by se mělo jednat o terénní služby ke klientům, kteří jsou nemohoucí a nejsou se sami schopni dopravit do ordinace lékaře.

Péče o křehké seniory

S návštěvami lékařů je propojeno poskytování geriatrické péče, která v současné době neexistuje. V minulosti byly geriatrické sestry, které pravidelně docházely k pacientům domů a poskytovaly jim potřebnou základní zdravotní péči. Na základě dané zkušenosti by se mohl opět obnovit institut sester a vypomoci tak lékařům snížením jejich návštěv pacientů mimo ordinaci. V souvislosti s poskytováním péče starším občanům je nedostatečně rozvinuta možnost využití terénních služeb.

Nabídka terénních služeb je v současnosti dostatečná, nicméně se naráží na problém s dostupností a vzdáleností, do které jsou služby poskytovány. Větší nabídku služeb mají senioři v blízkosti měst než lidé na venkově a ve větší vzdálenosti od větší obce či města. Jedním z náhledů na problematiku může být dostatek klientů v bližším okolí organizací, které terénní služby nabízející, a s tím spojené nedostatečné časové kapacity pro poskytování služeb ve větší vzdálenosti. Přesto jsou mezi organizacemi takoví, kteří mají volnější kapacity, ale jejich ochota dojíždět za klienty do odlehlých či okrajových oblastí není dostatečná pro pravděpodobnou realizaci. Současně je omezená nabídka odlehčovacích služeb, které pomáhají rodinám s péčí o jejich nemocné nebo nemohoucí příbuzné. Ve Zlíně je nabídka služeb zcela mizivá a rodiny jsou nuceny využívat služeb organizací nacházející se v okolních městech.

Senioři, kteří nejsou schopni se postarat sami o sebe nebo to nezvládají jejich rodinní příslušníci, často opouštějí své domovy a odcházejí do pobytových zařízení. Lidé žijící v pobytových zařízeních v oblasti společenského života nijak nestrádají. Mají širokou nabídku programů od města nebo programů v zařízeních, kterých se mohou účastnit. Domovy důchodců a další podobná zařízení mají většinou své kapacity plně obsazeny. Se stále rostoucím počtem seniorů bude vyvíjen tlak na vyřešení péče o starší a nesoběstačné občany. Jednou z forem zajištění je rozsáhlá nabídka služeb a také rozšíření kapacity pobytových míst pro starší osoby. V současné době však kraj na daný problém nereaguje.

7 Navrhovaná opatření

Specifické cíle NAP by měly být konkretizovány a směřovány na určitou část jednotlivých témat. Pro lepší orientaci v jednotlivých cílech a jejich snazšímu dosažení by bylo vhodné upravit stávající cíle a určit metodu pro jejich měřitelnost. Stanovit pravidla, podle kterých by se dalo rozpoznat, do jaké míry město daný cíl splnilo a v jakých oblastech se může ještě zdokonalit. Namísto mnoha analýz, které jsou součástí jednotlivých opatření specifických cílů, by měly být stanoveny opatření, jež povedou k danému cíli. Jejich obsah by měl reflektovat možnosti, jak uspět v konkrétní problematice a splnit ji.

Plnění NAP se odvíjí od informovanosti měst a obcí ohledně konceptu pozitivního stárnutí. Jeho působnost by měla být rozšířena na všechny úrovně veřejné správy a mělo by být úřadům a jejich zástupcům v kompetentních oblastech vysvětleno, k čemu NAP slouží a na základě čeho byl stanoven, jaký přínos pro ně může znamenat.

Komunikace a spolupráce

Pro zlepšení současné situace komunikace je navrhováno ustanovit konkrétního člověka jako koordinátora celého projektu pozitivního stárnutí, který by měl na starosti informovat všechny zainteresované subjekty, komunikovat s nimi a korigovat jejich činnosti. Cílem jeho práce by bylo zlepšit komunikaci jednotlivých organizačních složek s ostatními a propojovat územní celky v jejich aktivitách. Hlavní činností by byly pravidelné návštěvy v krajích a setkání s aktéry podílejících se na plnění NAP.

Zároveň by měla být zlepšena komunikace v jednotlivých úřadech. Ta by měla být založena na výměně informací a rozvoji vzájemné spolupráce na projektech promítající se do oblastí, které mají v kompetenci odlišné odbory. Nový styl spolupráce by vyžadoval „vyjet ze zajetých kolejí“ a oprostít se od stávajícího pracovního procesu. Propojenost různých odborů by mohla zefektivnit vyřešení problému ke spokojenosti všech zainteresovaných stran a být přínosná jak pro úředníky, tak i pro občany. Častější spolupráce by měla být postavena na pravidelných setkáních zástupců zainteresovaných odborů nebo oddělení a vést k výměně názorů, poznatků a k možné diskuzi zaměřené na aktuálně řešené problémy.

Komplexní přístup není vyžadován pouze na úrovni jednoho úřadu, ale jedná se i o spolupráci odlišných úřadů či měst s okolními obcemi nebo jinými městy. V rámci obce s rozšířenou působností by byla vítána vzájemná provázanost činností a spolupráce jednotlivých odborů sociálních věcí. Obce by se podílely na skupinových projektech a navzájem by si ve svých činnostech pomáhaly a podporovaly se. Překážka financování může být vyřešena společnou žádostí o grant přes dotační programy. V případě vlastního financování se obce mohou domluvit na procentním podílu na nákladech podle počtu obyvatel. Město by mělo komunikovat se svými spádovými obcemi a podporovat je v jejich činnosti a zároveň

je zapojovat do aktivit města. Na úrovni kraje by byla podpořena komunikace a kooperace s okresními městy na různých úrovních a všech oblastech.

Bezpečnost seniorů a celoživotní učení

Přestože jsou tyto oblasti markantně odlišné pojí je jedna zásadní charakteristika. Aktivity v obou oblastech jsou založeny na aktivním postoji seniorů a na jejich vlastní iniciativě. Účast seniorů je závislá na touze být součástí vzdělávacích kurzů a cítit se doma sám sebou a v bezpečí. Pro vzbuzení většího zájmu o preventivní přednášky o bezpečnosti by mohl být vytvořen projekt nebo cyklus přednášek, který by se věnoval odlišnému tématu, avšak během pauzy či na začátku přednášky by byla zmíněna jedna oblast týkající se bezpečnosti seniorů. Jednotlivé cykly by mohly být podpořeny buď videoklipem, nebo dokumentem.

Zaměstnávání starších pracovníků

V oblasti zaměstnání by bylo přínosné propojit roli sociálních odborů a roli úřadů práce v oblasti sociálního poradenství a poskytování dávek, aby obě instituce dokázaly poskytnout potřebné a komplexní informace. Pracovníci sociálních odborů by měli být vzděláváni v oblasti sociálních dávek. Ve své roli sociálního pracovníka se mohou dostat do role rádce pro seniory či ovlivněnou rodinu. V důsledku této možné situace by se měli pracovníci v poradenské problematice orientovat a dokázat poskytnout klientům základní informace o možnosti dávek a příspěvků.

K získání vyššího počtu aktivně pracujících seniorů by přispěly osvětové aktivity skrze Českou správu sociálního zabezpečení. Důchodcům by byly představeny jednotlivé možnosti kombinací pobírání důchodu se současným zaměstnáním či přivýdělkem na brigádě. Měl by být rozšiřován fenomén zůstat co nejdéle aktivní nejen prostřednictvím volnočasových aktivit, ale také setrváním v aktivní ekonomice.

Úřady práce by ve spolupráci se zaměstnavateli měly vytvořit pracovní podmínky pro starší pracovníky (nabídka zkrácených úvazků, flexibilní pracovní doba či práce z domu). To by bylo možné realizovat pomocí rozvinutí podpůrného dotačního programu ÚP, který by snižoval počet uchazečů o práci ve věkové kategorii 50+ a pomáhal by jim se znovu uchytit na trhu práce. Do programu by mohly být zařazovány firmy, pro které by byly přínosné cenné zkušenosti starších pracovníků, jež by předávali čerstvým absolventům. Vytvořením nového projektu na ÚP by mohlo být docíleno, jak snížení nezaměstnanosti starších pracovníků, tak i absolventů a byla by rozvíjena mezigenerační spolupráce.

Dobrovolnictví

Pomoc v rozvoji sociálních služeb by mohlo přinést rozšíření institutu dobrovolnictví mezi občany různých věkových kategorií. Rozvojem dobrovolnických aktivit po celém kraji by došlo ke zvýšení počtu poskytovatelů služeb a také by byla upevňována soudržnost občanů. Pro rozšiřování dobrovolnictví by bylo přínosné, kdyby město mělo přehled o organizacích pracujících s dobrovolníky, o možnostech aktivit a vydávalo články informující o této možnosti pomoci k získávání dalších lidí. Motivovat občany k zapojení do

dobrovolnických aktivit by bylo možné skrze workshopy organizací, které s dobrovolníky spolupracují. Na workshopech by se občané měli možnost dozvědět, co jako dobrovolníci mohou dělat, co je od nich očekáváno, jak takové dobrovolnictví vypadá nebo si aktivně mohli vyzkoušet být dobrovolníkem na určitou dobu.

Rozvoj péče a zajištění kvalitního stárnutí

Zajištění kvalitního prostředí v první řadě závisí na propojenosti činností a vzájemné spolupráci odborů dopravy, bytové politiky, sociálních věcí a zdravotnictví. Pokud by na problémy bylo nahlíženo souhrnně, předešlo by se následným komplikacím, které mohou vyvstat při plánování nebo realizaci projektů. Právě provázanost sociálních a zdravotních služeb by usnadnila přístup ke všem službám a v návaznosti na to by se mohl sjednotit systém jejich poskytování. Zlínský kraj má vytvořen katalog poskytovatelů sociálních služeb. Jeho aktivním využitím by se usnadnil systém sjednocování služeb. Díky poskytnutí zmiňovaného katalogu příslušným organizacím by bylo jednodušší kontaktovat jednotlivé organizace a navázat oboustrannou spolupráci.

Zdravé stárnutí může být rozvíjeno pořádanými přednáškami o zdravém životním stylu či stravování a besedami s odborníky z oblasti medicíny. Tyto přednášky mohou být pořádány seniorskými organizacemi, kluby důchodců nebo jinými organizacemi pro všechny občany. Na veřejných společenských akcích mohou být pravidelně umístovány stánky, kde by pracovníci příslušných organizací či studenti zdravotnické školy měřili občanům krevní tlak, pulz, výši cukru v krvi nebo metabolický věk.

V rámci zajištění nejkvalitnější péče nemocným seniorům by měly být znovu obnoveny místa geriatrických sester, které by usnadňovaly dožívání klientů v domácím prostředí. Další aktivitou prospěšnou v oblasti péče by bylo rozšíření dosahu terénních služeb. Při větším počtu klientů by mohlo být zřízeno detašované pracoviště v nedojezdové vzdálenosti od města. V jiných případech by mohli být osloveni dobrovolníci, sestry nebo sociální pracovníci z bližšího okolí s možnou spoluprací a docházením vypomáhat dle potřeby do rodiny. Dobrovolnická činnost by byla pro organizace nejvýhodnější variantou. Výpomoc ze strany sester a sociálních pracovníků by již zadarmo nebyla, ale mohla by být poskytována za menší finanční odměnu nebo by mohla být spojena s protislužbou. Současně by byla rozšiřována i nabídka odlehčovacích služeb a město by mohlo dotovat organizace, které by je poskytovaly, aby došlo k jejich aktivnímu propojení.

8 Diskuze

Problematika týkající se seniorů je velmi široká a zasahuje do mnoha oblastí ve společnosti. V důsledku toho je obtížné na ni nahlížet souhrnně. Úřady a jednotlivé odbory ve Zlínském kraji se zaměřují vždy na jednu konkrétní oblast. Zároveň nefunguje informovanost a spolupráce v rámci jednoho úřadu na odlišných odborech. Odbory mají jasně vymezené pravomoci a kompetence a ty jsou od sebe odříznuty a nejsou navzájem propojeny. Právě z těchto důvodů bylo občas získávání informací v průběhu sběru primárních dat v jistých případech limitováno.

Zjištěné informace, na nichž bylo postaveno vymezení problémových oblastí, byly získány komunikací s jednotlivými úřady a institucemi na území Zlínského kraje prostřednictvím konkrétní osoby zastupující danou instituci či úřad. Výsledky mohou být do jisté míry ovlivněny osobností tazatele a být subjektivní. Rovněž může na sesbíraná a později analyzovaná data negativně působit fakt, že se nezapojila všechna oslovená města a instituce. V důsledku limitů v počtu provedených rozhovorů a zodpovězených dotazníků není umožněno získaná data a výsledky generalizovat.

S některými městy a organizacemi byla komunikace náročnější, nereagovaly na prosbu o poskytnutí potřebných informací, případně byla jejich reakce negativní. Tato situace mohla mít vliv nejvíce na výsledky samosprávních úrovně okresních měst. Na druhou stranu byla města, která byla k poskytování informací otevřenější a se kterými bylo snazší navázat vzájemnou spolupráci. Od většiny tazatelů byly získány cenné informace, které umožnily proniknout hlouběji do problematiky spojeného se stárnutím a stáří.

K poskytnutí informací nebyli příliš otevření v okresních městech Vsetín a Kroměříž. Z okresního města Vsetín byly po delším čase získána data v omezeném rozsahu, která však nebyla považována za kvalitní zdroj primárních dat. S městem Kroměříž nebyla navázána vzájemná komunikace. Jednalo se o jednostrannou písemnou komunikaci z mé strany bez odpovědi druhé osoby, přičemž data z tohoto města zcela chybí. Základní informace ohledně sociálních služeb jsou poskytnuty na webových stránkách města. Například na webu byla nalezena vedená evidence poskytovatelů sociálních služeb ve veřejném katalogu či zavádění služby „Senior taxi“, která bude v Kroměříži zaváděna od ledna 2017.

O plánování sociálních služeb se lze dozvědět obecné informace v programech komunitního plánování, ve kterých jsou zpracovány plány pro všechny sociální skupiny a také jsou zde zmíněny projekty, které mají být zrealizovány. Města či obce ve svém sociálním plánování rozpracovávají oblasti, ve kterých shledávají nedostatky a zaměřují se na jejich nápravu. Jsou stanovovány na delší časové období, a to většinou na dobu pěti let. Komunitní plány jsou vypracovávány na úrovni všech měst a většiny obcí a jsou k dostání na příslušných odborech či úřadech a na webových stránkách.

9 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo rozklíčovat oblasti ve Zlínském kraji, v jeho městech a obcích, kde není „Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017“ plněn. Po zjištění problémových oblastí bylo cílem navrhnout opatření, která by mohla přispět k naplnění strategických cílů v jednotlivých tématech NAP.

Při vymezování problémových oblastí v NAP bylo zjištěno, že tento strategický dokument je postaven na odlišně stanovených cílech a prioritách. Cíle byly stanoveny obšírně nebo nebyly přesně definovány. Ne každý si pod daným tématem a jeho strategickými a specifickými cíli dokáže představit to, co jeho tvůrci zamýšleli, jelikož některé z nich byly stanoveny velmi všeobecně a nebyl jim dán přesný význam. Cíle by měly být lépe specifikovány, jak obsahově, například jaké aktivity povedou k splnění daného cíle, tak konkretizovány podle jednotlivých témat. Pro jejich aplikaci a zpětnou kontrolu plnění NAP by měly být stanoveny cíle tak, aby byly měřitelné a daly se hodnotit výstupy z plnění jednotlivých měst, obcí a krajů.

Ve Zlínském kraji bylo často naráženo na zásadní problém tkvící v komunikaci a navazující spolupráci. Na základě rozhovorů bylo zjištěno, že úřady a odbory mají jasně vymezené pole své působnosti a mimo ně se o okolní dění nezajímají. Taktéž kraj nebyl identifikován jako aktivní účastník projektů obcí a měst. Pro zlepšení komunikační situace bylo navrženo zřízení postu koordinátora celého projektu, který by komunikoval se zástupci samosprávních úřadů, přinášel by jim důležité informace a zajímal by se o jejich činnosti. Zajistit komplexní řešení problematiky by mohla pravidelná setkání zástupců všech úrovní samospráv. Po finanční stránce by obce a města mohly kooperovat na projektech a žádat společně o granty a dotace.

V rámci jednotlivých tematických oblastí byly identifikovány problémy, na něž byla navržena opatření, která by mohla přispět k jejich vyřešení. V oblastech bezpečnosti a ochrany seniorů a celoživotního učení byla jako zásadní shledána jejich vlastní aktivita a iniciativa vedoucí k jejich účasti, která by měla být zvýšena. K jejímu dosažení byla nastíněna realizace cyklu přednášek, ve kterých by bylo vždy krátce zapracováno jedno z témat bezpečnosti či prevence ve prospěch seniorů, která by se postupně obměňovala.

V oblasti zaměstnávání starších pracovníků vystoupila do popředí důležitost propojení sociálních odborů a úřadů práce v oblasti sociálního poradenství, jelikož bylo rozpoznáno, že kompetence sociálních odborů a jejich informovanost na toto téma je minimální. K navýšení počtu pracujících seniorů bylo navrženo uspořádání osvětových aktivit ČSSZ pro rozšíření informací o možnostech současně pracovat s pobíráním důchodu. Ze strany ÚP by se mělo jednat o aktivní spolupráci se zaměstnavateli vedoucí k lepším pracovním podmínkám starších pracovníků a rozvinutí podpůrného dotačního programu postaveného na výměně předávání zkušeností čerstvým absolventům.

Dále bylo v dobrovolnictví a mezigenerační spolupráci zjištěno mírné zaostání dobrovolnických aktivit, protože města a obce nemají přehled o těchto aktivitách. Na základě vymezení problémů bylo městům doporučeno vytvoření přehledu

organizací zaměřující se na dobrovolnictví, se kterými by ve spolupráci pořádaly workshopy, kde by organizace prezentovaly svou činnost, formy dobrovolnictví s praktickými ukázkami či případného „dobrovolnictví nanečisto“. Město by mohlo také oslovit případné dobrovolníky výzvami a články v místních novinách. Rozvoj dobrovolnictví je důležitý z důvodu přispění k lepší situaci v sociálních službách a upevnění občanské soudržnosti.

Na základě provedených rozhovorů bylo zjištěno, že kvalita prostředí pro život seniorů je závislá na úrovni sociálních služeb a zdravotnictví, jejich vzájemné spolupráci, která nefunguje. Mezi problémy této oblasti byla zařazena taktéž nerozvinutost spolupráce a nekomunikativnost odborů o společných problémech. V první řadě bylo navrženo sjednocení sociálních služeb a zpřístupnění, aktivnější využívání katalogu poskytovatelů vytvořeného Zlínským krajem. Dále bylo městům a obcím doporučeno rozvinout spolupráci s lékaři a stanovit dohodu, aby lékaři ve větší míře navštěvovali starší a nemohoucí pacienty u nich doma.

Na kvalitě životního prostředí závisí rovněž podpora forem zdravého stárnutí, která byla shledána po vyhodnocení zjištěných informací za nedostatečnou. Základními činnostmi k zajištění zdravého stárnutí by bylo rozšíření spektra přednášek o zdravém životním stylu, stravování a zajištění diskuze s lékaři či jinými odborníky. Akce by pro své občany zajišťovaly města a obce sami nebo skrz organizace. Jako další aktivity byly navrženy workshopy na veřejných akcích, například měření tlaku, hladiny cukru v krvi či určení metabolického věku. Tyto aktivity by mohly být pořádány ve spolupráci například se zdravotnickými školami.

V péči o křehké seniory byla postrádána dostatečně rozvinutá geriatrická péče, k níž bylo stanoveno opatření opětovného zavedení geriatrických sester, které by pravidelně docházely k pacientům domů a poskytovaly jim základní zdravotní péči. Terénní sociální služby byly dalším problémem rozebíraných v rozhovorech, jelikož nejsou dostatečně zajišťovány v okrajových a vzdálenějších místech. V případě dostatečného počtu klientů by jako řešení bylo navrženo zřízení detašovaného pracoviště. V jiných případech bylo doporučeno oslovit v daném místě dobrovolníky, kteří by mohli částečně služby zastoupit. Následně by se dalo využít spolupráce s místními zdravotními sestrami či sociálními pracovníky na základě stanovené dohody. Díky zmiňovaným konceptům by mohlo být rozvíjeno a rozšiřováno poskytování odlehčovacích služeb pro pečující rodiny, čímž by byly rovněž borceny limity těchto služeb.

10 Literatura

- Active Ageing and Healthy Living: a human centered approach in research and innovation as source of quality of life.* Washington, DC: IOS Press, 2014. ISBN 978-161-4994-251.
- BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly.* Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. ISBN 978-80-7452-039-6.
- BOČKOVÁ, L., HASTRMANOVÁ, Š., A HAVRDOVÁ, E., *50+ aktivně: fakta, inspirace a rady do druhé poloviny života.* Praha: Respekt institut, 2011. ISBN 978-80-904153-2-4.
- ČELEDOVÁ, L., KALVACH, Z., ČEVELA, R. *Úvod do gerontologie.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3404-3.
- ČEVELA, R., KALVACH, Z., ČELEDOVÁ, L. *Sociální gerontologie: úvod do problematiky.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3901-4.
- DANNEFER, D., PHILLIPSON, C., ED. *The Sage handbook of social gerontology.* Los Angeles: Sage Publications, 2010. ISBN 978-1-4462-7047-9.
- DVOŘÁČKOVÁ, D. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4138-3.
- GRUSS, P. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-605-6.
- GRÜNN, A. *Život je teď: umění stárnout.* Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-749-7.
- HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Aktivita jako projekt: diskurz aktivního stárnutí a jeho odezvy v životech českých seniorů a senierek.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2013. Studie. ISBN 978-80-7419-152-7.
- HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří.* Praha: Panorama, 1990. Pyramida. ISBN 80-7038-158-2.
- HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří.* Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.
- HOLCZEROVÁ, V., DVOŘÁČKOVÁ, D. *Volnočasové aktivity pro seniory.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4697-5.
- HOLMEROVÁ, I. *Dlouhodobá péče: geriatrické aspekty a kvalita péče.* Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5439-0.
- HROZENSKÁ, M., DVOŘÁČKOVÁ D. *Sociální péče o seniory.* Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4139-0.
- KALVACH, Z. *Geriatric a gerontologie.* Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0548-6.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. Psyché. ISBN 978-80-247-3604-4.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie.* 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

- MALÍKOVÁ, E. *Péče o seniory v bytových sociálních zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3148-3.
- MINICHELLO, V., COULSON, I. *Contemporary Issues in Gerontology: Promoting Positive Ageing*. 1st ed. Crows Nest, N.S.W.: Allen & Unwin. 2005. ISBN 978-18-650-8876-1.
- MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. ISBN 80-210-3345-2.
- Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017: aktualizovaná verze k 31.12.2014 = National action plan for positive ageing for the period 2013-2017: updated version as of 31.12.2014*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, Odbor rodinné politiky a politiky stárnutí, Oddělení politiky stárnutí, 2015. ISBN 978-80-7421-111-9.
- NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. ISBN 80-7043-281-0.
- NOVOTNÝ, P., BOSNIČOVÁ, N., BŘENKOVÁ, J., ET AL. *Age management: jak rozumět stárnutí a jak na něj reagovat: možnosti uplatnění age managementu v České republice: průvodce pro jednotlivce, organizace a společnost*. Plzeň: Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR, 2014. ISBN 978-80-904531-7-3.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7.
- SAK, P., KOLESÁROVÁ, K. *Sociologie stáří a seniorů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. Sociologie. ISBN 978-80-247-3850-5.
- SOKAČOVÁ, L. *Stárnutí populace jako výzva: age management a postavení lidí 50+ ve společnosti a na trhu práce*. Praha: Alternativa 50+, 2014. ISBN 978-80-905711-0-5.
- STUART-HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-274-2.
- STUART-HAMILTON, I. *The psychology of ageing: an introduction*. 5th ed. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2012. ISBN 978-1-84905-245-0.
- ŠERÁK, M. *Zájemové vzdělávání dospělých*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- ŠPATENKOVÁ, N., SMÉKALOVÁ, L. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5446-8.
- TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-178-6.
- VAĐUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P. *Kvalita života: teoretická a metodologická východiska*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3754-7.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VÁŽANSKÝ, M. *Atributy života starších osob s ohledem na proměny společnosti*. In *Elan vital y priestore medzigeneračných vzťahov*. Prešov: FF PU, 2010. ISBN 978-80-555-0198-7.

VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M. *Kompetence ve vzdělávání*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1770-8.

VIDOVIČOVÁ, L. *Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISBN 978-80-210-4627-6.

Elektronické zdroje

Česká správa sociálního zabezpečení. *Důchodci v okresech a krajích ČR k 31.12.2015* [online]. 2016 [cit. 2016-11-18]. Dostupné z:

http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/8F25444A-1771-4A98-A5A6-DC9DBFFC6764/0/2015duchodci_v_okresech_a_krajich_cr.pdf

Český statistický úřad¹. *Charakteristika kraje* [online]. 2016. [cit. 2016-12-05].

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xz/charakteristika_kraje

Český statistický úřad². *Populační prognóza ČR do r.2050* [online]. 2004 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/populacni-prognoza-cr-do-r2050-n-g9kah2fe2x>

Český statistický úřad³. *Zajímavosti o kraji* [online]. 2016 [cit. 2016-12-05].

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xz/krajina_zl

Český statistický úřad⁴. *Základní tendence, ..., vývoje Zlínského kraje v roce 2015* [online]. 2016. [cit. 2016-12-05]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/xz/zakladni_tendence_demografickeho_socialniho_a_ekonomickeho_vyvoje_zlinskeho_kraje

European Commission. *Active Ageing* [online]. 2012 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_378_en.pdf

Interní zdroj Úřadu práce České republiky. *Počty ukončených evidencí uchazečů 50+* [online]. 2016 [cit. 2016-11-18].

Krajský úřad Zlínského kraje. *O kraji* [online]. 2016. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/o-kraji-cl-17.html>

Magistrát města Zlína. *Základní informace* [online]. 2016. [cit. 2016-12-05].

Dostupné z: <http://www.zlin.eu/zakladni-informace-cl-1.html>

Městský úřad Napajedla. *Město Napajedla* [online]. 2016. [cit. 2016-12-05].

Dostupné z: <http://www.napajedla.cz/cs/mesto-napajedla>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příprava na stárnutí v České republice*. [online]. 2015. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2856>

Obec Sazovice. *Základní informace* [online]. 2016. [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://www.sazovice.cz/index.php?nid=3937&lid=cs&oid=491925>

Otrokovice. *Městský úřad Otrokovice* [online]. [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://www.otrokovice.cz/mestsky-urad-otrokovice/os-10>

TIC Otrokovice. *O městě* [online]. 2016. [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://tic-otrokovice.cz/historie-soucasnost-budoucnost/>

- Uherské Hradiště. *Kultura a cestovní ruch* [online]. 2014. [cit. 2016-12-06].
Dostupné z: <https://www.mesto-uh.cz/Folders/516-1-Kultura+a+cestovni+ruch.aspx>
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. *Univerzita třetího věku* [online]. 2016. [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/chci-studovat/univerzita-tretiho-veku?lang=1>
- Úřad práce České republiky¹. *O Úřadu práce České republiky* Integrovaný portál MSPV. [online]. 2011 [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup>
- Úřad práce České republiky². *Zpráva o situaci na trhu práce v roce 2015*. Integrovaný portál MPSV. [online]. 2016 [cit. 2016-11-18]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/zlk/statistika/rok_2015/kraj_2015.pdf
- Vsetín. *O našem městě* [online]. 2016. [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://www.mestovsetin.cz/o-vsetine/d-523456/p1=49089>
- World Health Organization. *Active ageing: A Policy Framework* [online]. 2002 [cit. 2016-10-17]. Dostupné z: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/67215/1/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf
- ZVONÍKOVÁ, A. *Stárnutí populace a disability*. Revision [online]. 2015, 18(3/4), 78-80 [cit. 2016-10-14]. ISSN 12143170. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.muni.cz/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=7868014b-0d87-41fe-b898-835e9d39df01%40sessionmgr105&hid=101>

Přílohy

A Seznam příloh

- Tab. 3 Zajištění a ochrana lidských práv starších osob – Příloha 1 (kap. 3.6.1)
- Tab. 4 Celoživotní učení – Příloha 2 (kap. 3.6.2)
- Tab. 5 Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění – Příloha 3 (kap. 3.6.3)
- Tab. 6 Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce – Příloha 4 (kap. 3.6.4)
- Tab. 7 Kvalitní prostředí pro život seniorů – Příloha 5 (kap. 3.6.5)
- Tab. 8 Zdravé stárnutí – Příloha 6 (3.6.6)
- Tab. 9 Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností – Příloha 7 (kap. 3.6.7)
- Obr. 1 Graf věkové skupiny obyvatel Zlínského kraje (kap. 5.1)
Zdroj: ČSÚ⁴, 2016
- Tab. 10 Podíl obyvatel podle věkových hranic
- Tab. 11 Celkové počty ukončených evidencí uchazečů 50+
- Obr. 2 Myšlenková mapa – Zajištění a ochrana lidských práv starších osob
- Obr. 3 Myšlenková mapa – Celoživotní učení
- Obr. 4 Myšlenková mapa – Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění
- Obr. 5 Myšlenková mapa – Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce
- Obr. 6 Myšlenková mapa – Kvalitní prostředí pro život seniorů
- Obr. 7 Myšlenková mapa – Zdravé stárnutí s omezenou soběstačností
- Obr. 8 Myšlenková mapa – Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností
- Obr. 9 Myšlenková mapa – Spolupráce a komunikace institucí, financování sociálních služeb
- Obr. 10 Informační leták k projektu „Senioři a jejich bezpečí“ o nekalých obchodních praktikách
- Obr. 11 Informační leták k projektu „Násilí očima seniorů“
- Obr. 12 Titulní strana brožury „Určitě si poradíte“
- Obr. 13 Informační leták v rámci osvětové akce Policie ČR
- Obr. 14 Ukázka z výstupní brožury k projektu „Vybrané instituce ve Zlíně, Fryštáku, Lípě, Lukově, Sazovicích a Želechovicích nad Dřevnicí z pohledu (bez)bariérovosti“

Struktura Národního akčního plánu

Tab. 3 Zajištění a ochrana lidských práv starších osob – Příloha 1 (kap. 3.6.1)

<p>VIZE: „Seniorům je zajištěno plné požívání všech jejich práv a ochrana před projevy špatného zacházení a diskriminace na základě věku.“</p>	
<p>Strategický cíl 1: Zajistit informovanost společnosti o potřebách starších osob a zvýšit její otevřenost vůči jejich potřebám za účelem jejich lepšího naplňování</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Zvýšit povědomí ve společnosti o právech starších osob a seniorů</p>
<p>Strategický cíl 2: Zajistit ochranu starších osob před diskriminací a všemi projevy nedůstojného zacházení, týrání a zneužívání</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Zvýšit ochranu práv starších osob a seniorů, zejména před diskriminací a jinými zásahy do jejich práv, a posílit jejich samostatnost a možnost ochrany a vymahatelnosti jejich práv</p>
	<p>Specifický cíl 2: Ochrana starších osob před zneužíváním, špatným zacházením, týráním a zanedbáváním</p>

Zdroj: NAP, 2015

Tab. 4 Celoživotní učení – Příloha 2 (kap. 3.6.2)

VIZE: „Celoživotní učení jako přirozená a funkční součást společnosti.“	
Strategický cíl 1: Vytvořit funkční systém dalšího vzdělávání, který bude atraktivní pro zaměstnance i zaměstnavatele a bude odpovídat poptávce po pracovní síle	
	Specifický cíl 1: Rámcové vzdělávací programy i pedagogické postupy upravit tak, aby žáci měli dostatek informací o měnících se potřebách v rámci celoživotního cyklu, byli vychováni k úctě ke stáří a došlo k posilování mezigenerační solidarity
	Specifický cíl 2: Formalizovat dobrovolnické aktivity jako jednu z forem celoživotního učení
	Specifický cíl 3: Zefektivnit systém dalšího vzdělávání ve vazbě na trh práce a posílit spolupráci a koordinaci za účelem rozvoje konceptu celoživotního učení do všech oblastí společnosti
Strategický cíl 2: Zvýšit podíl seniorů zapojených do zájmového vzdělávání prostřednictvím U3V a akademie seniorů, a to s ohledem na místní dostupnost	
	Specifický cíl 1: Rozvíjet U3V a další vzdělávací aktivity pro seniory s důrazem na zajištění dostupnosti i v menších městech a obcích

Zdroj: NAP, 2015

Tab. 5 Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění – Příloha 3 (kap. 3.6.3)

<p>VIZE: „Senioři jako zkušení, vysoce odborní a vyzrálí pracovníci na trhu práce včetně existujících flexibilních podmínek pro jejich postupný přechod z pracovní aktivity do starobního důchodu.“</p>	
<p>Strategický cíl 1: Zajistit kvalitní informovanost veřejnosti o důchodové reformě a možnostech pracovní činnosti v kombinaci s dávkou v důchodovém systému</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Revidovat systém důchodového pojištění za účelem zvýšení motivace osob v předdůchodovém věku k delšímu setrvání na trhu práce, a to s ohledem na pojistně-matematickou neutrálnost a vyváženost systému pro průměrného pojištěnce a s ohledem na všechny způsoby odchodu do důchodu</p>
<p>Strategický cíl 2: Prodloužit pracovní kariéru pracovníků a motivovat je k odkladu odchodu do důchodu skrze úpravy legislativních podmínek a akcentování konceptu Age Managementu na pracovištích a bojovat proti výskytu věkové diskriminace</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Podpořit samostatné podnikání starších pracovníků a poskytnout jim potřebnou pomoc a podporu</p>
	<p>Specifický cíl 2: Využít celoživotních zkušeností starších pracovníků a nabídnout jim možnost dalšího pracovního uplatnění prostřednictvím rekvalifikací odrážejících jejich potenciál</p>
	<p>Specifický cíl 3: Podpora flexibility trhu práce při zaměstnávání starších pracovníků a seniorů</p>
	<p>Specifický cíl 4: Zvýšit dostupnost kvalitativních a kvantitativních dat o možnostech Age Managementu a jeho využití, na jejichž základě dojde k rozvoji Age Managementu v České republice</p>
	<p>Specifický cíl 5: Nastavení spolupráce mezi klíčovými aktéry na trhu práce za účelem podpoření rozvoje Age Managementu u českých zaměstnavatelů a vyhodnocení výsledků činnosti vzešlé z této spolupráce</p>

	<p>Specifický cíl 6: Změnit postoje ke stárnutí na základě informování společnosti o věkové diverzitě jakožto konkurenční výhodě pro firmy i společnost</p>
	<p>Specifický cíl 7: Podpořit zavádění konceptu Age Managementu na Úřadě práce ČR</p>
	<p>Specifický cíl 8: Zdůraznit nástroje Age Managementu v oblasti pracovněprávní legislativy, ochrany zdraví při práci a důchodové reformy za účelem podpoření zaměstnavatelů včetně institucí státní správy v zavádění konceptu Age Managementu</p>
	<p>Specifický cíl 9: Zvýšit znalost o Age Managementu především u lékařů pracujících v oblasti pracovně-lékařské péče a ochrany zdraví při práci.</p>

Zdroj: NAP, 2015

Tab. 6 Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce – Příloha 4 (kap. 3.6.4)

VIZE: „Senioři jako nedílná, aktivní a samozřejmá součást naší společnosti.“	
Strategický cíl 1: Posilování stabilních mezigeneračních vztahů a spolupráce v rodině, komunitě i na celosvětové úrovni	
	Specifický cíl 1: Posilování kvality sdělovacích prostředků s ohledem na profesionalitu, osobní zodpovědnost a serióznost
	Specifický cíl 2: Zvyšovat úctu ke stáří, dialog a spolupráci mezi studenty a seniory na základních a středních školách
	Specifický cíl 3: Rozvíjet podmínky pro mezigenerační setkávání a spolupráci
Strategický cíl 2: Podpořit zapojení seniorů do dobrovolnické činnosti a překonání mýtu, že senioři mohou být pouze „příjemci“ dobrovolných aktivit	
	Specifický cíl 1: Rozvoj dobrovolnictví na základě schválení nového zákona o dobrovolnictví a podpory dobrovolnických aktivit

Zdroj: NAP, 2015

Tab. 7 Kvalitní prostředí pro život seniorů – Příloha 5 (kap. 3.6.5)

<p>VIZE: „Kvalitní prostředí s odpovídající infrastrukturou, dostatečnou nabídkou bydlení a občanské vybavenosti umožňující aktivní zapojení seniorů do komunitního života.“</p>	
<p>Strategický cíl 1: Zvyšovat aktivní zapojení seniorů do komunitního života</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Zapojení seniorů do diskuze nad důležitými opatřeními týkající se života obyvatel na místní a krajské úrovni</p>
<p>Strategický cíl 2: Vytvářet prostředí s odpovídající strukturou, vhodnou nabídkou různých forem bydlení a dostatečné občanské vybavenosti</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Přispět ke zvýšení bezbariérovosti a dostupnosti veřejné dopravy jakožto zásadní podmínky pro aktivní stárnutí a zapojení seniorů do společnosti</p>
	<p>Specifický cíl 2: Zvýšit povědomí architektů o potřebách seniorů při navrhování a vytváření venkovního prostředí a staveb občanského vybavení</p>
	<p>Specifický cíl 3: Zdůraznit populační stárnutí v bytové politice s ohledem na měnící se potřeby seniorů a jejich heterogenitu a podpořit rozvoj nových typologických forem bydlení pro seniory reagující na aktuální společenskou potřebu</p>
	<p>Specifický cíl 4: Zvýšit bezpečnost a ochranu seniorů s důrazem na témata prevence kriminálních útoků, domácího násilí, poškozování spotřebitele – zákazníka a bezpečnost v dopravě</p>
	<p>Specifický cíl 5: Zvýšit informovanost příslušníků Policie České republiky o problematice stárnutí</p>

Zdroj: NAP, 2015

Tab. 8 Zdravé stárnutí – Příloha 6 (3.6.6)

<p>VIZE: „Zdravý životní styl a prevence nemoci jako základní předpoklad pro zvýšení kvality a prodloužení aktivního života ve stáří.“</p>	
<p>Strategický cíl 1: Zvyšovat informovanost nejen seniorů o zdravém životním stylu a motivovat je k odpovědnosti za své zdraví</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Zvýšit informovanost o významu zdravého životního stylu a prevence nemoci mezi všemi věkovými skupinami se zaměřením na občany starší 50 a více let tak, aby mohli na základě znalostí a informací rozhodovat o svém životě</p>
	<p>Specifický cíl 2: Podpořit výzkum na téma podpory zdraví a zdravého stárnutí a sledovat relevantní statistická data, která budou využitelná pro porovnávání jednotlivých obcí</p>
<p>Strategický cíl 2: Vytvářet dostatečnou nabídku preventivních programů v komunitě a ve společnosti, která akceptuje holistický přístup</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Podporovat a aktivizovat obce a regiony v rozvíjení zdravého prostředí, které je přátelské všem generacím</p>
	<p>Specifický cíl 2: Podpořit aktivity a projekty související s tématem zdravého stárnutí s ohledem na rozmanité potřeby seniorů (s ohledem na jejich věk, etnický původ, socioekonomický statut)</p>
	<p>Specifický cíl 3: Podpořit vzdělávání pro relevantní profese v oblasti veřejného zdraví za účelem zvýšení znalostí nástrojů ke zvyšování komunitního zdraví a principů v jejich práci se staršími lidmi</p>

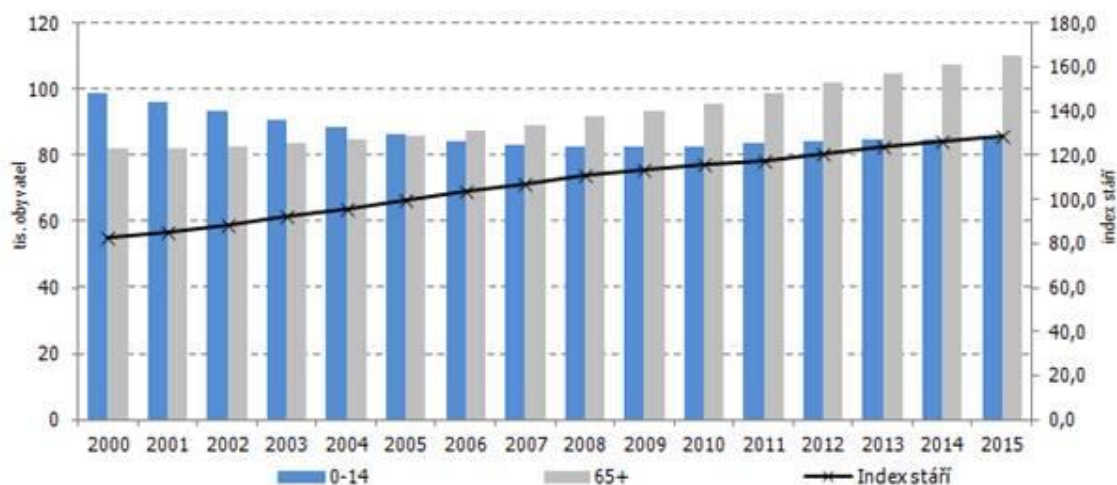
Zdroj: NAP, 2015

Tab. 9 Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností – Příloha 7 (kap. 3.6.7)

<p>VIZE: „Široká nabídka provázaných sociálně–zdravotních služeb včetně zapojení pečovatелů, která bude reagovat na specifické potřeby nejkřehčích seniorů s omezenou soběstačností.“</p>	
<p>Strategický cíl 1: Nabídnout co nejširší škálu služeb včetně specializované geriatrické péče, které odpovídají rozdílným potřebám a specifickým životním situacím seniorů</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Zajistit poskytování dlouhodobé a paliativní péče s ohledem na zajištění kontinuity a místní i časové dostupnosti</p>
	<p>Specifický cíl 2: Rozvíjet specializovanou geriatrickou péči v celém průběhu nemoci, tj. od akutní přes následnou doléčovací fázi</p>
	<p>Specifický cíl 3: Nastavit systém péče o osoby s demencí včetně výcvikových programů a vzdělávání v této oblasti</p>
	<p>Specifický cíl 4: Podpořit rozvoj informačních a komunikačních technologií a služeb asistovaného života pro seniory v ČR</p>
	<p>Specifický cíl 5: Rozvíjet sociální práci v obcích se zvláštním důrazem na venkovské oblasti, ve kterých hrozí riziko sociálního vyloučení seniorů</p>
	<p>Specifický cíl 6: Otevřít pobytové sociální služby komunitě tak, aby se senioři žijící v takovýchto zařízeních nestali skupinou vyloučenou ze společnosti</p>
<p>Strategický cíl 2: Zvýšit informovanost neformálních pečujících, kteří využívají svůj maximální potenciál jak ve svém zaměstnání, tak v rámci péče o své blízké</p>	
	<p>Specifický cíl 1: Vytvořit odpovídající podmínky pro pečující rodinné příslušníky a motivovat je k účasti na péči o své starší rodiče</p>

Zdroj: NAP, 2015

Doplnění charakteristiky Zlínského kraje

Obr. 1 Graf věkové skupiny obyvatel Zlínského kraje (kap. 5.1)
Zdroj: ČSÚ⁴, 2016

Tab. 10 Podíl obyvatel podle věkových hranic

	Počet obyvatel	Podíl obyvatel (%)		
		0-14 let	15-64 let	65 a více let
Zlínský kraj	584 676	14,6	66,5	18,8
Okres Zlín	191 830	14,7	66,4	19,0
Okres Vsetín	143 722	15,0	66,6	18,4
Okres Uherské Hradiště	142 830	14,4	66,7	19,0
Okres Kroměříž	106 294	14,5	66,4	19,1
Celkem		85 363	388 810	109 919

Zdroj: ČSÚ⁴, 2016

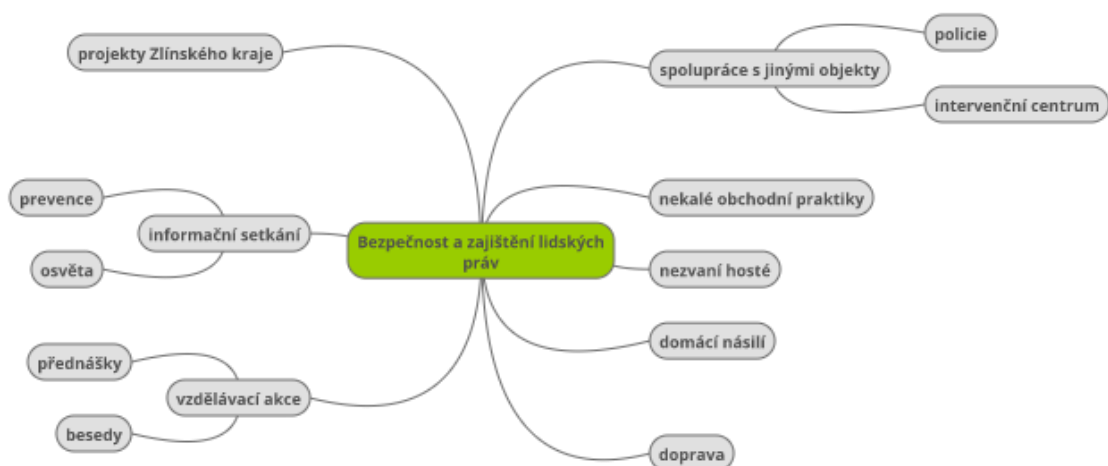
V tabulce 11 jsou uvedeny celkové počty ukončených evidencí na ÚP uchazečů o zaměstnání v kategorii 50+ s rozdělenými počty uchazečů podle důvodu ukončení za poslední tři roky v období od října do září. Zbýlý počet uchazečů neuvedený v tabulce evidenci ukončil z jiných důvodů (například na vlastní žádost, zahájení SVČ bez příspěvku ÚP, úmrtí, sankční vyřazení za neplnění povinností aj.).

Tab. 11 Celkové počty ukončených evidencí uchazečů 50+

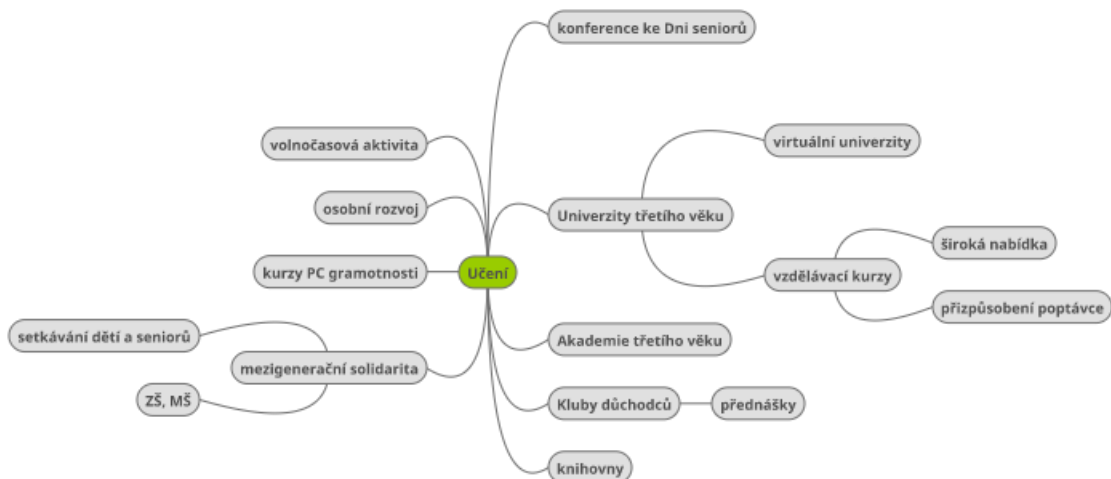
	Počet ukončených evidencí v kategorii 50+	Důvod – „sám našel zaměstnání“	Důvod – „umístění prostřednictvím ÚP“
1. 10. 2013 – 30. 9. 2014	1 524	520	189
1. 10. 2014 – 30. 9. 2015	1 679	523	263
1. 10. 2015 – 30. 9. 2016	1 955	662	356

Interní zdroj ÚP, 2016

Shrnutí získaných dat

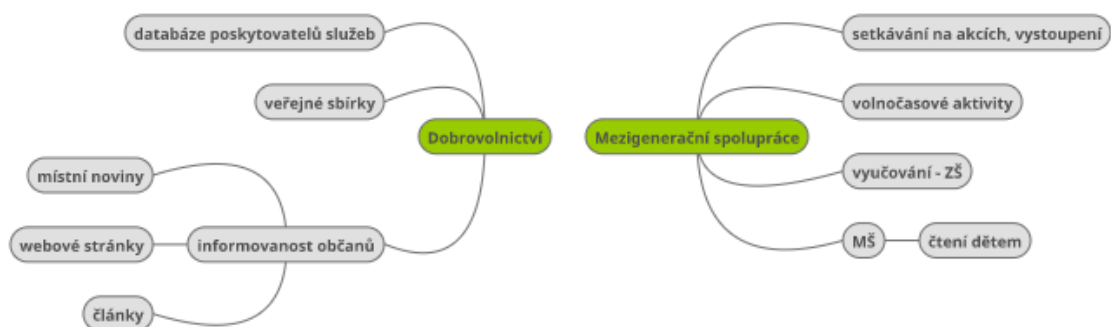
Obr. 2 Myšlenková mapa – Zajištění a ochrana lidských práv starších osob

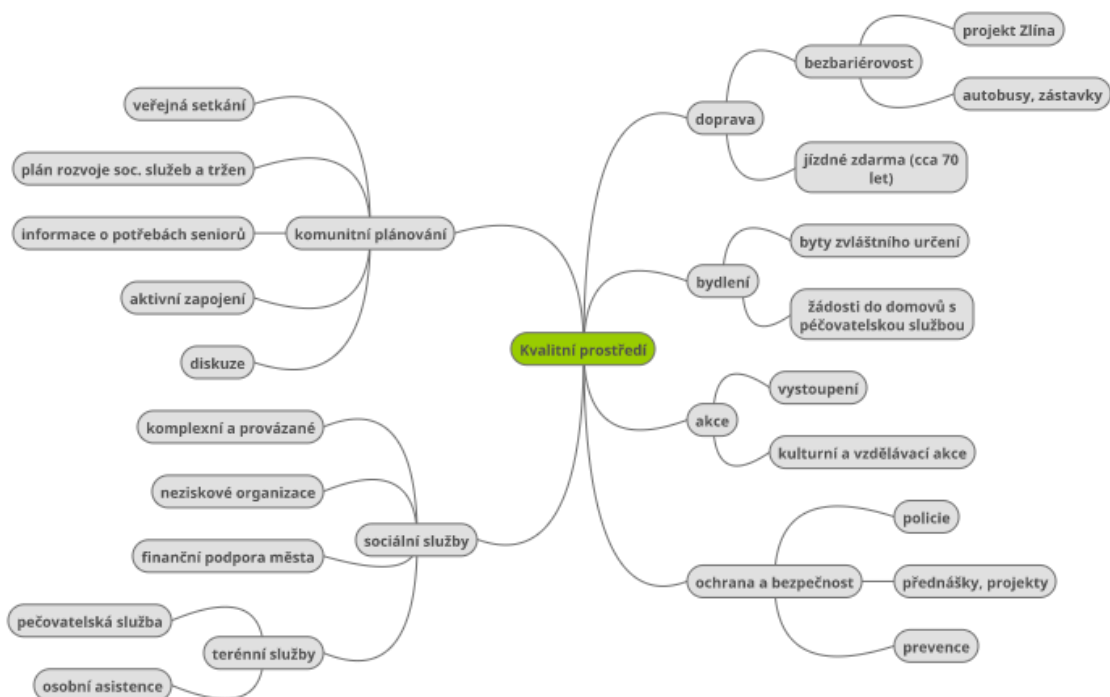
Obr. 3 Myšlenková mapa – Celoživotní učení

Obr. 4 Myšlenková mapa – Zaměstnávání starších pracovníků a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění

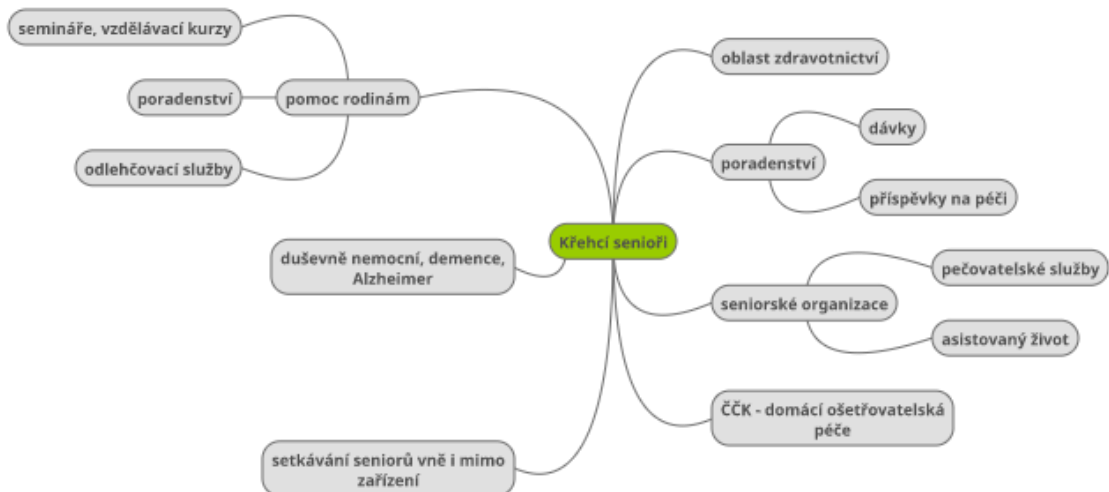
Obr. 5 Myšlenková mapa – Dobrovolnictví a mezigenerační spolupráce

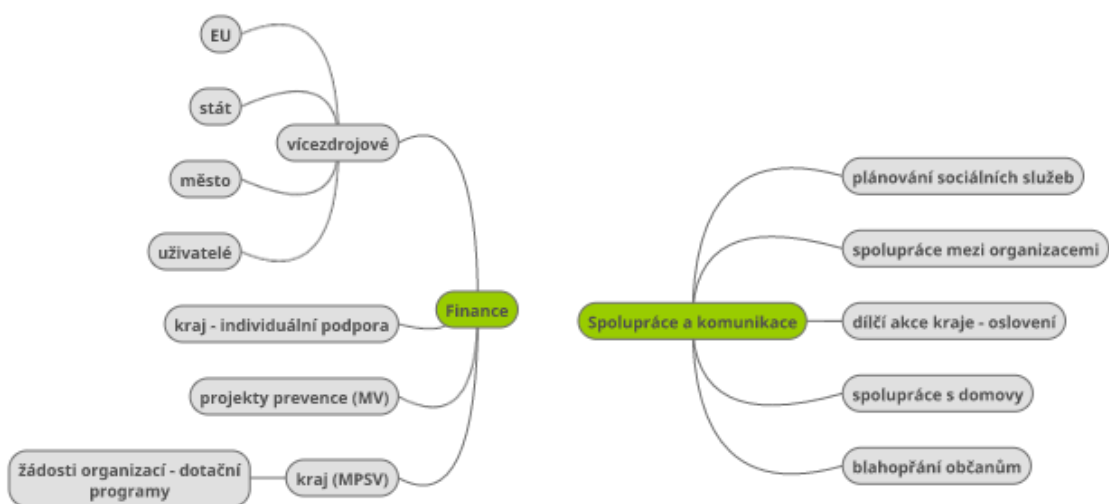
Obr. 6 Myšlenková mapa – Kvalitní prostředí pro život seniorů

Obr. 7 Myšlenková mapa – Zdravé stárnutí s omezenou soběstačností

Obr. 8 Myšlenková mapa – Péče o nejkřehčí seniory s omezenou soběstačností

Obr. 9 Myšlenková mapa – Spolupráce a komunikace institucí, financování sociálních služeb

Ukázky informačních materiálů

**SENIOŘI
A JEJICH
BEZPEČÍ**

- NEPODEPISUJTE TO, ČEMU NEROZUMÍTE**
- NEPLAŤTE ZA NEOBJEDNANÉ ZBOŽÍ A SLUŽBY**
- NEPOUŠTĚJTE DOMŮ LIDI, KTERÉ NEZNÁTE**
- POUŽÍVEJTE KUKÁTKA A ŘETÍZKY NA DVEŘÍCH**
- NEDÁVEJTE PENÍZE CIZÍMU ČLOVĚKU, ANI KDYŽ VÁS ŽÁDÁ ZNÁMÝ ČI RODINA**
- NECHLUBTE SE MAJETKEM ANI PENĚZI NEVÍTE, KDO POSLOUCHÁ**

 158 POLICIE ČR **112** TÍSŇOVÁ LINKA

 MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

 KRAJSKÉ ŘEDITELSTVÍ POLICIE
ZLÍNSKÉHO KRAJE

 Zlínský kraj

Obr. 10 Informační leták k projektu „Senioři a jejich bezpečí“ o nekalých obchodních praktikách

[NÁSILÍ OČIMA SENIORŮ]

**DO VAŠEHO ŽIVOTA
NEPATŘÍ NÁSILÍ,
HRUBÉ ZACHÁZENÍ
A PONIŽOVÁNÍ**

Patronkou projektu je Mgr. Taťána Valentová Nersesjan, radní Zlínského kraje

 POLICIE ČR
158

TÍŠŇOVÁ LINKA
112

INTERVENČNÍ CENTRUM
774 405 682

 MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

 Zlínský kraj

 KRAJSKÉ ŘEDITELSTVÍ POLICIE
ZLÍNSKÉHO KRAJE

 CENTRUM
PORADENSTVÍ
PRO RODINNÉ A
PARTNEŘSKÉ VZTAHY

[NÁSILÍ OČIMA SENIORŮ]

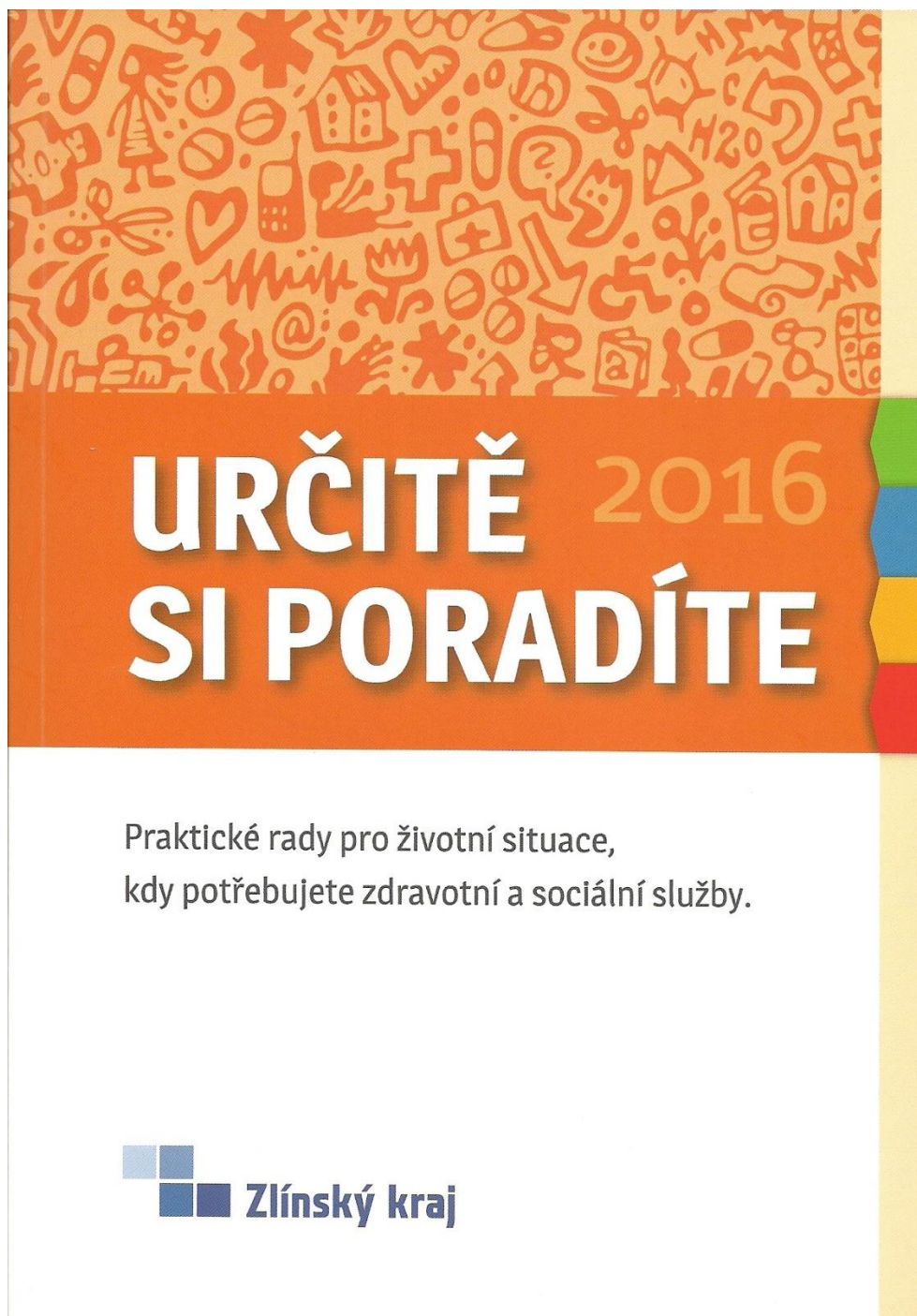
- Nikdo nemá právo vás do čehokoliv nutit
- V případě, že vám někdo ubližuje, nebojte se o tom mluvit
- Udržujte kontakty s přáteli, sousedy, případně vyhledejte pomoc odborníků
- Pokud jste v ohrožení a potřebujete pomoc, zavolejte Policii ČR
- Cítíte-li se ohroženi domácím násilím, obraťte se na intervenční centrum

 POLICIE ČR
158

TÍŠŇOVÁ LINKA
112

INTERVENČNÍ CENTRUM
774 405 682

Obr. 11 Informační leták k projektu „Násilí očima seniorů“

Obr. 12 Titulní strana brožury „Určitě si poradíte“ ve 2. vydání

VÍŠ, kdo je za dveřmi?

Pomáhat a chránit

158

www.policie.cz

VÍŠ, KDO JE ZA DVEŘMI?

Nejčastější záminky, pod kterými se pachatelé snaží vloupat do domácnosti:

- podomní prodej dek, hrnců, nářadí,
- falešní pracovníci firem provádějící odpočty elektřiny, plynu, vrácení přeplatku za služby,
- nabídka různých druhů prací, např. zhotovení pomníků či zednických prací, provedení masáží, broušení nožů,
- náhodné telefonáty – volající se vydávají za vnuky či rodinné příslušníky a loudí peníze na smyšlenou opravu auta či jiné věci,
- chtějí rozměnit peníze, nechat si přinést vodu či použít WC.

V případě sebemenšího podezření na podvodné jednáni volejte bezplatnou tísňovou linku **Police ČR 158.**

Tísňová volání:
 158 Policie České republiky
 150 Hasičský záchranný sbor České republiky
 155 Zdravotnická záchranná služba
 156 Obecní policie
 112 Integrovaný záchranný systém

www.policie.cz

Obr. 13 Informační leták v rámci osvětové akce Policie ČR

6. Obec Sazovice

Obec Sazovice leží mezi městy Zlín a Otrokovice. Rozkládá se po obou březích potoka Racková (Svodnice). Obec patří k nejstarším v okrese Zlín a má 730 obyvatel. Nejstarší stavbou je budova základní a mateřské školy a zvonice. Pozornost upoutá společenská budova. V jejím přízemí je prodejna potravin, pohostinství a hasičská zbrojnice. V patře jsou kanceláře OÚ, zasedací místnost, obecní knihovna, kadeřnictví, kosmetika, pedikúra a velký společenský sál. Nejmodernějším objektem je Multifunkční areál Na koupališti s venkovním bazénem, sportovišti a nekuřáckou restaurací.

6.1 Veřejná správa

Název	Kontakty	Vstup do objektu	Poznámka
Obední úřad Sazovice	Sazovice 180 763 01 Mysločovice		WC je u společenského sálu – na požádání zaměstnanců bude otevřeno. Možno parkovat u budovy.
	www.sazovice.cz podatelna@sazovice.cz starosta@sazovice.cz brazdilova@sazovice.cz		
	+420 577 121 500		

6.2 Kultura

Název	Kontakty	Vstup do objektu	Poznámka
Minimuzeum	Sazovice 21, 763 01 Sazovice		
	www.sazovice.cz		
	+420 739 561 167		

6.3 Školství

Název	Kontakty	Vstup do objektu	Poznámka
Základní škola a Mateřská škola	Sazovice 78 763 01 Mysločovice		Možno parkovat u budovy.
	www.sazovickaskolicka.ic.cz reditelna@zssazovice.cz		
	+420 577 121 421 +420 577 121 470		